Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

KÆDEN AF KÆRMINDER

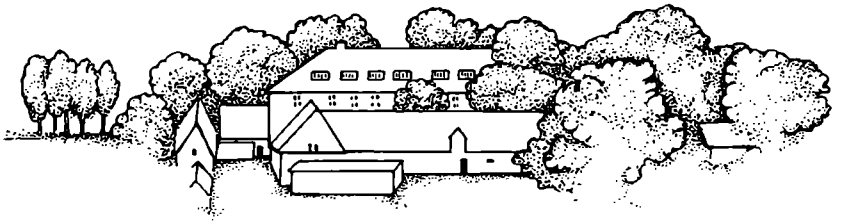
UBBERUP HØJSKOLE 90 ÅR

FINN ABRAHAMOWITZ

UBBERUP HØJSKOLE

Årsskrift 1989

INDHOLD

Baggrunden ..... side 3
Folkehøjskolens Maal og Midler 1899 ..... side 16
Hverdagen med Lindbæk ..... side 24
Det lysner over agres felt ..... side 29
Mere ude i folket end inde i kirken ..... side 37
Reddet af sygeplejersker ..... side 47
Folkehøjskole – faghøjskole ..... side 57
Der var engang et ungdomsoprør ..... side 66
En svær overgang – en citatmosaik ..... side 72
Nutiden ..... side 84

Udgivet af Ubberup Højskole, 4400 Kalundborg
Redaktion: Finn Abrahamowitz
Forside: Kurt Petersen
Sats og tryk: A. Vejlø's Bogtrykkeri, Kalundborg

BAGGRUNDEN

Det begynder aldrig, hvor man tror. Det begynder altid meget tidligere, som regel et helt andet sted. Det kunne ellers være en rimerimelig begyndelse at skildre, hvordan solen pludselig brød frem den 15. oktober 1899, da Charlotte og Jannik Lindbæk kunne slå gymnastiksalens døre op til Ubberup Højskoles indvielsesfest. Regnet havde det ellers i de fjorten dage siden, de flyttede hertil. Strækningen fra landevejen var ét morads af ler og søle. Vejen var dengang så smal, at en flytteomnibus ikke kunne køre frem. Naboerne måtte hjælpe med deres vogne. Arbejdsvilje og mismod skiftede med de sejlende skyer. Husene lå på bar og åben mark. Hvor senere de store plæner udfoldedes, var der forsvarlige rodehuller, som kyllingerne havde gravet. Og for resten: regn.

Men søndag den femtende brød solen igennem. Himlen var høj og klar og så blå, som den kun er på kølige dage. Flagene var hejst på højskolen, på Bøgebjerg og hos venner og naboer. Gymnastiksalen var pyntet med grønt og masser af flag, og aldrig havde den set så mange mennesker. Jannik Lindbæk holdt en glimrende tale, hvor han blandt andet sagde: »Vort liv er en gave fra Gud, en rejsefærd med et evigt udgangspunkt og et evigt mål.«

Ja, det kunne have været en smuk begyndelse. Og det bliver da også udgangspunktet, men først langt senere i vor lille rejsefærd. Og Lindbæk giver tilsyneladende anledning til at begynde længe før. Hvis vi nemlig kaster os hovedkuld ned i indvielsen, får vi slet ikke greb om, hvorfor alt det finder sted under himlen og flagene og omgivet af alt det prægtige efterårsløv.

Noget andet, der også begynder et helt andet sted, tager fart to tredjedele af et århundrede tidligere. Grundtvig udgiver »Nordens mytologi«, dette vældige kulturbrud med rationalismens snævre tilværelsesforståelse. Og en i dag glemt sognepræst i Gørlev-Bakkendrup holder sine prædikener. Og hvor meget er ikke begyndt fra mennesker, der senere blev glemt? Han hed Johan Peter Østrup, og han var kun sognepræst i tre år, før han døde ret ung i 1833. Hans prædikener må have været helt enestående, for han var igangsætteren af den hellige brand i almuen, der kom til at hedde »de gudelige vækkelser«. Et folkeligt opgør mod rationalismens goldhed, embedsmandsvælde og gejstlig bedreviden. Lægmænd holdt bibelmøder rundt om i hjemmene. Også udensogns! Biskop og kancelli lugtede politik og lovbrud, og satte ind med bøder og domfældelser, men vækkelserne bredte sig, næredes af grundtvigianer-

nes folkelighed, og stiftede foredragsforeninger og møder i haver og skove i Guds fri natur.

Og de gudelige vækkelser blev begyndelsen til de nye kirkelige retninger, både til grundtvigianismen og Indre Mission, der i begyndelsen stod hinanden meget nær. Lige syd for Ubberup, i Ubby, holdt kapellan Vilhelm Beck sine omvendelsesprædikener fra 1851. Otte år senere var han medstifter af »Foreningen for den Indre Mission«, og derom skriver han selv, at dens initiativtagere nærmest var grundtvigianere. Selv gjorde Beck i 1861 noget af et kup med foreningen, da han mod medlemmernes vilje klemte den ind på folkekirkens grund, inspirerede til nye love for foreningen og kaldte den »Kirkelig forening for Indre Mission«. Og kort efter denne magtovertagelse skrev kapellan Johan Hoff fra Vallekilde, at han havde læst Becks prædiken fra generalforsamlingen og mente, da foreningen havde knyttet sig nærmere til kirken, at kunne tilslutte sig. Og hvem er så han?

V. J. Hoff, som han officielt kaldtes, var kapellan hos sin svigerfar i Vallekilde. På tidspunktet for brevet var han en ganske ung mand på 29, nyudklækket cand. theol. fire år forinden. Han var vakt for de grundtvigske tanker allerede længe før, da han som studerende var huslærer hos den grundtvigske rigsdagsmand H. Carlsen fra Køgeegnen, en svoger til Grundtvig. Og uden at foregribe for meget kan vi fortælle – for mange ved det allerede – at han fra 1873 blev Ubberup valgmenigheds første præst. Som Beck holdt Hoff offentlige møder, både om religiøse og historiske emner. Som Beck holdt han sig ikke inden for sognegrænserne. Og som Beck var han en fængslende taler. Det fortælles om ham, at når han prædikede i Hørve kirke, hvor væggelusene var slemme, lyttede de unge så intenst, at de glemte at klø sig. Men forskellen til Beck var alligevel tydelig. Hvor Beck tordnede frem med bål og brand, betog Hoff alle især ved sin mildhed.

Beck og Hoff dannede par, når de talte i skoler eller i det fri. Til de såkaldte skovmøder samlede de ofte flere tusinde mennesker. Mødet i Snevris skov skal have været det første kristelige møde under åben himmel her i landet. Samarbejdet var som regel udmærket. Naturligvis var der uenigheder, ikke bare i temperament, men også i enkelte fundamentale kirkelige spørgsmål. Alligevel deltog Hoff som den naturligste ting af verden i Indre Missions sommermøde i 1865.

Men inden Beck drog til Jylland samme år, var delingerne alligevel langsomt, men sikkert ved at melde sig. Der blev forskellige grupperinger omkring de to mænd, grupperinger man kunne opkalde efter hjemsted: Ubby eller Vallekilde. Da Beck rejste, var det i stor udstrækning Hoff, der høstede frugten af, hvad Beck havde sat i værk.

Der var altså et stærkt åndeligt og folkeligt liv her i Nordvestsjælland. Men det var der også mange andre steder i landet. Hvad der derimod var ganske enestående, var, at her var der valgmulighed! Folk blev ikke bare »vakt«. De blev ikke bare revet med af en oprivende taler. De kunne selv tage standpunkt. Debatten bølgede frem og tilbage, og alle blev dybere i troen og stærkere i debatten. Alle de der var optaget af det åndelige liv altså. Resten sov endnu som lig i kiste. For det kristne budskab var også stærkt medvirkende i den vækkelse, der førte til politisk røre, og begrundede, at en historiker kunne kalde denne egn for »vuggen for den sociale og politiske bondebevægelse« (Hans Jensen). Bladet »Almuevennen« var stærkt medvirkende hertil. Dets redaktør, I. A. Hansen, var rigsdagsmand, og oprindelig skomager. Når det kom til det politiske, havde Hansen mere greb om folket, end Beck havde. Det var Hansens kandidat, der kåredes på bekostning af Becks.

Når Peder Tranberg, der var lærer og medstifter af Vallekilde Højskole, siger, at han »vil vække en gnist af folkeliv«, og det lyder rigtig grundtvigsk, så er det klart politisk tillige: »Vi må passe på, at ikke de rige, de dannede og mægtige narre os magten fra«. Tranberg var dog meget imod, hvad han kalder Hansens skaben ondt i befolkningen »ved den mistro, den (Almuevennen) ånder mod enhver ikke kofteklædt«. Grundtvigianerne søgte at tilvriste sig bondevennernes indflydelse i befolkningen. Og når Tranberg skriver til grundtvigsk sindede på egnen, så går breve naturligt til proprietær Villiam Holm på Ubberupgård (og ham kommer vi til at høre mere om!), men også med samme naturlighed til »pastor Bæk i Uby«, altså Beck, altså Ubby.

Men hermed er ikke alt sagt om denne grødefulde ulmen. Der må nævnes mindst to faktorer til, den ene landsdækkende, den anden som nedslaget i et enkelt menneske og fra ham.

På landsplan, politisk, sker der ting og sager i disse år. Junigrundloven giver en masse frihedsrettigheder, og dem drejer det sig om af al magt at bevare. Den grundtvigske bevægelse vandt sin første sejr med loven om ret til at løse sognebånd i 1855. Bevægelsen fik også tilløb til en organisation omkring de årlige »vennemøder«, som Grundtvig selv ledede. Valgmenighedsloven fra 1868 var endnu en sejr for bevægelsen, der mere lagde vægten på det kirke- og kulturpolitiske end på det rent sociale.

Den anden faktor er en af højskolens absolutte topfolk: Ernst Trier, der i 1865 grundlagde Vallekilde Højskole. Grunden til, at det blev på dén egn, er Hoff. Trier og Hoff var gode venner fra krigen i 64, og forbindelsen bevaredes efter nederlaget, hvor de to unge teologer var enige om, at svaret på nederlaget var folkets rejsning gennem folkeoplysning efter Grundtvigs vision. Pudsigt nok skrev Trier, før han tog til Vallekil-

de, om han kunne møde visse folk fra egnen, den ene var Holm fra Ubberupgård, den anden såmænd pastor Beck. Og lige så pudsigt er, at Trier ved vintertide tog til Hoff for at undersøge højskolemulighed på Kalundborgegnen. Et møde dér blev berammet, men et vældigt snefog hindrede mødet, og i stedet så Trier sig om efter egnede lokaler omkring Vallekilde. Efter Becks rejse fra egnen, var det nu Hoff og Trier, der holdt møder rundt omkring. Trier fik som bekendt sin skole. Som lærere fik han, foruden Hoff, den førnævnte Tranberg og en af sine tidligere elever fra seminariet, Niels Thomsen, der forøvrigt senere drev Ubberup Teglværk og grundlagde friskolen. Sporene krydser bestandig. Ubberup Højskoles historie, såvel som valgmenighedens, kan ikke skrives uden henvisning til Vallekilde, højskole såvel som menighed. Se f.eks. bare her:

En af Triers nærmeste bekendte og støtter på egnen, var Adolf Buchardi, mejeriforpagter fra Birkendegård tæt ved Ubberup, vakt af Beck, aktiv ved starten af Vallekilde Højskole, såvel som ved Ubberup Valgmenighed, dertil forresten sparekassen, friskolen og skyttebevægelsen. Trier skriver til ham om sin »kære stadige tanke«. Tanken var, at Hoff, kapellan i Vallekilde, men tillige præst for en fri kristen menighed spredt fra Vallekilde til Refsnæs, skulle være præst for en valgmenighed, hvis kirke skulle ligge lige midt mellem de to lokaliteter, nemlig i Tømmerup sogn, og det vil sige, at her har vi kimen til drømmen om Ubberup Valgmenighed.

Men kimen bliver ikke blomst uden en anden stor høvding fra egnen: Villiam Holm, grossereren fra København, 1862 kommet til egnen, til Ubberupgård. Konfirmeret af Grundtvig, vakt af Beck, tilhænger af Hoff, da vandene skiltes. Gødningen til den spæde plante blev overraskende nok den nyanlagte jernbane til Kalundborg. Den snuppede en del af Holms jorder, og pengene brugte han til valgmenighedskirken, der også fik lov at ligge et sted på hans grund, et smukt kuperet område, hvor hveden alligevel stod dårligt. Hans stuer og store have var et af egnens vigtigste mødesteder for det grundtvigske folk.

Mange møder skulle til, før man turde vove valgmenigheden. For det første skulle man være tyve familier, og man var kun nitten, men som Vilhelm Birkedal opmuntrende sagde: »Årh, bryd Jer aldrig om det. Vorherre er den tyvende.«

På det afgørende møde var det Trier, der førte ordet, og i sin lommebog kunne han efter nogen tid opskrive fireogtyve husstande. Blandt underskriverne var Holm og Buchardi, friskolelærer Thomsen og et antal gårdmænd, husmænd og træskomænd. (Ja undskyld, det er ikke en vittighed.) Penge havde man ikke tænkt sådanne over. Gud skulle nok hjælpe på den side af sagen, mente man. Og hvis han stod selvtyvende

Ubberup valgmenigheds kirke set fra Bøgebjerg.

som underskriver, var det vel heller ikke andet end rimeligt. Hvordan det nu gik, så strømmede der gaver til fra hele landet. Juli 1872 blev grundstenen lagt. I oktober var der rejsegilde, og palmesøndag 1873 var der indvielse i Bethlehemskirken i Ubberup. Johan Hoff var præst.

Det var ikke sket uden forbitret modstand fra egnen. I »Kallundborg Avis« kan man den 22. juni 1871 læse et anonymt indlæg med overskriften, »Hvad skal vi med en frimenighed her på egnen?« Det hedder: »Skulle her nu virkelig på vor egn være nød på færde, skulle der virkelig her være nogen trang til en frimenighed? Vi tillade os at nedlægge indsigelse derimod og bestemt benægte det. Vor egn er blandt dem, på hvilke det christelige liv røre sig kraftigst, ingen lægger det hindringer i vejen, både præster og lærere stille sig her i et venligt forhold til den grundtvigske retning...«

Det sidste er faktisk ikke sandt. Fra centralt hold var der ydermere klare tendenser på det modsatte ved indsættelserne. Skribenten fortsætter: »Nu er det gået mange således, at man følger efter dem, som give tonen an, ofte af en uklar, men menneskelig lyst til noget nyt og usædvanligt, mangen gang af begejstring for en højskole, en friskole, husholdningsforening, skovtur og andre biting, hvilke man særdeles vel kan være med til uden at oprette en frimenighed.«

William Holm fra Ubberupgården.

Kan man? Når »skovturen« i mange tilfælde er et vækkelsesmøde? Og så grundtvigianerne omtalt som rene provoer! Datidens punkere blev kaldt »Hoffolk«, når de frejdigt vandrede til deres kirke, mens der blev samlet underskrifter mod deres »falske lære i sognet«. Bevægelsen voksede. Og hvis Vallekilde Højskole er Ubberups storebror, er slægtsforholdet omvendt mellem valgmenighederne. I 1882 blev Korskirken anlagt i Vallekilde som anneks til Ubberup. Hoff betjente dem begge.

Og nu pibler det i det folkelige liv! Nogle moderne historikere mener at finde, at højskolen ingen indflydelse har på bondens rejsning. Kan være på landsplan. Her hos os gælder det på ingen måde. Det er de samme navne, vi atter og atter støder på, hvor folk tager hånd om eget og fælles liv: Ubberup Friskole begyndte i 68, skyttebevægelsen samme år og får øvelseshus i 69, hvor også brugsforeningen, sparekassen og landboforeningen oprettes. Valgmenigheden kommer som sagt i 73, friskolen i Tømmerup 75, sygekassen i 76, den første friskole i Kåstrup 76,

V. J. Hoff, valgmenighedens første præst.

den anden i 82, andelsmejeriet 86, forsamlingshuset i Spangsbro 87. Holm er med i det hele. Peder Jørgensen og Jens Cl. Nielsen er det. Alle tre er gårdejere og medlemmer af sognerådet. Alderdomsunderstøttelsesforeningen fra 1883 kaldes i folkemunde ligefrem for »Holms kasse«. Det var en meget omfattende social foranstaltning, der havde Holm og Nielsen i bestyrelsen. Brugsforeningen gav de første midler. Her sad Holm og Nielsen også. Brugsen måtte gå godt, for i 78 kunne den udlåne en stor sum penge til sognerådet. Foruden penge til biblioteket og alle bordene i forsamlingshuset.

Det åndelige og det materielle nybrud glider over i hinanden. Frugtbargøres gensidigt. Brugsforeningen gav god økonomi, men var samtidig en social foranstaltning, der støttede almennyttige formål. Friskolen var oprettet for børnenes tarv, men så kunne man samtidig bruge deres arbejdskraft om sommeren uden officiel indblanding. Grupperne kender hinanden på kryds og tværs. Høj- og friskolefolk går tæt sammen

Axel Jarl, højskolens forhistoriske forstander.

med de unge, driftige gårdejere. Trier og Hoff var talsmænd overalt. Og gårdmændene var næsten alle tidligere højskoleelever, ikke så få af dem fra Triers Vallekilde.

I 1894 modtog Hoff bønnen fra Vartov om at blive præst derinde. Som efterfølger var Carl Koch selvfølgelig. Han havde været kapellan siden sidst i firserne, og inden han tiltrådte, havde han lige været lærer på Vallekilde et års tid for at lære. Han var en helt anden type end Hoff. Mere den studerende end den udfarende. Han så det for eksempel ikke som sin opgave at tale ved åbningen af en ny friskole. Til gengæld opdyrkede han nye marker i åndens verden. Han satte sig grundigt ind i buddhismen, og han skrev en bog om »Artemis eller Kristus«. Han var en fremragende Kierkegaard-forsker.

Hoff glemte aldrig sit forhold til valgmenigheden. Da han døde i 1907 blev han begravet på valgmenighedens nye kirkegård, for øvrigt som den første. Men han rejste altså i 94, og Trier døde i 93. Dermed havde åndeligt og folkeligt liv fået et alvorligt dræn. Men ikke så meget, at be-

vægelsen tørrede ud. Blandt andet fordi Koch stille voksede i embedet. I Hoff og Trier havde han også haft eminente læremestre.

Og Koch fik også en anden betydning for fremtiden, der er helt afgørende for vort emne. Han var nemlig siden ungdommen ven med vor beretnings første virkelige hovedperson, Ubberups grundlægger og første forstander, Jannik Lindbæk. Men først er det lige ved at gå galt.

For at forstå, hvorfor det ikke så gerne måtte gå galt, bør vi gå noget tilbage i tiden. Vi skal have fat i Lindbæk. Hvem er han, og hvor kommer han fra, og hvorfor vil han så gerne lave højskole her?

Jannik Lindbæk blev født 1862 ude ved Ringkøbing Fjord. Han egnede sig ikke til det hårde slid med jorden. Han ville læse. Selv ville han være lærer, men faderen foreslog præst. Og så blev han næsten begge dele, cand. theol. og siden altså højskoleforstander. Efter læsning af Christopher Bruuns »Folkelige Grundtanker« skriver den tyveårige Jannik til en ven: »Højskolegerningen er i sandhed en virksomhed, der kan give ens liv et mægtigt indhold; jeg tror, den vil kunne tilfredsstille al min åndelige trang og fremfor noget give mig lejlighed til at udfolde alle de evner, Gud måtte have skænket mig.«

Lindbæks liv kender man især fra hans medarbejder og skolens anden forstanders lille bog om ham. Harald Balslevs biografi fastholder især to gennemgående træk ved Lindbæk: et lyst sind og ukueligt livsmod – og dødelig sygdom. Da Lindbæk som ung lærer kom til skolebestyrer Johan Mantzius i Birkerød, lærte han at holde sin tuberkulose nede ved forsigtighed. Men rask er han ikke. Slet ikke. Han må hele tiden passe på, og han må ofte rejse til Syden eller til Norge for at kunne få luft. Knap trediveårig finder vi ham som lærer ved kvindeskolen Vældegård ved Gentofte. Og et par år senere syntes alt håb at være ude. I 1894 fik han et stærkt tilbagefald af sygdommen og nye lidelser, i nyrerne, stødte til. Lindbæk opgives af lægerne. Og så kommer han sig, tager sin eksamen med et halvt dusin udmærkelser, gifter sig og overtager ledelsen af Vældegård. Var det end mirakuløst, var det dog ikke befriende for Lindbæk at arbejde så fjernt fra den folkelige gerning, han ønskede sig.

Hos Mantzius havde Lindbæk lært en anden ung teologisk kandidat at kende. Det var Carl Koch, der i 1894 blev præst i valgmenigheden i Ubberup. De kendte hinanden fra studentertiden, og selv efter Kochs rejse til Nordvestsjælland bevarede de en tæt kontakt. »Hvor stærke båndene var, viste sig allerbedst, da der mere og mere blev tale om at få begyndt en højskole i Ubberup«, skriver Balslev.

Ifølge Charlotte Lindbæk var tanken om at oprette en højskole i Ubberup første gang fremme, da Lindbæk'erne var gæster i præstegården hos Kochs i 1896.

– »Ja, her ligger en omtrent ny fattiggård på den anden side Bøgebjerg, den skal sælges, og den kan vi jo gå hen og se«, sagde Koch.

Og det gjorde der jo. En almindelig bondegård at se til, overflødig efter reformen af fattigloven i 1891. Ret ny, bygget 1882. Med stuehus, stald og svinesti. På bar mark, uden særlig bevoksning. Næppe særlig attraktiv. Det var fattiggårde vel ikke sådan.

Det blev dog ikke til noget. Lindbæk havde ikke de fornødne penge. Thi foruden selve gårdens købesum, skulle der ofres mange penge på om- og tilbygning. »Og vi ejede ikke en øre«, som fru Lindbæk skriver.

Følgende vinter blev ejendommen købt af en københavnsk rigmandsson, Axel Jarl, som også ville oprette en højskole. Det så ud til at være gået helt galt for vor helt.

Historien skrives af de sejrende, og Jarl er skurken, forhindringen. Medens man ved forholdsvis meget om Lindbæk, er der ikke meget at finde om Jarl. »Rigmandsson« kaldes han af de sejrende, ikke »rig«, ikke anerkendt. Fra ganske andre kilder er der dog en smule oplysninger at hente. Han er født i 1871 og altså kun 26 år, da han arbejder på at grundlægge en højskole i 1897. Altså en rig farsdreng. Tilmed rigt gift med en admiralsdatter. Og ser man et foto af ham, ser man en forfinet overklassedreng med lidt verdensfjerne træk, aristokratisk, langt mere end folkelig. Hvad vil han dog med en højskole? Tja, det bliver noget mere forklaret, når vi også ved, at han var cand. theol. Født i en officersfamilie kort efter 64, studerende teologi i de brydningsår, hvor Grundtvig og Kierkegaard diskuteredes kraftigt og med Brandes' agitation om videnskaben som eneste sandhedskilde, var der såmænd nok af emner for folkeligt engagement.

Driftig var Jarl i hvert fald på det økonomiske og bygningsmæssige område. Dels får han ombygget fattiggården til klasseværelser, køkken og logi for højskoleelever, så den stod »tidssvarende for sin tid«, som fru Lindbæk senere skriver. Og så får han kontakt med en af datidens mest omstridte, unge arkitekter, Thorvald Bindesbøll, som tegner det fornemme gymnastikhus, der med sin højrenæssance-inspiration (Andrea Palladio) ligner en trane i spurvepolka.

Facaden er strengt klassisistisk opbygget med en portal med indhuggede søjler, to vinduer i stueetagen, absolut symmetrisk. Førstesalen er ubrudt og giver tyngde. Omkring vinduerne har der været en let indfaldet, bølgende form, sandsynligvis lyst gult bemalet. Foran portalen stod to cypresser, der fremskudt i rummet gentog søjlerne. Til gengæld sidder det store vindue i gavlen højt og er fint delt med tynde stålsprosser mellem ruderne. Vindskeder og tagryg har haft spændstige fremspring. Og går man om til bagsiden, er det som det lette smil bag den strenge

facade. Søjler, sandsynligvis i cement, bærende en let træpergola, har været omslynget af rankende roser. Akustikken i midterstykket er fremragende og udgør en fin friluftsscene til teater og folkemøder.

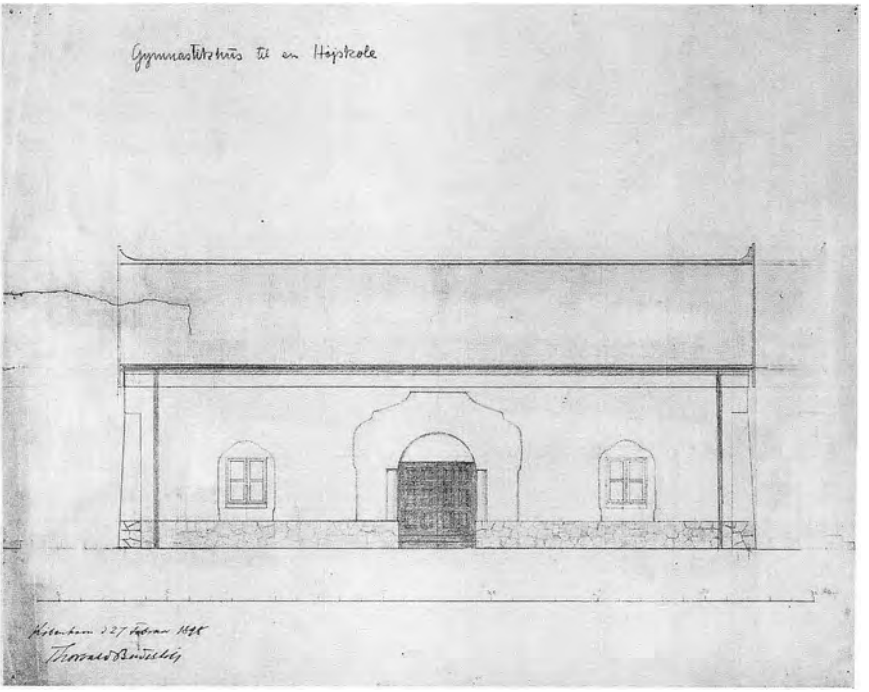
Monument og ornamentik spænder overraskende mod hinanden. Forskellene er spændende store, men holdes i ave. Forudsætter hinanden som perfekte dansere. Størrelsesforhold, materialebrug og farvevalg skaber sin egen intensitet til den rolige grundklang. Og selv på denne egentlig enkle bygning er det muligt at lade blikket vandre på stadigt nye overraskelser, fra vilde detaljer til spændte proportioner, fra solid tyngde til let sitren.

Jo, Axel Jarl forstod det. Noget forstod han. Og en ret markant skole havde han fået bygget, selv om den lå på åben mark uden megen bevoksning. Skønt gymnastikhuset er en perle, en ener, ligger den ikke uden arkitektonisk modspil. Stuehuset er med sine gule mursten, karnapper og havestue med udskåret træværk, egentlig en køn og harmonisk bygning, og kampestensstalden er kraftfuld. Alene de store granitkvadre giver en bygning af vægt og tyngde. På vor egn er der mange sten i jordene fra istiden, og kampestensstalde er ikke usædvanlige, men sjældent har man set en så fint tilhugget udgave af denne bygningsart. Da man for nylig – næsten hundrede år senere, ville rive stalden ned eller bygge om i den, viste det sig, at den ikke var sunket en tomme. Som sagt, gymnastikhuset havde modspil. Axel Jarl havde fået bygget en lille højskole, han kunne være bekendt.

Men så blev han syg og måtte opgive sine planer. Ifølge højskolens kilder er der ikke mere at sige om ham. Men andetsteds fra ved man, at han så sent som i 1940 er godsejer på Strødam ved Hillerød. Hvordan han er endt dér, og hvad der er sket med hans tanker i de mellemliggende år, kan jeg ikke finde.

Efter Jarls sygdom får Jannik Lindbæk så endelig mulighed for at få sin skole. Han forpagter den med landbrug, gymnastikhus og næsten færdigombygget hovedbygning. Det må være Jarl, han forpagter af, og efter ganske få år overtager Lindbæk højskolen som ejer. Han må da have købt gården af Jarl, og på grund af det korte spand år, der er gået siden Lindbæks ingen penge havde, formoder jeg, at Jarl har solgt til en yderst rimelig pris.

Højskolen havde i Jarls tid heddet »Bøgebjerg«, men Lindbæk døbte den straks »Ubberup« for at vise slægtskabet til valgmenigheden, skønt højskolen ligger i et andet sogn, ja et andet herred. Den her på egnen berømte kirkesti forbandt kirke og skole i naboskab. Og forbindelsen blev tæt, både når elevpigerne om søndagen vandrede til kirke, og når pastor Koch i al slags vejr gik den modsatte vej til sine foredrag på skolen.

Bindesbølls tegning til gymnastikhuset.

Villiam Holm, der altid var god for en slående bemærkning, sagde: »De kan da nok forstå, at dét har hele tiden været Vorherres mening, at Lindbæk skulle herned.«

Charlotte Lindbæk skriver i 1920: »Hvem der kun kender Ubberup Højskole, som den har set ud de sidste 10-15 år, ville vist have ondt ved at tænke sig den i 1899. Selve bygningerne så vel lige sådan ud, kun at kvistenes tag var rødt, og vinduerne grønne; men græsset groede op til alle mure, og når undtages den rose, der dækker verandaens vestvæg, var der intet som helst grønt op ad murene. I den store have var frugttræerne, træerne i læbæltet, lysthusene og nøddegangen plantede, de stod som små pinde at se til i en nypløjet mark: den store, grønne plæne foran gymnastikhusets loggia var den samme som nu. Østenhaven eksisterede så at sige slet ikke. Der, hvor nu Lindbæks mindesten står, gik der kørevej, og der, hvor den runde plæne er, og ned mod stendyssen gik en tyk tjørnehæk, som indrammede en lille smal tarm af en »have«, der væsentlig bestod af en skæv plæne, hvor kyllingerne havde gravet et forsvarligt rodehul i midten.«

Og så er vi ved at være fremme ved begyndelsen. Lindbæks flytter hertil den første oktober. Søle og ælte, byger og regn indtil endelig indvielsesdagen oprinder, søndag den 15. oktober 1899.

Søndag den femtende brød solen igennem. Himlen var høj og klar og så blå, som den kun er på kølige dage. Flagene var hejst på højskolen, på Bøgebjerg og hos venner og naboer. Gymnastiksalen var pyntet med grønt og masser af flag, og aldrig havde den set så mange mennesker.

Ja, sådan begynder det. Jannik Lindbæk holder en tale, der godt kan tåle en gentagelse. Den kommer som næste kapitel.

Ubberup Højskole ca. 1900.

FOLKEHØJSKOLENS MAAL OG MIDLER 1899

Fra min Skoletid husker jeg en Sætning i den latinske Grammatik, der i Oversættelse lyder saaledes: »Vi lærer for Livet, ikke for Skolen.« Vi, som sad og sled med at lære denne Sætning udenad paa Latin, syntes just ikke, den egnede sig til Indskrift over selve Latinskolen, hvis Praksis paa saa mange Punkter gaar i modsat Retning. Men i Teorien er sikkert alle Opdragere enige om dette Princip: Skolen skal orientere sine Lærlinge overfor Livet og udruste dem til at klare sig i Livets Kamp.

Uenigheden mellem de forskellige Slags Skoler kommer først frem, naar man spørger: Hvilket *Hovedindtryk* af Livet skal da Skolen tilstræbe at meddele sine Elever, hvilke *Sjælsevner* vil den særlig udvikle, og endelig: ved *hvilke Midler* vil den naa sit Formaal?

Tænk Dem, at en Lærer et Steds paa Landet skulde sende en Flok af sine Skolebørn ind til en eller anden stor By, f. Eks. København; hvorledes skal han nu paa bedste Maade forberede dem til dette Besøg, saa de faar det rigeste Udbytte af det? Han kan prøve paa at give dem en Forestilling om de mangfoldige Seværdigheder derinde i den store By, om Gadernes Virvar med de høje Huse og den myldrende Færdsel, om Havnen med al dens travle Liv, om de mange Pragtbygninger og Museer, hvoraf hver enkelt er som en hel lille Verden, der rummer en Mangfoldighed af interessante Enkeltheder o. s. v. Og stadig vil han sige: Læg nu mærke til det og det, gaa det ikke tankeløst forbi.

Saaledes kan ogsaa Skolen tilstræbe at give de unge et Indtryk af *Livets Mangfoldighed* og Rigdom. Det er Tilfældet med de fleste Skoler. Tag blot i Haanden en af de Læsebøger, der bruges i Børneskolen og blad den igennem. Den er som et broget Prøvekort paa alle de Forestillinger, man efterhaanden vil fylde Barnesindet med: der er Eventyr, Fortællinger fra Historien, Skildringer af Natur- og Menneskeliv o. s. v. Og Middelskolen – Real- og Latinskolen – gaar videre i samme Spor med sine talrige Fag og sit store Hukommelsesstof: et Nutidsmenneske maa være hjemme paa de mest forskellige Omraader. Latinskolen underviser endog sine Disciple i 7 (syv) forskellige Sprog – man skulde tro, de vordende danske Embedsmænd var bestemte til at have deres Fremtidsgerning i Omegnen af Babelstaarnet. Ja, selv Fagskoler, som i Følge deres Karakter maa lægge an paa at begrænse deres Undervisnings Omraade, undgaar dog ikke at berøre en hel Kreds af forskellige Videnskaber, en Landbrugsskole f. Eks. maa undervise baade i Kemi, Geologi o. m. a.

Hvad er nu Meningen med alt dette? Man vil paa saa mange Omraader som muligt delagtiggøre de unge i Slægtens Erfaringer, for at de kan blive dygtige til at finde og hævde deres Plads i Livet. Den evne, man fortrinsvis ønsker udviklet hos dem, er *den aandelige Arbejdsevne:* Forstanden skal opøves ved at tumle med det store Tankestof, hvormed man fylder Hjernen paa den Slags Skoler. Ja, tager vi de forskellige praktiske Skoler med, saa kan man sige, at det fælles Formaal for alle disse Skoler er det at udfolde alle de Evner, som ligger gemt i Menneskets Haand og bag dets Pande.

Lad det straks blive sagt: vi kan ikke undvære den Slags Skoler. Det er i vor Tid nødvendigt, at den opvoksende Slægt faar et Begreb om Mangfoldigheden i den Verden, den skal færdes i. Og særlig er det da paa sin Plads i Barnealderen; Barnets Sind er udadvendt, dets friske Modtagelighed kræver netop at mødes med en Rigdom af Enkeltheder. Jo mere der gives et Menneske, des mere kan det tilegne sig, ti Kundskab virker forløsende paa Iagttagelsesevnen. En, der har lært Fysik, faar mere ud af at se paa en Maskine end den, der slet ikke har Begreb om Anvendelsen af Naturkræfterne. Det er en almengyldig Sætning: »De Folk fører fagrest Liv, som meget vel véd« (Hávamál). – Ja, »som meget *vel* véd« – men til at vide noget vel hører først og fremmest, at man forstaar at anvende sin Viden: derfor er Udviklingen af den aandelige Arbejdsfærdighed fuldt saa vigtig som selve Kundskabsmængden. Det er kun anvendt Kundskab, der er Magt.

Men selv om »Mangfoldighedsskolen« har Værdi baade ved det Livsindtryk, den meddeler, og de Sjælsevner, den udvikler, saa er Skyggesiderne ved den hverken faa eller smaa. Dens Elever er udsatte for at drukne i Mangfoldigheden: derfra de mange blege, forlæste Latinskoledrenge – især ind under Eksamen – og de stadige Klager over, at de unges Hjerner overlæsses. Og selv om rent fysisk Overanstrengelse undgaas, saa truer andre Farer. Der er først Overfladiskheden: paa Grund af Stofmængden bliver der ligefrem ikke Tid til selvstændig Tilegnelse, Hukommelsen maa bøde for Forstaaelsen – bare køre ind! Og saadan faar vi disse »dannede« Mennesker, hvis Dannelse bestaar i, at de har lige faaet Færten af en hel Mængde forskellige Ting, mens de ikke har solide Kundskaber paa et eneste Omraade. Grellest viser Humbugen sig ved Sprogundervisningen. Men værre er dog den sjælelige Spredthed, disse Skoler opelsker; idet de selv er uden Midtpunkt, idet de docerer alt som lige vigtigt eller lige lidt vigtigt, kommer de ogsaa let til at fostre Mennesker uden Midtpunkt, Folk, der ikke kan se Skoven for Træer. Og den ensidige Forstandsudvikling, som vor Middelskole lægger an paa, kan fremkalde hos de unge en sjælelig Tørhed, en aandelig Fladbundethed, der ligefrem præparerer dem til overfladisk Fritænkeri. Derfor er de en-

sidige »Mangfoldighedsskoler« afgjort uheldige som Skoler for Ungdommen. –

Men Skolen kan ogsaa tilstræbe at give sine Lærlinge Indtryk af *Livet som en Enhed*, en Helhed. Landsbylæreren, der skulde orientere sine Skolebørn i den store By, kunde ogsaa udføre sit Hverv ved at føre dem op paa et Udsigtstaarn; her vilde de faa et samlet Indtryk af Storstadens Vælde, herfra kunde han vise dem de forskellige Bykvarterer, udpege de store Færdselslinjer, fremhæve de særlige Mærkepunkter. Og man tør nok være sikker paa, at det Billede, de paa den Vis vandt af den store By, vilde blive staaende med klare Træk i Sjælen og være dem den bedste Vejviser nede i Gadernes Labyrint.

Dette er Folkehøjskolens Metode. Den vil give de unge et sammenfattende Syn paa Livet, prøve at vise dem Meningen med det hele; den fæster deres Blik paa de store Linjer i Billedet, vender Øjet mod de mest fremragende Mærkepunkter. Og saa haaber den, at det Indtryk, de i Skolen har faaet af Livets Storhed og Herlighed, maa blive dem en Ledestjerne til at finde den rette Kurs udenfor Skolen. – Møder vi nu ikke i andre Skoler Spor af, at de har sat sig et lignende Formaal? Børneskolen faar vi her lade ude af Betragtning; Barnesindet har ikke Trang til og derfor heller ikke Plads til at modtage et saadant Helhedsindtryk af Livet. Men Middelskolen da? Naar vi undtager de spredte Glimt af en Lovsammenhæng i Aandens og Naturens Verden, som Undervisningen i de forskellige Fag kan give Eleverne, særlig hvor der staar en aandfuld Lærer, saa yder Middelskolen intet, absolut intet i den Retning. Den *kan* det ikke i Følge hele sit Anlæg. Kun ved Universitetet finder vi noget tilsvarende. Det første Studieaar skal jo netop give afslutningen paa den akademiske Almendannelse ved at bringe de unge Studenter i Forhold til Filosofien c: Livsanskuelsernes Videnskab. Men naar Paavirkningen her bliver saa væsentlig forskellig fra og meget mindre dybtgaaende end den, Højskolen udøver, saa kommer dette dels af, at Universitetslæreren i Almindelighed taler ud fra et mere upersonligt Grundlag – det er ikke væsentlig sin egen, men de forskellige store Tænkeres forskellige Livsopfattelse, han foredrager for sine Tilhørere – dels deraf, at man overvejende henvender sig til Forstandssiden hos de unge.

Den Evne, som den egentlige »Enhedsskole« derimod vil udvikle hos sine Lærlinge, kunde man maaske have Lov at kalde *»Beaandelsesevnen«* d. v. s. Evnen til at lade sig gribe af de store Sammenhænge i Tilværelsen. Det er en aandelig Synsevne, her er Tale om, Fantasi i Forening med Følelse. Ogsaa her kommer de unge i Forhold til store Tanker, men der lægges Vægt paa, at Forholdet skal blive følelsesbetonet: de skal lære at begejstres.

Det er den grundtvigske Højskoles uvisnelige Fortjeneste, at den har troet paa Menigmands Ret og Evne til at leve med i Aandslivet. Den har ikke villet spise ham af med de Smuler, der kunde falde fra de Lærdes Bord i Form af »populær Videnskab«, men bænket ham i selve Festsalen, hvor Historiens Fremstilling af Slægtens Udvikling og Digternes ypperste Værker er Festretterne selv for de mest kultiverede Ganer. Den er gaaet ud fra, at intet Menneske er skabt til at gaa op i Slid og Slæb og materielle Nydelser, men at i al Fald enhver ung har Vinger i Sjælen, selv om Flyveevnen ikke er udviklet, fordi den endnu ikke er prøvet – det gjaldt blot om at faa ham ud af Reden. Den har med Forkærlighed anført for de unge Welhavens Digt om Ganymed, som af Zeus' Ørn blev reven ud af den kendte, snevre Ring, indenfor hvilken hans Liv hidtil havde gaaet, og hævet til Højder, hvorom han ej havde drømt, med Udsyn til hele Jordkresens vide Ring:

Og salig pristes han af Jordens Børn. –
Og end i tusind Skjaldekvad det klinger:
Salig den Isse, som Begejstrings Ørn
Har suset over paa brede Vinger;
Salig den Strid: at vorde gennembævet
Af navnløs Higen under Vanmagts Kval
Og dog tilsidst at vorde mægtig hævet
Til store Syner over Jordens Dal.

Ja, saa højpoetiske Ord har man dristet sig til at anføre for unge Bønderkarle og Bønderpiger og – anvende paa dem.

Hvad skal vi dømme om en saadan Skole? Ja, nu er den nær ved at være kommen paa Mode. Selv indenfor den akademiske Verden vilde det nu blive regnet for Bornerthed, om nogen lod haant om Højskolens Gerning. *Det* indrømmer alle, at den virkelig har haft Held til at udvide den danske Ungdoms Synskreds, ikke blot under en forbigaaende Sværmetid, men saa det satte sit gavnlige Spor i selve det praktiske Liv.

Imidlertid rummer naturligvis ogsaa disse Skoler en Fare, naar de ensidigt forfølger deres Formaal, den at man slaar sig til Ro oppe paa Udsigtstaarnet, at man tager den vide Udsigt som en Nydelse i Stedet for at bruge den som Vejviser i Virkelighedens Land. For saa skilles Fantasien og det virkelige Liv, saa bliver de unge Drømmere og Fantaster. Naar dette i saa ringe Grad har været Tilfældet med Folkehøjskolens Elever, saa kommer det væsentlig af, at i al Fald de gode Højskoler ikke har nøjedes med at vise, at Livet var et stort og skønt Hele, men samtidig med Eftertryk fremhævet, at Livet er helligt. –

Dette er da det tredje Hovedindtryk af Livet, Skolen kan tilstræbe at meddele: at det er *helligt*. Dette Synspunkt betoner Ansvaret: Livet er ikke en Mangfoldighedens Markedsplads, hvor det gælder for enhver at klare sig vel i den almindelige Kappestrid, ej heller en Fest med Nydelse for Aand og Hjerte, men en Rejsefærd med et evigt Udgangspunkt og et evigt Maal. Ja, Livet er helligt ved sin Oprindelse: en Gave fra Gud – og ved de mægtige Muligheder, selv det fattigste Menneskeliv rummer: evig Salighed eller Fortabelse. Dette Synspunkt forener Helheden med Mangfoldigheden, idet hvert lille Øjeblik, hvert af de mangfoldige Livsforhold i Timeligheden faar Betydning for Evighedsmaalet; ja, det evige er allerede til Stede i Timeligheden, naar Livet leves i Forhold til Gud, dets evige Ophav og Endemaal.

Dette Totalindtryk af Livet kan kun meddeles af Skoler, der hviler paa et religiøst Grundlag, saaledes som Tilfældet er med Højskolen og til Dels Almueskolen. I Middelskolen er derimod »Religion« kun et Fag blandt de andre, og Universitetets Filosofikums-Kursus har et fuldstændigt irreligiøst Præg.

Hvilke Sjælsevner skal saa udvikles gennem denne Fremhævelse af Livets Hellighed? Det er *Inderligheden* d. v. s. Evnen til at have sit Hjerte helt med i alt, hvad man lever i; ti alle vore Livsforhold, hvor ringe de end kan synes, har jo Evighedsbetydning. Det er Hjertets Evner, Følelsen og Viljen, man vil have til at udfolde sig. Det er de dybeste Lag i Menneskesjælen, her er Tale om; men dette Princip for Skolen er ogsaa den Plov, som gaar dybest, naar ned til selve de skjulte Livskilder. Og netop derved bliver en saadan Skole den mest frugtbringende for det senere Liv. Ti om dette Hjertets Kildevæld gælder, i formindsket Maalestok, hvad Salmisten synger om Guds Kærlighed, hvorfra jo ogsaa det til syvende og sidst stammer:

Den er alt det godes Rod,
Den er alt det sandes Kilde;
Den udvælder aarle, silde
I en dyb og dejlig Flod,
Gennemstrømmer Livet stille,
Gør det frugtbart, smukt og rigt,
Lader Himlens Straaler spille
Paa dets Blomster yndeligt.

Derfor har vi her det rette Princip at bygge Ungdomsskolen paa. En Kritiker af Højskolen har nylig dadlet, at den lægger for stor Vægt paa at »kultivere Hjertet«. Men der kan jo dog ikke være Tvivl om, at Hjertets Dannelse er baade mere midtpunktsøgende og midtpunktskabende end den rent intellektuelle Dannelse; den skaber Personligheder. Gan-

Jannik Lindbæk, Ubberups første forstander.

ske særlig er da dette Princip paa sin Plads i Kvindehøjskolen, saa sandt Hjertets Muligheder er rigest til stede hos Kvinden, og saa sandt det faar størst Betydning for de enkelte Hjem og derigennem for hele Folket, at hendes Hjerteliv er stærkt og sundt. –

Jeg har hidtil talt om de forskellige Skolers Formaal: at meddele et vist Totalindtryk af Livet for at udvikle visse dertil svarende Evner i Mennesket. Tilbage staar det Spørgsmaal: Hvad *Midler* har nu Skolen til at fremkalde dette Indtryk? Gives der en Bro, ad hvilken Billedet kan føres fra Lærerens Sjæl over i Elevens Sind? Har man en tryllestav, der kan røre Pande, Øje og Hjerte med et »Effata«, saa deres skjulte Evner kommer frem?

Svaret er let at give: Skolens Middel er *Ordet,* i fri og bunden Form, i Bog og i Menneskemund. Det er Broen mellem Sjæl og Sjæl, det er Tryllestaven, der løser Menneskets Sjælsevner. Dette Middel er fælles for alle Slags Skoler; dog med den Forskel, at Ordet i bunden Form har langt Overvægten i »Mangfoldighedsskolerne«, mens det mundtlige Foredrag spiller Hovedrollen paa Højskolen.

Charlotte Lindbæk.

Lad mig sige lidt om, hvordan – efter min opfattelse – Forholdet stiller sig paa Nutidens Højskoler mellem Bøgerne og det mundtlige Ord. Man har jo – særlig paa de udvidede Højskoler – taget Bøgerne en Del mere i Brug end før. Det skal for det første udvikle vore Elevers Læseevne; Højskolen har lært de unge at være gode Tilhørere, nu bør det næste Skridt være, at den ogsaa gør dem til gode Læsere, der kan arbejde paa egen Haand og virkelig tilegne sig Indholdet selv af vanskelige Bøger – med Læseevnen skal ogsaa nok Læselysten komme. Og saa skal Brugen af Bøgerne hjælpe dem til selv at faa Ordet i deres Magt; vi lægger megen Vægt paa at indøve den simple og dog ret sjeldne Kunst: at kunde læse ordentlig op – til Gavn og Glæde og Hjemmene, haaber jeg; selvfølgelig skal de unge ogsaa lære at fortælle og at skrive for sig. Men samtidig med den aandelige Arbejdsfærdighed skulde de ogsaa gennem Bøgerne erhverve sig Kundskaber. Og her samler vi da Arbejdet om to Hovedfag: Dansk – deri indbefattet Kendskab til Dansk Digtning – og Historie; de har vel omtrent det halve Timetal af samtlige Timer. Vi lægger Vægten paa disse Fag som de mest aands- og hjertedannende. – Men

allerede heraf følger, at disse Fag – og hvor ellers muligt – maa Foredrag spille Hovedrollen (dobbelt saa mange Foredragstimer som Samtaletimer); ti det mundtlige Foredrag er det ypperste Middel, naar det gælder at give de unge et Helhedsindtryk baade af den store Verden uden om dem og af den lille Verden i deres eget Indre – det ypperste Middel til at opdrage Hjertet. Det kommer af, at i det fri, mundtlige Ord taler Personlighed stærkest til Personlighed. – Endelig har Højskolen ogsaa Raadighed over en tredje Form af Ordet, nemlig som det lyder i den personlige Omgang. Det er et Fortrin, alle »Kostskoler« har, at vi kan komme til at leve et Hjemliv sammen med vore Elever. Og Højskolen vil vide at benytte sig deraf, vi vil tænke paa, at vore Stuers Hygge og vor egen Færd i dem skal tale til de unges Sind – maaske de Ord, som mindes længst.

Og skulde jeg tilsidst nævne, hvad Rettesnor vi bør følge i Brugen af Ordet paa Højskolen, da ved jeg intet højere Ideal end Grundtvigs Vers:

> Saa tal da *sandt* om stort og smaat
> og *jævnt* om alt det høje.

Men vi lære kun at tale jævnt ved stadig under Arbejdet at spørge: har de unge Brug for dette til fremme af deres personlige Liv? Og vi opnaar kun at tale sandt ved tale ud af det, der bærer vort eget Liv. Fristes vi da tit til at blive modfaldne over det fattige Ord, der paa disse Kaar staar til vor Raadighed, saa vil vi trøste os med, at vi optræder ikke paa egen Haand, men at vi tør tro, vi staar i en større Herres Tjeneste, som mægter at lægge sin Velsignelse selv i Smuler.

Saa haaber jeg da, at den Grundtone altid maa komme til at klinge jævnt og sandt igennem Talen paa Højskolen: »Livets underfulde Skat gav os Gud i Eje«, men Skatten hæves kun gennem Inderlighed – ja, gennem Hjertets inderlige Tro paa, at han, som gav os Livet, har ogsaa beredt dets Frelse fra Synd og Død.

HVERDAGEN MED LINDBÆK

Efter den festlige indvielse gik de næste to-tre uger med nervøs venten på elever. 3. november kom de så til det første vinterhold. Kun kvinder. Lige indtil 1970'erne var Ubberup en kvindeskole. Den første vinter kom kun femten. »Det *var* et lille tal«, skriver fru Lindbæk mange år efter, »– og dog ved jeg, det var med sandhed og glæde, at Jannik Lindbæk den morgen begyndte med sangen: »Den signede dag med fryd vi ser«.«

Den første vinterskole var lille, men allerede året efter var der tredive, og kort efter igen var man nået op på det halve hundrede i langt færre bygninger, end de der 90 år senere kan rumme nogenlunde det samme antal. Seks af eleverne boede godt nok hos naboer, men fordringerne var små dengang. Varme på værelserne kendtes ikke! Og det var et privilegium med to eller tre på et værelse. Normalen var fire eller fem. Det må have været på de små rum, der nu allerhøjst kan rumme to. Kufferten stod under sengen, og petroleumslampen holdt hver elev selv. Megen plads var der heller ikke uden for værelserne. I det hele havde man kun hovedbygningen at råde over. Om den skriver fru Lindbæk, at den kun udnyttedes i to tredjedele af det nuværende. I 1899 eksisterede den store stue mod syd slet ikke. Gangen gik helt ned til den veranda, der stod dengang. Her var der to små værelser, som Balslev beboede fra 1900. Først i 1902 blev den store stue bygget til Lindbæk.

»Vi har ikke hørt til de højskolefolk, der havde eleverne siddende til daglig i de private stuer, – det er efter min mening en uskik, og jeg gad vide, om der er ret mange elever, der sætter pris derpå. Men vi søgte at gøre det hyggeligt for de unge i de stuer, der var til deres disposition. Vi havde en hyggelig skolestue med billeder af god kunst på væggene, og så ved siden af den en stor, møbleret dagligstue. – Var end skolestuen det sted, hvor det vigtigste foregik, så var dagligstuen også et meget søgt sted. Der samledes vi alle til morgen- og aftensang, der læstes højt de 3-4 aftener om ugen, der stod klaveret til rådighed, og der kunne søndag aften »leg og gammen gå godt sammen«. På de søgne dage var det gerne sådan, at, som Lindbæk sagde, »i skolestuen skal der være ro for dem, der vil læse selv, i dagligstuen må der snakkes«,« skrev Charlotte Lindbæk.

De unge piger, der kom til skolen var langt overvejende fra landet. Ubberup blev aldrig en »egnens skole«, skønt enkelte fra nabolaget meldte sig ind. Især kom pigerne fra Jylland, og ganske særlig fra Sønderjylland, hvor Lindbæk selv var født, og hvis skæbne lå ham stærkt på sinde. De unge piger blev til gengæld hurtigt omegnens kælebørn. De

Elevårgang 1901. Forrest til højre Charlotte og Jannik Lindbæk. Bag dem med murerkasket, Carl Koch, valgmenighedens anden præst. Tredje række helt til venstre, Harald Balslev, Ubberups anden forstander.

blev bedt ud i mange hjem på egnen, og allermest til præstegården og hos Holm i Ubberupgårdens store have.

Undervisningen havde folkehøjskolernes hovedklang, og det vil sige, at man lagde hovedvægten på det mundtlige foredrag, og at de centrale emner var dansk og historie, forstået i deres fulde bredde, næsten alt kan jo komme ind under de begreber. Den mundtlige danskundervisning havde Lindbæk selv, mens der var flere undervisere til det skriftlige. Lindbæk var vist den første højskolemand, der indførte det, han kaldte »mundtlig stil«, dvs. at få eleverne til at fortælle om et selvvalgt emne til resten af gruppen.

Harald Balslev skriver om Lindbæks danskundervisning: »Han arbejdede omhyggeligt med sproglæren for at give dem sikkerhed i det elementære, men tillige gav han dem ved sin indgående bedømmelse af de ugentlige stile såvelsom ved oplæsnings- og fortælleøvelser en stor hjælp i at bruge deres modersmål både i tilegnelse og fremstilling, ligesom hans litteraturhistoriske foredrag i forbindelse med oplæsning af digterværker har givet mange af dem tilskyndelse til senere på egen hånd at lære

dansk digtning nøjere at kende. Det var ikke tilfældigt, at det blev Lindbæk, der gav højskolen en dansk læsebog.«

Nej, det var ikke særlig tilfældigt. Og det er et glimrende udvalg af vor litteratur, Lindbæk gav let adgang til. Værket blev da også trykt i adskillige udgaver og brugt vidt og bredt. At Lindbæk selv var en strålende sprogbruger, kan man se af den tale, han holdt ved Ubberups indvielse. Og også i Dansk Kirketidende og i Højskolebladet kan man se eksempler på stærkt engagement og skarp og præcis sprogbrug. Han var ikke nogen forknyt debattør, og har sikkert været en lige så medrivende lærer. Kun det svage helbred og den korte levetid begrænsede hans indflydelse. Helbredet var grunden til, at Ubberup gennem årene måtte sige nej til mange elever. Lindbæk turde ikke bygge sin skole større, så den svarede til behovet. På de ti år, det var forundt Lindbæk at virke – indtil han i 1909 døde som 47-årig – var der dog alligevel omkring ottehundrede elever på sommer- og vinterholdene.

Forstander Lindbæk havde altså de centrale fag. Men han var bestemt ikke alene om undervisningen. Som medhjælp havde han Ejnar Thomsen, en ung cand. theol., der var søn af lederen af friskolen i Ubberup. Måske endnu vigtigere var støtten fra Carl Koch, præsten for valgmenigheden, og fra foråret 1900 Harald Balslev, ligeledes teolog, og dertil forfatter og komponist. Foruden denne gode styrke var der en række skiftende lærerinder, f.eks. Anna Mortensen, der især arbejdede i gymnastiksalen, og dér var leder for en stor flok af skolens egne elever, samt unge fra egnen, både piger, drenge og karle.

Fra 1901 stødte også »frk. Meyn« til. Hun var da 55 år. De unge Lindbæks kendte hende fra tiden på Vældegård. Også hun underviste i litteratur. Balslev skriver om hende i sin nekrolog fra 1919: »Hendes elever vil huske, hvor optaget hun var af at fortælle om de norske digtere eller andre af litteraturens stormænd, og hvordan hun med den ualmindelige hukommelse, hun stadig bevarede, kunne citere lange stykker af det, hun særlig holdt af, og sige det frem med sin ejendommelig fine, varsomme stemme. Hendes optagethed af det, hun skulle meddele, og hendes personlige interesse for dem, hun skulle undervise, overvandt hendes utilbøjelighed til at træde frem, så hun følte sig fri på en talerstol.« ...Ikke noget dårligt skudsmål, vel?

Alting tyder egentlig på, at undervisningen i Lindbæks tid var yderst solid, engageret og oplivende.

Charlotte Lindbæk havde de første år ikke meget med undervisningen at gøre. Hun tog sig af det huslige og af opdragelsen af sin lille søn. Da han blev født i 1901 var Charlotte Lindbæk langvarigt syg. Lindbæk, der selv havde været døden nær i nogle omgange, fortalte sin kones niece: »Jeg så på termometeret, så gik jeg nedenunder – og græd.« Nogle

Fra venstre Karen Grue, kokkepige, og stuepigerne Anna Anthonsen og Hanne ..... (senere gift Nielsen). Ca. 1903.

år efter var det Lindbæk selv, der blev syg, og først da begyndte Charlotte at undervise.

Fra 1901 kom hendes søster til Ubberup og underviste i folkedanse. Det blev jo senere meget almindeligt, men var faktisk ret usædvanligt på egnen. Det skete selvfølgelig i gymnastiksalen, der også brugtes til gymnastik. De var godt klædt på, de unge piger under øvelserne. Salen kunne ikke opvarmes, man måtte løbe sig fra kulden.

I det hele syntes opvarmning at være et særsyn, når man i sine mindeblade særligt omtaler en »pejseaften« sidste søndag før jul. »Den norske pejs er bygget i en af de mindre stuer, der den gang var min private stue«, skriver Charlotte Lindbæk, »men når borde og en del stole blev flyttet ud, kunne vi alle være der. Eleverne lå i »lag« på gulvet, – og så knitrede brændebålet (i reglen gamle margarinebøtter!) og lyste hygge-

ligt op i alle kroge, mens de, der var dygtigst dertil, fortalte spøgelseshistorier eller mærkelige oplevelser, mens æblekurven gik rundt.«

I februar var hovedbegivenheden elevernes dilettant-opførelser. Det var som regel Hostrup, man spillede. »Efter kaffen gik så dansen lystigt et par timer« med de særligt indbudte. Og har der været en køn ung knøs fra egnen, eller en inviteret fætter, så har der nok været blussende kinder hos en og anden ungmø, mens de mere satte sad og konverserede.

Sommeren var udflugternes tid. Til klinterne på Refsnæs eller skovene på Asnæs gik turene. Der var elever, der havde cykler allerede her omkring århundredskiftet. Resten kom i charabanc'er. Fra vogn til vogn, over cyklernes tog, forsøgte man at holde sangen fælles. Eller flokken tog toget til Jyderup-skovene og lejede små både på Skarridsøen, lysklædte, sommerlette med høje, lyse stemmer.

Om sommeren var det også, at gæsterne kom. Mest trofast sås landskabsmaleren Johan Bredsdorff, Lindbæk'ernes ven fra Birkerød. Om dagen sad han i sin lange brune frakke og store hat på Bøgebjerg med malergrejerne. Om aftnerne dårede han »rosenfloret af purunge piger« med sine Holberg-oplæsninger, eller han sang Gluntarne med Lindbæk.

Længst forglemte somre. De endeløse lyse nætter. Venindebetroelser og optagethed af tilværelsens store spørgsmål. En underlig rastløshed i sjælen, et sølvspænde i nakken og et kors på brystet.

Hver søndag gik de i flok og følge ad kirkestien for at høre læreren og præsten, Koch, prædike. Og et par dage senere gemte de et brev på barmen til en rolig stund. Om aftenen sad de med bøjede nakker over læsebogen eller strikketøjet. Forestiller man sig deres liv og drømme, ses de så tydeligt som på et gulnet fotografi med udtonede rande.

DET LYSNER OVER AGRES FELT

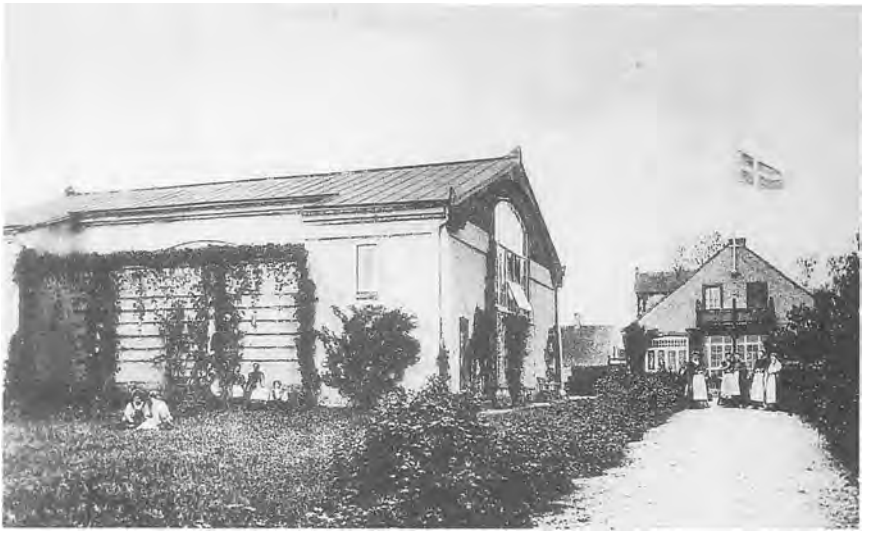
Det er svært at beskrive årene med Harald Balslev, årene til 1930, med anden indledning end første linje af Ludvig Holsteins digt, Balslev satte i musik. Og helt umuligt bliver det, når man som nytilkommen oplever en så smuk sensommer, som den der er lige uden for vinduerne. Mens jeg skriver dette, er det lige, hvad det gør: lysner over agres felt. Og Harald Balslev er mest nærværende i sine mange højskoleår gennem sin musik. Også han har været en glimrende højskolemand, uden at have Lindbæks karskhed. Ved Balslevs tekst kan der være noget syngende, omkringvandrende, næsten lidt salvelsesfuldt. Han var en mand, der kendte sit eget værd, snarere lidt til den gode side.

Han havde været skolen en god støtte i adskillige år, før han blev forstander. Han kom hertil allerede i 1900 og var lærer hos Lindbæk til dennes død i 1909. I fire år var han så forstander sammen med fru Lindbæk. Det har nok ikke været let. I 1913 køber han skolen af hende.

Charlotte Lindbæk skriver i årsskriftet for 1912: »Nej, jeg var ikke træt, og jeg var helst blevet, hvor jeg er, og fortsat arbejdet mange år endnu. Heller ikke – Gud ske lov – er det på grund af nogen uenighed mellem Balslev og mig. Hvorfor sker det da? Ene af den grund, at Balslev ønsker at blive selvstændig – hvad han ikke ville for tre år siden, fordi jeg var skolens ejer –, ønsker at arbejde under eget navn og eget ansvar. Også menes der fra nogle sider, at her vil komme flere elever om sommeren, når skolen står med en mandlig forstander i spidsen, og det er også meget muligt. – Naturligvis, jeg havde det i min magt at blive på eget navn, og så havde Balslev forsøgt sig selvstændigt et andet sted; men det havde jeg ikke mod til, – og jeg er også vis på, at I vil sige, ligesom jeg, at det ville være et alt for stort tab for skolen, om den skulle miste Balslev. Han er jo Ubberup Højskoles gamle medarbejder og ven, og skal jeg herfra, så ser jeg også helst ham tage pladsen.«

Lidt stift er brevet, og rigtig glad var hun næppe. I 1982 talte Erland Kildegaard med Carla B. Larsen, som nu var på pensionistkursus, men som i 1928 var elev. Carla Larsen skrev om sine oplevelser i et brev til skolen bl.a.: »til sidst blev Balslev så forstander, men fru Lindbæk var der stadig... men hun gjorde Balslev livet så broget, at han sagde til bestyrelsen, at enten var det ham eller fru Lindbæk, der skulle væk, og det blev så fru Lindbæk.«

Hvorom alting nu er, så bevarede skolen sin kontinuitet, og Balslev og fru Lindbæk en urban omgangstone. Charlotte Lindbæk var skolen en tro støtte lige til sin død. Hvert år skrev hun i årsskriftet sin hilsen fra

Gymnastiksal og hovedbygning ca. 1910.

Ubberuphus henne ved kirken, og til alle efterårsmøder var hun som tilhører.

Kontinuitet er en grundakkord i overgangen til den nye forstanders tid. Dels havde Balslev arbejdet på skolen i et dusin år, dels var han også en nær ven med valgmenighedens præst, Carl Koch, der havde timer på skolen og var til stor inspiration for Balslev, der efter Kochs død skrev en stor bog om ham.

Balslevs forstandertid satrtede med gode fornyelser i de ydre rammer for det daglige virke. I årsskriftet for 1913 skriver han: »Vi vil, når De kommer i det ny år, kunne modtage Dem med elektrisk lys og vandværk... Der er nu indlagt ledninger overalt lige fra gymnastiksal til svinehus. Både gård og baggård kan oplyses, ja loggiaen med... Lidt uden for gården mod nord har jeg ladet bore, og vi har nu fået vand fra en dybde af godt 100 fod; det skal så ved elektricitet pumpes op i en beholder, hvorfra det ledes til de forskellige steder, hvor det skal bruges, ude og inde.«

Carla B. Larsen har nogle levende iagttagelser angående faciliteterne: »Vi måtte hente vandet for enden af gangen (koldt) og gå ned med det igen. Koldt styrtebad i vaskehuset. Tre WC'er i gården med tremmer for. Det var en meget streng vinter... En time før middag, når vi kom fra gymnastik, fik vi hver 2/2 stk. fedtebrød med salt, var rationeret, smagte herligt. Vi var glade for vinteren, men glædede os også til at komme

hjem og bestille noget. Fem måneder var lige længe nok, når vi ikke havde flere fag, end vi havde.«

1915 byggede han det lille digtertårn til sig selv nede ved rørmosen. »Det nederste er bygget af kampesten og afgiver rum til haveredskaber. Det øverste, som vi når ad en udvendig trappe, er en hyggelig stue med sofa og bord, med vinduer ud til to sider og udsigt over mosen, markerne over ad Værslev til og over den ny have. Set ude fra mark og have tager det sig hyggeligt ud, som det ligger der i rørene. Fra grunden til stråtagets top er ca. 10 alen.«

Kort efter, han var begyndt, kunne Balslev melde om fuldt hus, men i begyndelsen af tyverne var der en bølgedal i elevtallet. I 1922 godt under halvdelen af de halvtreds, skolen kunne rumme på elevværelser, der i reglen beboedes af fire-fem piger.

I skolens arkiver findes der en lille brochure fra 1916, ja brochure er måske så meget sagt, den var kun på to trykte sider, men den er oplysende. Her er et par klip:

»Skolens arbejde og lærerkræfter.

Skolens elever modtager undervisning i historie (med hovedvægten lagt på det sidste halvandet hundredårs historie hjemme og ude), i dansk (herunder også dansk og nordisk litteraturhistorie, oplæsning af digterværker, og lidt om de andre nordiske sprog), i geografi (hovedsagelig Nordens og det øvrige Europas lande samt De forenede Stater i N. Amerika) og i naturkundskab (særlig botanik, anatomi og sundhedslære). Dernæst i regning, frihåndstegning, håndarbejde, gymnastik og sang. For særskilt betaling kan der udenfor den egentlige skoletid fås undervisning i engelsk. På fem af ugens aftener vil skolens lærere skiftevis holde foredrag om forskellige mere fritvalgte emner... Undervisningstiden er ca. 9 timer daglig.«

Lærerne var i 1916 »undertegnede forstander... Johanne Hjortdal, Thorvald Laursen og hans hustru (der åbenbart ikke har noget navn!), Julie Mayn og som foredragsholder Carl Koch. Kurset kostede om måneden 45 kr., samt 4 kr. til sygekasse og elektrisk lys. Materialekontoen skal bespises med 6 kr. månedlig.

»Eleverne bedes medbringe en færdig gymnastikdragt... og sidste udgave af Nutzhorns højskolesangbog... Ved gudstjenesten i Ubberup valgmenighedskirke bruges den almindelige salmebog for hjem og kirke. Forsendelsen af fragtgodset (kuffert og sengeklæder) bedes betalt forud og må finde sted senest otte dage før mødetid, for at det kan være rettidig på Værslev station og blive afhentet af skolens vogn... Skabe og kommoder må ikke medbringes. Sønderjyder, der skal have deres tøj fortoldet, gør bedst i at tage det med som rejsegods, da de ellers kommer til at vente på det...«

Digterhuset kort efter 1915.

Skolen vokser gennem tyverne fra de matte år, og i 1925 lader Balslev igen bygge. Gamle elever sender pengegaver og en kreds af mænd fra egnen kautionerer, og så går man i gang. »En etage blev bygget oven på de gamle mure (af hovedbygningen, FA), lyse og rummelige elevværelser indrettet, mere plads vundet også forneden, idet spisestuen er flyttet ned bag skolestuen, ud til haven, hvorved den er kommen til at ligge bekvemmere for køkkenet. Dette sidste med tilhørende rum blev også underkastet en nødvendig forbedring, to store ny kælderrum lagt under køkkenlejligheden, og i noget af den gamle kælder fyrrum til centralvarme. For det har vi nemlig nu fået indlagt i hele huset, hvilket omtrent kunne dækkes af den sum, jeg fik foræret. Denne indretning er vi meget glade for, den virker udmærket og er jo en stor nemhed fremfor at fyre i kakkelovne rundt omkring i det store hus. Og hvad der tillige er opnået: hele den øverste etage får nu del i varmen, og elevkamrene vil være lune selv i den koldeste vintertid.«

For at gøre dette rigtigt interessant, skal læseren naturligvis også danne sig billedet af, hvordan det var forud. Med askeskuffen ned ad gangen, med det kolde servantevand opad igen. Bære koks, tænde op... eller fryse, hvad vist nok tit var tilfældet.

Mens byggeriet stod på og tyve mand var i daglig virksomhed i de stille måneder fra slutningen af sommerskolen til begyndelsen af vinterskolen, trak Balslev sig tilbage til sit digtertårn, den lille romantiske mindelse om Ingemanns digtertårn på øen i Sorø sø, for at skrive sin bog om den nyligt afdøde Carl Koch. Den nye valgmenighedspræst, Uffe Hansen, fik en lignende stilling ved skolen, som begge forgængere havde haft.

Til gengæld måtte man opgive månedsmøderne på grund af den huserende mund- og klovsyge, der også nåede helt ind i Balslevs egen stald.

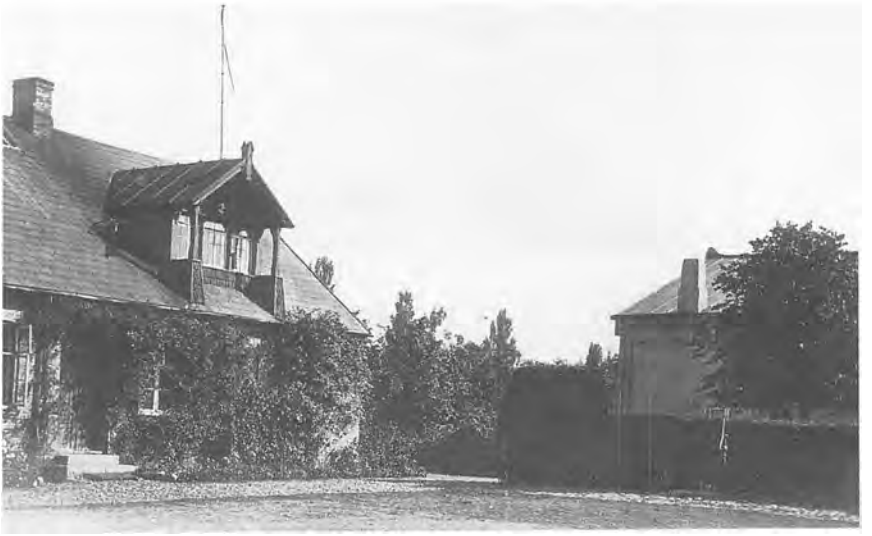
Af mere opmuntrende ting var de møder, der senere på året kunne afholdes, og som blev afholdt gennem mange år. Ubberup var i Balslevs tid et vigtigt knudepunkt for den nye musik. Balslev var ven med meget vigtige musikere med Carl Nielsen som den fremmeste. Thorvald Aagaards navn figurerer også ofte i »årets gang«, sammen med Thorvald Nielsen Kvartetten. Thomas Laub var her i de år. Mogens Wøldike var her, og Oluf Ring. Ubberup har ikke været et uvigtigt mødested for den nye musik. Et stort antal navne, der i dag er glemt, fandt også vej hertil og spillede og sang og fortalte om musik.

Og stadigvæk gik »landskabsmaler Bredsdorff« i sin lange brune frakke op på Bøgebjerg for at male og gik ned igen for at læse Hostrup og synge Gluntarne.

Førnævnte Carla B. Larsen, der var elev 28-29 og Karen Christensen, der var elev året efter (citeret i årsskriftet fra 1974) husker stadig flere af lærernavnene, især Johanne Hjortdal og husbestyrerinde Marie Sibbesen, der også havde håndgerning. På gården var endvidere tre piger i køkkenet, en ugift bestyrer og hans karl samt endnu et par lærere.

Karen Christensen skriver:

»Der var nogle andre regler dengang end nu. Der skulle være slukket og ro på værelserne kl. 22 eller 23; men når vi havde været beskæftiget hele dagen, kunne vi nok falde til ro. Det var også om at være inde til tiden, inden nøglen blev drejet om i gangdøren. Sammen med Bodil Refslund var vi et hold, der tit gik turen forbi kirken og omkring landevejen tilbage til skolen om morgenen inden spisetid. I den første time havde vi regning; så kunne vi vågne op til Balslevs foredrag. En tur rundt i haven i frikvarteret sammen med Balslev var med til at give fornyet indtryk. Nogle af de bedste timer var, når Hjortdal havde litteratur og fortalte om Ibsen, Bjørnson og mange andre store digtere. Når hun læste op af deres værker, var der dyb stilhed i skolestuen. Lørdag aften havde vi hyggestund og samvær hos Hjortdal, og den aften ville jeg nødig gå glip af. Ligeså søndag aften inde hos Balslev, hvor der blev sunget og spillet meget. Den aften fik vi kaffe, og når vi havde taget af bordet, forsvandt

Hovedbygningen før 1919.

de sidste rester af de små kammerjunkere. Torsdag aften havde vi folkedans med Hjortdal og Bodil Refslund, hvor vi rigtig svingede og prøvede at lære alle de forskellige trin.«

Carla B. Jensen, der ikke var sådan at benove, skriver: »Ja, vi fik da også seksualundervisning. Vi havde sundhedslære. En dag var der hængt et billede op med et træ med blomster. Så fik vi den om bierne og blomsterne.«

»Balslev ...så vi ikke meget til. Han måtte love for damerne (de passede ham).«

Den ene af disse damer var selvfølgelig Johanne Hjortdal. Hun virkede mere i det stille end Balslev, men hendes betydning er ikke ringe. Da hun dør så sent som i 1966, skriver Uffe Hansen: »For Ubberup Højskole har få om overhovedet nogen betydet så meget gennem årene som Johanne Hjortdal.«

Hun var en af Ubberups første elever og bagefter blev hun uddannet som friskolelærerinde. Ved Balslevs overtagelse af skolen i 1913 fulgte hun tøvende med ham. Hun blev her til han rejste i 1930. Så fulgte hun ham og tog med til Sønderborg, hvor frk. Sibbesens søstre havde en gård, som de lejede ud til Hjortdal og Balslev. Her gjorde hun en pionerindsats for ordblinde og læsehæmmede. Men på Ubberup var hendes fag dansk og litteratur. Hendes artikler vidner om en fin indlevelse og selv-

Gymnastikhuset ca. 1926.

forglemmende, fordomsfri tolkning. Hendes kærlighed til den nordiske digtning er uomtvistelig, men også hendes interesse for gymnastik er spændende og nybrydende. Hun rejser meget til kurser i Norden, og kommer hjem med nye oplevelser. Hun bliver fortaler for en kvindegymnastik, der ikke bygger på kraftudfoldelse, men på rytme, spændstighed og skønhed. Og hun studerer de gamle nordiske sanglege, en central højskoledisciplin kort efter, i dag næsten helt glemt. Johanne Hjortdal udgav flere hæfter med beskrivelser af forslag til danse til de gamle folkeviser og sange. Nogle steder er man i dag begyndt at genopvække interessen for denne tradition, og nu dukker så Johanne Hjortdals navn op igen.

Det er ikke overraskende, at det er hende, der ved Balslevs død i 1953 skriver den mest sigende nekrolog om ham (i årsskriftet).

Inden cand. theol. Harald Balslev som 33-årig kom til Ubberup, havde han været lærer på Rødkilde og på Vrå. Her var det, han mødte Jakob Knudsen, hvis kristelige foredrag gjorde et stærkt indtryk på ham. Gennem samtaler og fælles kærlighed til musik blev de to gode venner, et venskab, der varede lige til Jakob Knudsens død i 1917.

Det var en anden nær ven, Carl Koch, der fik Balslev til Ubberup som lærer. Og da Balslev 13 år efter stod som ene-forstander, udbrød han: »Nu synes jeg mere end nogen sinde, at Ubberup Højskole var det dej-

ligste sted i landet, havde den bedst mulige beliggenhed for en skole – med passelig afsideshed... og Ubberuphaven var jo verdens midtpunkt.« Og det er sørme sande forstanderord. Ikke mindre sande er Johanne Hjortdals tilføjelse: »Ja, det var unægtelig en ejendommelig plet, denne skole lå på. Der var mark og mose, der var Bøgebjerg med krattet og de vide udsigter, og »Värmland«, denne »fredede, græsgroede stenmark med slåen og tjørn og vilde roser« – og i foråret med et »tæppe af gøgeurter, anemoner og hanekam«.«

Et træk, flere skribenter hæfter sig ved, er, foruden naturglæden, også Balslevs evne til at vinde venner fra de forskelligste kredse. At han var ven med den konservative Jakob Knudsen, har vi hørt. Forbindelsen til den radikale Morten Pontoppidan var lige så stærk, og politisk var Balslev retsstatsmand (og skrev bl.a. en bog om Henry George). Selv siger Balslev: »Livet var jo en underlig broget mangfoldighed, hvad der også gav sig udtryk i de mange slags mennesker, man havde mødt og følt sig tiltrukket og beriget af.« At han mente sine ord, beviste han i hverdagen ved en ubetinget tillid til medarbejderne og den ubetingede frihed, han gav dem i deres arbejde.

Og så var der jo musikken. Han var organist i valgmenighedskirken. Han samlede musikere om sig, som vi har hørt, og der var hjertebarnet i både musik og højskolearbejde: den enstemmige, folkelige sang.

Jo, selv om hans tale somme tider kunne nå så høje lag, at den føltes en anelse oppumpet, så var der grokraft og lødighed i ham.

Og så endte det alligevel lidt mat. Sommeren 1929 var der tyve elever, og vinterskolen havde 35. Og så var det forbi. I juni 1930 kunne det bekendtgøres, at salget var gået i orden, og at efterfølgeren overtog skolen til august. Hele personalet rejste samtidig med ham. »Mine egne ting fik jeg lov til at lade blive stående på skolen, indtil jeg fandt ud af, hvor de skulle hen.« Det lyder lige så trist og ensomt, som denne ungkarl med det muntre sind skrev det ned i sidste brev til »kære gamle elever«.

MERE UDE I FOLKET END INDE I KIRKEN

Som ved tidligere og senere skift i forstandernavn er det mere kontinuitet, end brud, man mærker. Balslev ophørte ikke med at have forbindelse med skolen. Han skrev lige til sin død i årsskriftet og kom til mange møder. Charlotte Lindbæk skrev også, og kom også. Og forbindelsen til valgmenigheden var så stærk som nogen sinde. Uffe Hansen var en af den nye besætnings stærkeste stemmer. De andre lærere var også glimrende. Fridlev Skrubbeltrang underviste i Danmarkshistorie, litteratur, samfundslære, dansk og engelsk. At han ikke er en ubetydelig person i højskoleverdenen ses bl.a. af Det danske Selskabs »Grundbøger til oplysning om Danmark«, hvor han skrev en blændende bog om »Den danske folkehøjskole«. En af de bedste, der nogen sinde er lavet. (Men det var dog først i 1946.)

Joakim Skovgaards datter, Eline Skovgaard forestod vævningen. Det blev en kraftfuld styrkelse af skolen i de år, hun var her.

Men ellers var det så kampen for at føre skolen videre i trange tider. I begyndelsen havde Asta og Jens Jepsen søgt at få enten Balslev eller Johanne Hjortdal til at blive og danne bindeled til de nye. Det blev imidlertid ikke til noget. Til gengæld kan Jepsen skrive, at Balslev efterlod dem skolen i en mønstergyldig stand.

Jepsen har et par pædagogiske nybrud: »Det kunne måske interessere gamle elever, at vi foruden de almindelige fag har både frivillige fag og frifag. Frivillige er håndgerning, vævning, tysk og engelsk. Frifag er fag, man selv har valgt, og som man gennem bøger under lærernes vejledning søger at sætte sig grundigere ind i. Til hver time må et par elever forberede sig særligt for at være ordførende. Det er en meget fornøjelig undervisningsform, der kan føre ind på meget forskellige områder. Vi forfølger sidespringene, så længe det har interesse. Her kommer en udmærket vekselvirkning frem mellem lærer og elever.«

Det var de gode nyheder. Så kommer de dårlige: »Så nærmede november sig – for stærkt, eftersom det gik lidt langsomt med indmeldelser. Med det store prisfald standsede de helt. Der kom endog et par udmeldelser... Den 3. november (1930) kom der 15 elever, og 3 senere. Det er ikke en stor flok...«. Det gør ikke så meget, siger Jepsen. Det er jo begyndelsen. Men i 1933 må han skrive: »Året 1933 har som sine to forgængere været et kriseår. Det har for store kredse i vort land været lige så svært at bære som de foregående.«

Jo, krisetiden mærkedes i hele Jepsens syv-årige forstandertid. Synd og skam, for der var vitaminer i hans tanker. Jepsen var en meget socialt engageret højskolemand. Ubberups grundstemning var ikke ændret, blandt andet fordi Balslev og Uffe Hansen stadig virkede som inspiration, f.eks. i årsskrift og ugentlige foredrag. Men dog er klangen en noget anden. Det er tydeliggjort i den skiften af vægten fra »inde i kirken« til »ude i folket«, som jeg har brugt til overskrift til dette kapitel, og som er anvendt i en af de helt centrale artikler, Jepsen skrev til årsskriftet. Året er 1931 og artiklen hedder: Brydninger inden for højskolen. Den er værd at bringe ukommenteret i sin fulde længde:

»I en tid, hvor så mange værdier er i smeltediglen, er det kun naturligt, at også det, der er højskolens opgave, kommer det. Længe har der været spænding mellem to retninger, men det er først nu, modsætningen rigtig kommer frem for dagslyset. De to retninger har egentlig altid været der. De er allerede til stede i Grundtvigs udkast til højskolen. De er udtrykt i ordene *lys* og *varme*. Det samme er tydeligere sagt af Kold med *oplysning* og *oplivelse*. Både Grundtvig og Kold er enige om, at varme – oplivelse er det første, medens lys – oplysning kommer i anden række. Kold fik det bekræftet i sin skolevirksomhed, og erfarede, at han egnede sig bedst til opliver. Men han lader skinne igennem, at når oplivelsen er nået, er oplysning det næste mål.

Det har siden været højskolens officielle opfattelse. – Bjørnbak var en enlig stjerne og stærkt bekæmpet fra den Schrøder-Trier-Nørregårdske side. Tiden gav de sidste ret. Deres side sejrede. Men selv om Bjørnbak ikke i den forstand kom til at danne skole, at han fik efterfølgere, har hans højskolevirksomhed været mere end en overfladebevægelse, idet den den dag i dag præger hans egn.

Men oplysningen fik jo også en plads i de andre skoler, særlig i Askov hos Schrøder. En tid hældede Schrøder endogså stærkt til den side. Foredragene om Danmarks Hjælpekilder og Næringsveje kunde lige så godt være holdt af Bjørnbak. Men herigennem kunde han (Schr.) ikke få udtrykt det, han helst vilde. Han måtte gøre den erfaring, at det var og blev myterne, der – for at sige det Schrødersk – førte derhen, hvor lærerens evne og elevernes trang mødtes.

I højskolens middelalder – om man så må sige – var der ingen Loker inden for Asgården – eller de opførte sig tåleligt, så der ikke var grund til at lade Tor hamre løs. Indenfor dørene kom der ytringer imod, at cand. mag.er kom i højskolens tjeneste, men huset blev ikke sat på den anden ende af den grund.

Mon denne enighed var af det gode, mon den ikke var et bevis på tålsomhed – forsumpning. Var det ikke hele højskolefolket, der var kommet på afveje?

Jo, det resultat er Aage Møller kommet til ved at sammenligne den nuværende højskole med den oprindelige, og han gør det som angriber.

Også fra anden side erkendes det, at der er sket forskydninger. Som et udtryk for den nyere tid står, anerkendt fra alle sider, Thomas Bredsdorff. Men han kan ikke, målt med målestokken fra Rønshoved, stå mål med de klassiske højskolemænd. (Han bliver ikke nævnt i angrebet.) Aage Møller trækker en linie op efter myte-brugen, og den går da over Kold, Schrøder, Trier til sig selv. Linien er rigtig, når bortses fra, at Kold ikke havde mytologi som hovedemne. Aage Møller må da også gøre Kold selv til en myte for at få ham til at passe ind i systemet. Det er jo altid godt at have Kold på sin side. Det kan de *u*mytologiske da også have – og med større ret.

I mit forsøg på en vurdering vil jeg undgå at sammenligne med nulevende højskolemænd, men som udtryk for den nyere tid holde mig til Th. Bredsdorff.

Bredsdorff blev anerkendt både fra den grundtvigsk-folkelige – som fra den grundtvigsk-kirkelige side. Man fandt i ham et værdigt udtryk for det, man forstod ved det grundtvigske. Han var en mand med hjertet på rette sted, frisindet, frihedstroende, lysseer – overmenneske i retning af at udtrykke det, der lå ham på sinde, vækkende, æggende – folketaler i stort format. Ikke alene den gamle højskoleverden underlagde han sig, han forsøgte landvinding i nye befolkningslag. (Skade, at han så tidligt blev revet bort.) Har den nyere tid taget ham til forbillede, er den ikke på dårlige veje.

Han var et værdigt overgangsled. Men selv om han var den geniale højskolemand, var han ikke klassisk. Der var ikke Schrøders monumentalitet over ham eller Kolds stoiske ro eller Triers stærkt religiøse bevidsthed. Hans plads var vistnok den af ham selv nævnte: ved kirkedøren; medens de andre var inde i kirken.

Nu melder spørgsmålet sig: er en overgang ønskelig, og hvor fører den hen?

I tiden efter Bredsdorff har vi set endnu flere overgange. Det er det, der har fået det udmærkede navn: *fornyelse*. Med stærkt pres både udefra og indefra er den kommen frem. Modstanderne mod højskolen har særlig hæftet sig ved myterne. *Odin* og *Tor – Bragesnak* var de slagord, hvormed man førte kampen. Praktiske og nyttige ting skulde man tage op, noget, de unge kunde have *gavn* af. Som man i sin tid fik realskoler mod latinskolerne, burde man nu have *real*højskoler.

Selv om højskolens mål vedblev at være det samme, trængte en del af det nye sig ind. Det blev forsvaret ud fra nødvendighedens lov. Tiden var bleven en anden. Oplivelsen havde virket sålænge i folket, at nu var det mere oplysning, det gjaldt. Eleverne skulde sættes i selvarbejde med

bøgerne. Samfundslære blev et af de store fag. I historien gik man særlig over til den nyere tid.

Det hænger sammen med førkrigstidens kultursejrssikkerhed. Menneskeheden var omsider kommen ind på »de rette baner«. Menneskerettigheder, folkestyre, produktionsfremskridt m. m., alt resulterede i, at de sidste halvandet hundrede år havde frembragt mere end hele den foregående tid. Hvorfor så dvæle så meget ved det mindre vigtige, tiden forud! (I den henseende er der nu i nyeste tid sket en forskydning, idet den aktuelle tid er efterkrigstiden, medens den anden rykker tilbage til de øvrige gamle tider.)

Dette være sagt som en kritik, forsåvidt man lod sig bjergtage af tiden og stemte med i koret: *vi har bragt det så herlig vidt.* Men det var jo slet ikke det centrale i mellemtidens højskole – var højest kun en overfladebevægelse. Det var heller ikke det, der prægede Bredsdorff (og flere af hans samtidige). Elevernes møde med ham var ikke der, men i litteratur og samtale, og her har de vistnok haft lignende oplevelser, som elever i sin tid havde med Schrøder gennem myterne. Det havde været de samme spørgsmål, der her er forsøgt at give svar på.

Her er vi ved det inderste i højskolen: et menneske, der helt betror sig til andre mennesker. »Vi deler det bedste vi har med vore elever,« har Jacob Appel sagt. Det vil sikkert enhver højskolemand erkende som sandheden om højskolen, enten man hører til den gamle eller den ny retning. Jeg tillader mig at tvivle om, om Aage Møller bedre kan give udtryk for det, der ligger ham på hjerte gennem myterne end gennem verdenshistorien – bortset fra større afklaring i mellemtiden.

Går vi til historien, vil vi se, at de mennesker, der har sagt verden de værdifuldeste ord, ikke har brugt myter til iklædning af dem. De har næsten alle hentet billederne i samtiden. Biblen er det bedste bevis herpå, men vi kan jo også nævne Grundtvig, i det bedste han har skrevet. (Kold er allerede nævnt.) Det er også det mest naturlige, at de billeder bruges, som samtiden bedst forstår.

Om kritikken nu havde sat ind på det sted, om vi forstod samtiden godt nok, så vilde det blive vanskeligere at svare, ialfald at svare bekræftende.

Og dog burde det jo være den største forudsætning for et højskolearbejde at kende tiden. Hvordan kan vi ellers forsøge at bringe den noget af det, den trænger til!

Tidens vanskeligheder ser vi dagligt, både den side, hvor det stærkeste arbejde ikke kan skaffe udkommet, og den, hvor der formenes mennesker adgang til arbejdet; både den side, hvor sindet trykkes under ikke at kunne opfylde forpligtelser, og dær, hvor lediggang er en rod til alt ondt.

Det nytter ikke at sige, at det er gennem modgang den største åndelige berigelse kommer, isåfald måtte man bestræbe sig for stadig modgang. Vi kan ikke vise den side fra os med, at det kommer ikke os ved. Vi er ikke alene folkehøjskole, vi er også *folkets* højskole. Vor plads er mere ude i folket end inde i kirken. Folkeopdragelse er vort store mål. Vil vi vække et folk af dvale, må det være til at øve retfærd. Vi kan ikke sige, at folkets retsopfattelse ikke kommer os ved. Den er jo netop et udslag af samfølelse, samvirke, social forståelse og beskedent føjet til – næstekærlighed. Hvad er al tale om fællesskab værd, når den ikke søges praktiseret i *hele* folket!

Vort fag er ikke politik. Men om vi var den betydelige faktor, som nogen vil gøre os til, burde vi have haft indflydelse på den offentlige mening, den som er den ledende for politikerne. Er vi mon rigtig klar over, at en dragesæd af intolerance, af næve- og våbenmoral er ifærd med at skyde frem. Gør det ikke mange af de, »der fast på folket tror«, ondt at se den stærke forskydning til yderpartierne, som det sidste folketingsvalg viste, og at se klassekampen tilspidse sig mere og mere i retning af magtpolitik?

Om der var bleven bebrejdet os højskolefolk, at vi har gjort for lidt for at modvirke denne udvikling, havde kritikken ramt et mere sårbart sted.

Vi kan ikke sige, at højskolen har sat meget ind for at modvirke klassemodsætningen – ikke tilnærmelsesvis så meget som mod egoistisk fædrelandskærlighed. Men en årsag er, at den har været for ensidigt landboindstillet (for få har forsøgt ad Bredsdorffs vej at få tag i proletariatet). Derimod har vi eksempler på, at når folkets ret trædes for nær, har højskolemænd stillet sig i spidsen i kampen derimod (under provisorierne). Morten Pontoppidans indsats dær gav hans manende ord til nutidens højskole en særlig vægt.

Vi må kende tiden, ikke alene for at gøre vor indsats i den, men også for vor skole, for at kunne give svar på de spørgsmål, eleverne kommer med. Det er jo netop dagens spørgsmål, de spørgsmål, de har fået ind på livet. Vil vi ikke gå ind på at forsøge at besvare dem, bliver det vanskeligt at vinde den tillid, der er nødvendig for at skabe interesse for spørgsmål, der ligger fjernere.

I forsøget på at svare er det underordnet, om man bruger myterne som udgangspunkt eller historien. Dær vil enhver bruge det, der for ham er bedst. Men for at vende tilbage til *oplivelse* og *oplysning*, da er historien det, der samtidig under forsøget på oplivelse giver oplysning. Og lykkes det første ikke, er der sandsynlighed for, at det sidste kan.

Ligesom det synes at være en svær tid, vort folk går i møde, sådan synes det også at være det for højskolen. Her er ikke tænkt på at holde skolerne igang, men på det, at få »det bedste frelst« og med »at gøre bedre«,

hvad der var gjort godt. I en opgangstid, hvor alt tegner lyst, er det let at finde ørenlyd for et lyst syn på livet, tro på fremskridt og ideers gennemførelse. Anderledes derimod i en nedgangstid. Da er det indskrænkning, utryghed, mistro, der har de bedste vækstbetingelser.

Her ligger der store opgaver for de opbyggende kræfter i folket, så store, at enkeltmands kræfter ikke slår til. I en sådan tid er der ikke råd til at spilde kræfter på, hvem der er størst af os, men at hver fra sit sted og ad sin vej arbejder henimod at bygge det Danmark, der vist i idealet er det samme for os. Og med hjælp fra ham, uden hvis støtte alt er forgæves, har vi lov at håbe, at det vil kunne lykkes.

Bladet, som Herren det vilde,
vendte sig tit,
når det gik Danmark ilde,
vendte sig blidt.

Jens Jepsen.«

Der findes et andet, meget levende vidnesbyrd fra Jepsen-tiden. Det er skrevet af Gunvor Drewsen og sendt til mig i august 1989 i anledning af skolens forestående jubilæum. Jeg bringer det her i sin helhed. Det taler også for sig selv. Men derudover vil jeg da gerne, endnu engang sige fru Drewsen mange tak for det vigtige vidnesbyrd!

»Kære Ubberup Højskole!
I anledning af din 90 årsdag vil jeg gerne ønske dig til lykke til den, som jeg tror, gode og rige fremtid, der endnu venter dig. Når du om ti år fejrer et endnu rundere jubilæum og til den tid måske ønsker at grave dybere i din fortid, kan jeg sikkert slet ikke skrive, derfor sender jeg i dag denne hilsen til dig. Det er adskillige år siden sidst jeg så dig, og endnu mange flere siden du var rammen om en glad og spændende dagligdag, som fik stor, næsten afgørende betydning for mig. Egentlig ville jeg gerne med kærlig hånd klappe dine gamle mure – som er endda ældre end du selv – og sige tak for hvad jeg fik, men naturligvis, det var ikke stenene, men det liv med foredrag, sang, undervisning og kammeratskab de omsluttede, som var gaven til os, der kom og tog imod.

Jeg er nu en gammel pige på mere end 80 år. Om mine kammerater fra vinteren 1931-32 ved jeg efterhånden ikke så meget, nogle ved jeg er allerede gået bort, så jeg er måske den eneste, der melder sig som repræsentant for den lidt triste periode af din historie, da landboernes fattigdom i 30'ernes krisetid også mærkedes på højskolegerningen, og forstander Jepsen, Harald Balslevs efterfølger, som nybegynder fik for vanskelige økonomiske kår og ret snart måtte give op.

Jens Jepsen, forstander 1930-36.

– Det var nu ikke så meget økonomiske problemer, der optog os 22 piger, som 3. november ved indgangen til Asta og Jens Jepsens anden højskolevinter i eget hus invaderede deres skole og hjem, det var mere eller mindre bevidst livsspørgsmålene: Hvad er meningen med tilværelsen? Med alt levendes eksistens? – Lærerstaben, som skulle hjælpe os i gang med at finde besvarelser, var foruden forstanderparret, lærerparret Maria og Fridlev Skrubbeltrang, vævelærerinde Eline Skovgaard, som var et elskeligt menneske med kunstnersind (hun var datter af Joakim Skovgaard), der forstod sig på smukke farver og billedtæppevævning, gymnastiklærerinde Margrethe Petersen, delingsfører fra Ollerup, og den nære nabo, valgmenighedspræst Uffe Hansen. Sidstnævnte begyndte naturligt nok med at holde foredrag om Grundtvig og senere om andre kirkelige personligheder. Men inden længe var vi nogle stykker, der kom til at tale om at religiøse spørgsmål, som dog vel var de største her i livet, var der ikke afsat tid til på vort skoleskema. Vi kunne godt tænke os at få nærmere besked om Bibelens og især Ny Testamentes tilblivelseshistorie og om samfundstilstande og dagligdag i Jødeland på Kristi tid og i det hele taget hjælp til at forstå, hvad vi læste i Evangelierne. Gik det an at tale med præsten, som var vor lærer, om dette? Ungdommen for 60 år siden var ikke så fri og selvstændig som nu om dage over for voksne og endnu mindre akademikere, »de lærde mænd« – akademisk uddannede *kvinder* var der ikke mange af og slet ingen præster af dette køn – jo, vi gik til ham, og Uffe Hansen modtog os – naturligvis – hjerteligt og imødekommende. Det blev med forstanderens samtykke ordnet sådan, at holdet, der talte mere end en fjerdedel af elevflokken, fik en ugentlig aften til undervisning i dette »selvvalgte særfag«. Det blev gode og udbytterige timer, og ingen af deltagerne faldt fra i vinterens

løb. Vi ville gerne beskæftige os med Johannes Evangeliet, som rent umiddelbart vel er det sværeste at forstå, og ud fra det, vi læste deraf, kom vi vidt omkring i religions- og kirkehistorien og på kristentroens område. – Vi havde en stor og varm tak at sige, da afskedstimen kom.

Landbohistorikeren, cand. mag. senere dr. phil., Fridlev Skrubbeltrang forestod historie, samfundslære, dansk og litteratur, og hans undervisning var frisk og engagerende, så vi oplevede, at vor egen tid altid har dybe rødder og stærke sammenhænge til fortidens liv og bevægelser, og at nutiden bliver mere forståelig og tiltrækkende, mens vi arbejder med »slægtens arv« for derved måske at kunne »løfte en flig af livets gåde«, som Aakjær har udtrykt det. Jeg husker hans tale om Folkeforbundet, som nu skulle styre hele verdens samarbejde bort fra krigspolitikken – det mislykkedes, men det kunne vi ikke vide på det tidspunkt. Han fortalte om Streesemann og Brünning i Tyskland, om Th. Masaryk og Eduard Bénes i Tjekko-Slovakiet, om Polens virkelighed (ud fra Carsten Hauchs »Hvorfor svulmer Weiselfloden« –) og om de tre små baltiske landes nyvundne frihed.

Skrubbeltrangs litteraturtimer var ikke mindre fængslende, når vi i fællesskab lærte scener af skuespil, f.eks. Ibsens »En folkefiende«, eller vi fik hver sin lyriske digter tildelt, og ugen efter skulle fortælle lærer og holdkammerater, hvad vi havde fået ud af ham.

Mine forældre og jeg kendte Skrubbeltrangs navn før min højskoletid fra hans medarbejderskab ved Højskolebladet og satte pris på hans interessante og velskrevne artikler om samtidshistorie og litteratur. Han var højskolelærer i nogle år, deraf de tre i Ubberup, før han rejste til København for at fortsætte sine studier og færdiggøre sin doktordisputats, hvorefter han virkede i hovedstaden i adskillige år som universitetslektor. Skrubbeltrang afgik ved døden februar 1988.

Jens Jepsens fag var Sønderjyllands historie, kirkehistorie, kunsthistorie m.m. Efter afrejsen fra Ubberup drev han en gård ved Åbenrå i Sønderjylland til sin død i februar 1962.

Sangtimer og korsang var i Asta Jepsens regi, ligeså sundhedslære, kostplaner og boligindretning, mens kjolesyning og andet håndarbejde samt samaritergerning var Maria Skrubbeltrangs fag. Vævestuen hos Eline Skovgaard begejstrede de fleste, og nogle af de flittigste nåede utrolig langt på dette felt. Den daglige motionstime i gymnastiksalen var uundværlig, lederen her var elev sammen med os andre, men betalte for sit ophold ved at påtage sig dette arbejde. – En anden af vore kammerater var fra Flensborg og kunne kun lidt af det danske sprog, da vi startede, men nåede langt frem gennem dets vanskeligheder, før vi skiltes. Hun fik prisnedslag mod at gøre stuepigegerning, men fik alligevel tid til at deltage i næsten alle timer. Hun er blevet her i Danmark resten af sit liv.

Desuden havde vi en kammerat fra Schweiz, som også var tysktalende, hun var nær ven af den dansktalende schweiziske højskolemand Fritz Wartenweiler og gjorde sig megen umage for også at få lært det danske sprog. Iøvrigt besøgte Wartenweiler os i nogle dage og fortalte og sang for os om sit naturskønne fædreland.

Vor hverdag gik, tror jeg, som for de fleste elever på højskole dengang. Vi skiftedes om morgenen til at vaske gulv på elevgang og trappe og i gymnastiksalen; vi havde ikke brusebad eller »træk og slip« og tænkte ikke på at savne det. På hvert værelse var en lille radiator fra centralvarmeanlægget, og den var vi lykkelig for.

Vi havde elevavis, diskussions- eller oplæsningsaftener og afholdt forunderlige fester, når en fødselsdag skulle fejres. Udflugter og ture til Kalundborg eller omegnens historiske steder var gode oplevelser, fornøjelige besøg hos skolens nærmeste venner blev det også til, så gav vi i regelen en slags opvisning i ordsprogsleg og med udfoldelse af alle vore dramatiske evner. Forældredag og fætterbal hørte ligeledes med til »ritualet«.

Hvor blev tiden dog af? Næsten overrumplende var det, da den store dejlige have stod fuld af erantis, og vi skulle tage afsked med det altsammen, så begyndte tårerne at trille, for det gør de nu engang, når højskolepiger siger farvel til hinanden. Livet er så broget og forbindelserne derefter så vanskelige at bevare.

– Med dette hilsen og gode ønsker til min gamle skole.

Gunvor Drewsen, fhv. husmand.«

Jeg har været så glad for at kunne bringe dette fine brev. Jeg synes, det efter de få vanskelige år for så længe siden giver Jepsen og hans skole en slags oprejsning. Vel var det svært for skolen og for landets borgere. Men når højskolearbejdet huskes så levende efter over et halvt århundrede, så er det hele ikke forgæves. Held den skole, der har sådanne elever.

I 1937 kommer så den triste meddelelse, der lyder, hver gang en forstander forlader Ubberup. Jens Jepsen skriver i første halvdel af »Årets gang«: »Den sværeste tid var den, der gik forud for vinterskolen. Det var, da der kom så få indmeldelser, at skolen ville tabe sit statstilskud, og det dermed var givet, at det blev vor sidste skolevinter, hvis vi da ikke ville slå ind på andre skoleformer. Det så en tid ud til at blive for få elever til, at vi overhovedet kunne holde skole. Uden statstilskud og uden tilskud fra elevforeningen ville det blive en dyr vinter for os. Men da stilstand yderligere ville vanskeliggøre afhændelse af skolen (at det var vanskeligt, havde vi erfaret ved handelsforsøg i årets løb), og da egnens skoleudvalg helst så fortsættelsen, ville vi gå i lag med den svære opgave, når

REDDET AF SYGEPLEJERSKER

I årsskriftet for 1937 må så Jens Jepsen byde sin efterfølger velkommen. Han gør det blandt andet med ordene: »De er blandt højskolefolk nogle af dem, der er bedst egnede til at føre en skole videre.«

Lige efter skriver Svend Dræby: »Det er med frygt og bæven, man begynder et selvstændigt arbejde i højskolens tjeneste. Men selve højskolens idé er så sand, så meget i pagt med livets virkelighed, at den fortjener at blive hørt. Man har haft travlt med i de senere år at forkynde, at højskolens tid var omme. Og dog lever den danske højskole og fortsætter sit liv under kamp som hidtil. Højskolen vil alle dage blive en *kæmpende* skole. Det er en farefuld sejlads at være højskolemand. Den, der ønsker et trygt levebrød, må helst holde sig på afstand af højskolen. Men hvilket arbejde er i sig selv rigere end en højskolemands? Den frygt og bæven, man føler, kommer da heller ikke i første række af de usikre økonomiske vilkår, man går ind under, men den kommer af det misforhold, der er mellem opgavens betydningsfuldhed og ens egne kræfter.

Den, der kommer til Ubberup og kender en lille smule til vort folkelige åndslivs historie i de sidste par menneskealdre, vil mærke den særlige stemning af fin og stilfærdig kultur, der hviler over Ubberup og som kendetegnes ved navnene: Jannik Lindbæk, Carl Koch og Harald Balslev. Her har aldrig været slået på stortromme, men de toner, der har lydt her, har været celloens dybe, rene klange.«

Det er jo i og for sig så sandt, så sandt, og dog er der ved bekendelsen en slags indsmigrende, pågående ydmyghed, der på mig virker hul. Og så har jeg det dårligt ved forglemmelsen af Jens Jepsen. Det er sørme uretfærdigt.

Men ellers går Dræby på med krum hals, og i slutningen af samme »Årets gang« kan han skrive, at »af ydre forbedringer kan jeg nævne, at vi har fået indlagt bad med varmt vand og WC med »træk og slip«.« Og sådan er det jo hver gang en ny forstander melder sig på scenen: der bygges nyt. Og med det samme skal det siges, at på den front er der meget at takke Dræby for. Bygningerne følger med tiden.

Til den »rene, dybe celloklang« på Ubberup hører også en anden forglemmelse: Uffe Hansen. I 1938 skriver han om »jødespørgsmålet og kristendommen«: »Derfor må også jødehad være udelukket for en kristen... Var det en åndelig kamp, der var tale om, en kamp om ideer og en kamp med åndelige våben, så kunne der være mening i at tale om en modsætning mellem jødedom og kristendom. Men når det er den jødiske race, der forfølges, blot for sin afstamnings skyld, da må ethvert ret-

skaffent menneske tage afstand derfra. Og de kristne skal blandt andet også være retskafne mennesker.«

Det er gode ord i 38. Og gode ord får vi også, når vi kommer ned fra højderne og lytter til skolens pedel og gartner. Fra 1937 til 1942 var Jens Madsen ansat her, og da han som pensionist kom på et kort kursus i 1984, skrev han til Erland Kildegaard bl.a. følgende:

»Jeg vil gerne her fortælle Jer lidt om, hvad der foregik på Ubberup Højskole i den periode, jeg var gartner her, det vil sige fra 1. november 1937 til 1. november 1942.

Det var noget af et tilfælde, at jeg kom herover. Jeg kendte Dræbys fra et vinterophold på Ry Højskole vinteren 1933-34, hvor han var landbrugslærer... En dag sagde han til mig, at han lige havde købt en højskole ved Kalundborg og om jeg ikke ville tage med derover som gartner...

Nu begyndte så en spændende tid for mig. Eleverne skulle jo begynde den 3. november. Der kom igen ca. 25-30 elever ligesom sommeren før. Den ret gode tilslutning skyldtes en usædvanlig opbakning om skolen fra egnens befolkning. Skolen havde jo næsten været helt nede. Men så blev der sat kraftigt ind på at beholde en højskole på Kalundborgegnen.

Det var jo så med at få egnens befolkning til at komme på skolen igen. Der blev arrangeret flere møder om året; om sommeren skuespil en lørdag og søndag sammen med elevmødet og så et efterårsmøde. Om vinteren skulle der være et møde om måneden indtil april. Det fik igen en mægtig god tilslutning fra hele egnen. Det første møde blev holdt i november. Da kom der mange hundrede mennesker fra hele Kalundborgegnen, og der var så mange biler, at de måtte ledes herned i flere hold fra landevejen, fordi vejen dengang var så smal, at de kun kunne køre forbi hinanden ved Røde Hus.

Der var altid gode talere eller underholdning ved disse møder. Der var f.eks. Holger Gabrielsen, Thorkild Rose, Ellen Malberg, Jørgen Jørgensen, Lejre, seminarieforstander Vinther, Silkeborg, Uffe Grosen, Vallekilde, Arnfred, Askov, og mange flere.

Men der var så et alvorligt problem med at få lavet parkeringsplads og en udvidelse af vejen. Der, hvor vandværket og cykelstalden nu ligger, var der eng. Den blev fyldt op med mange læs grus, og vejen op til Røde Hus blev udvidet med en kørebane mere, og der blev plantet birketræer i begge vejsider. Det ser godt ud nu. Vi blev lige færdige til julemødet. Det slog vist alle møderekorder på skolen. Gymnastiksalen og balkonerne var fyldt til trængsel. Parkeringspladsen, gårdspladsen og på alle vejene rundt om skolen var parkeret biler. Hans og jeg var parkerings-

vagter og Ingemann dirigerede trafikken ved landevejen. Det var en stor aften for skolen.«

Der kom flere velbesøgte møder, »men sikke et besvær med at skaffe bænke og stole. Vi lånte hver gang valgmenighedens bænke og klapstole fra menighedshusets sal. Der var mange læs med fladvogn og stivvogn. Hans med sine to dejlige oldenborgere foran stivvognen og jeg med fladvognen med den skimlede nordbagge...

Men med hensyn til eleverne kneb det gevaldigt med at få skolen fyldt, selv med god støtte fra Kalundborg Folkeblad og mange andre blev det kun til 10-12 elever på sommerholdet 1938.

Men lige som det så sortest ud, kom der håb forude.

Den daværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen var en stor ven og beundrer af den danske højskole (det var f.eks. ham, der fik aftenskolen gennemført), og da der skulle oprettes flere sygeplejeskoler, og både han og den daværende medicinaldirektør Frandsen holdt på, at de unge piger efter et højskoleophold stod bedre rustet til at gå ind for en sygeplejegerning, blev der så oprettet langsvej frem flere af disse skoler. Ubberup blev så en af de heldige og begyndte med det første kursus i 1939.«

Det var, som Jens Madsen fortalte. Dræby skriver om det i årsskriftet. Skolen skulle fra 1. maj 1939 omdannes til forskole for sygeplejeelever. »Dette betyder dog ikke, at skolen mister sit præg af højskole... Formålet med skolearbejdet er at give de unge piger, der tænker på at uddanne sig til sygeplejersker, den menneskelige udvikling og modenhed, som er af så stor betydning i deres senere arbejde.«

Og første maj stod da skolen fejet og prydet til sit delvis nye liv. Lokalerne var blevet moderniseret med nyt inventar i skolestuen, kummer med rindende, koldt vand på elevværelserne o.lign.

Kalundborg Folkeblad refererer udførligt og begejstret fra åbningen, at »i stueetagen er elevernes hyggelige dagligstue bibeholdt i sin hidtidige skikkelse (som den også har i dag, FA), mens begge de to store skolestuer har fået nye store vinduer og den ene en dør ud til haven, ligesom der er anskaffet nye skoleborde og -bænke og lagt nye linoleumsgulve og tapetseret overalt... I et lille lokale ved siden af gymnastiksalen er indrettet demonstrationsstue med fem senge, en »patient« (en træfigur) at arbejde med og medikamentskab med alt, hvad dertil hører osv.«

Der kom en mængde fine folk og 300-400 tilhørere. Det hed i de officielle taler, at skolen nu havde et dobbelt formål, »nemlig at give en faglig uddannelse i forening med højskolearbejdet« (Dræby).

Men lad os springe alle festtalerne over og igen lytte til gartner Jens Madsen:

»...Der blev ansat en forstanderinde samt en instruktionssygeplejerske til at forestå undervisningen i sygeplejefagene, og forstander Dræby og en højskolelærer til almindelige fag som dansk mm. samt føre højskolelinjen videre. Anni Stevns havde gymnastik mm. Der blev nu plads til ca. 50 elever, og der blev igen god økonomi i skolens drift.

Men det skabte også med mellemrum problemer om undervisningen. Husk, det gjaldt jo først og fremmest for eleverne om at få en god udtalelse med fra sygeplejeafdelingen til brug ved ansøgningen til pladsen på hospitalet. Det var jo tildels blevet en fagskole. *Desværre.*«

Om de kolde vintre under krigen skriver Jens Madsen:

»...Strenge vintre. Det fik vi at føle på skolen i vinteren 1941-42. Vi havde da fået nogle meget fugtige og løse, dårlige tørv. Og først på vinteren skred tørvestakken sammen og tørvene lå i en stor bunke udækket for regn og sne. Der var ingen halm tilovers det år. Vandet drev af tørvene, når de endelig blev tøet op i fyrkælderen. Og så slog det hovedet på sømmet, da vi natten mellem den 23. og 24. januar fik en stærk sydøstenstorm med ned til 32 graders frost, hvor alle vandrør til toiletter og vaskerum frøs til. Og fyret kunne jeg ikke holde oppe på grund af, at vi lige havde fået fyrrummet fyldt op med frosne tørv dagen før. Varmerørene frøs inde under taget og der var ingen varme i radiatorerne.

Alle vi tre mandfolk måtte så i lag med at tø rørene op, og det var ikke med elektricitet som nu, nej, vi kravlede inde bag elevværelserne for at komme til at skære isoleringen af og tø rørene op med blæselampe, og til aften havde vi fået varme på rørene, men så var radiatorerne mange steder frosne imens. Det var en drøj dag, ikke mindst for elever og personale. De blev i sengen eller gik rundt med tæpper og dyner, og køkkenet varmede vand til optøning af vandrør og toiletter. Men Dræby fik så gennem en god ven fat i nogle hundrede kg »sorte« kul, og så kan I tro, vi fik varme på hele skolen... Og alle var glade, men hvor kom humøret hurtigt igen. Resten af vinteren måtte jeg så op at fyre midt om natten på grund af våde tørv.«

I 1949 fylder Ubberup halvtreds. Svend Dræby gør en slags status over skolens liv i perioden. Om sin egen tid skriver han:

»Lad mig til sidst sige lidt om Skolelivet i de 12 Aar, min Kone og jeg har arbejdet her ved Ubberup Højskole. Der blev ved Elevmødet i Aar udtalt en Tak for, at vi i 1937 havde haft Mod til at overtage Skolen. Det skal vi nu ikke roses for. Det var mere blaaøjet Optimisme end Mod, der gjorde sig gældende. Nægtes skal det ikke, at de første Aar var vanskelige. Skolen havde, da vi overtog den, mistet sit Statstilskud, og to Skoleaar maatte vi igennem uden Statstilskud. Det var ikke let, og havde vi ikke haft Skolens Landbrug, havde det heller ikke kunnet lade sig gøre.

Vi mødte i disse første Aar stor personlig Venlighed og Hjælpsomhed fra Egnens Befolkning.

Da vi i 1939 gik over til den nuværende Skoleform: Højskole med forberedende Undervisning i Sygepleje, fik Skolelivet tryggere Vilkaar. En Højskole er jo ikke nogen Forretning, men en Skole, og Økonomien er og bør være en underordnet Sag. Vi har da heldigvis heller aldrig haft Anlæg for økonomiske Bekymringer.

Den nye Skoleform førte bl.a. med sig, at vi nu kom *i Forbindelse med Mennesker fra forskellige Kredse af vort Folk.* Mennesker fra By og Land og fra forskellige aandelige Kredse mødtes, levede Skolelivet sammen i 5 Maaneder, blev Kammerater og Venner. I Timerne f. Eks. Samfundslæretimer og Dansktimer har det sin Betydning, at forskellige Synspunkter og Erfaringer kan komme til Orde. Gennem dette, at vi i vort Skolearbejde kommer i Forbindelse med Mennesker fra »nye« Kredse, udfører vi i al Stilfærdighed et Pionerarbejde, som vi sjældent har mødt ret meget Forstaaelse for ud over den Kreds, der kender vort daglige Skoleliv.

Det har været en Lykke for os, at vi straks kom i Samarbejde med *Annette Pade* og *Lilly Frederiksen,* og at dette Samarbejde har kunnet fortsætte indtil denne Dag. Det har givet en Fasthed i Skolearbejdet af uvurderlig Værdi. De har begge gjort, hvad de kunde, for at den egentlige Højskoleundervisning og den faglige Undervisning kunde gaa Haand i Haand og har undervist paa begge Omraader. I de faglige Timer har de stadig bestræbt sig for at give Eleverne ikke først og fremmest en færdig Viden til Oplagring til senere Brug, men en Træning i at tilegne sig et Stof paa en forstandig Maade. De forstaar at give Eleverne en sund Indstilling overfor deres fremtidige Arbejde og at holde Forbindelsen fast med Eleverne gennem Aarene længe efter, at de har forladt Skolen.

Højest i Anciennitet staar jo Pastor *Uffe Hansen,* der gennem Aarene trofast har støttet vort Skolearbejde og med usvækket Energi har kunnet dele baade de alvorlige og muntre Sider af Skolelivet med os.

De øvrige Medarbejdere i vort Skoleliv har været skiftende. Jeg benytter denne Lejlighed til at takke hver især for deres Indsats i Skolearbejdet. Jeg har bestræbt mig for, at hver enkelt kunde have frie Hænder til at forme sit Arbejde i Overensstemmelse med sine Evner og Interesser.

Vort Samarbejde med Dansk Sygeplejeraads Formand *Maria Madsen* har været forfriskende, og vi har haft fuld Frihed til at lægge vort Skolearbejde til rette, saaledes som vi mente, det tjente Elevernes Tarv.

Vi har gennem Aarene haft mange gode Medarbejdere i det praktiske: Køkken, Have og Landbrug. Her skal kun nævnes én, *Ingemann Riis,*

der kom hertil samme Dag som os og siden har bestyret Skolens landbrug, der gennem Aarene har givet os det daglige Brød. Vi har god Grund til at være ham taknemlig for trofast Samarbejde og personligt Venskab.

En Højskole har jo ogsaa en Virksomhed, der vender udad mod Omverdenen. Jeg tænker her paa *vore Møder*, baade de store, festlige Møder, naar hver eneste Plads i Gymnastiksalen var besat, og de smaa, stilfærdige Maanedsmøder, som vi har haft megen Glæde af. Vi har bestræbt os for, at Mennesker med forskelligt politisk og aandeligt Præg har kunnet tale frit fra Hjertet eller Leveren. Vi indbød dem, vi erfaringsmæssigt vidste, havde noget paa Hjærte uden Hensyn til, om det stemte overens med vore egne Meninger.

En taknemlig opgave har det været ved Sommermøderne at fremføre *Skuespil*, der som Regel hørte til den lidt mere alvorlige Genre: Ebbe Skammelsen, En Fallit, Ambrosius, Fiskerjenten, Indenfor Murene o.s.v.

Om vort *daglige Skolearbejde*, der dog har fyldt mest i vort Skoleliv, er det vanskeligt at skrive, og jeg vil slet ikke gøre noget Forsøg paa det. Vi har gerne villet, at Skolen her skulde være et Hjem for Eleverne i de 5 Maaneder, de er her. Helt det samme som et privat Hjem kan det jo ikke blive, men vi synes, den hjemlige Tone har præget Livet, at der stort set har været Tillid og god Vilje. Vi tænker med Glæde paa de mange hjemlige Lørdags- og Søndagsaftener, Kaminaftener o. s. v., hvor Elever og Lærere i Fællesskab har givet os muntre og glade Stunder.

Med Hensyn til Højskolens *Arbejdsformer*, kan man vel sige, at der er sket en Forandring i Retning af færre egentlige Foredragstimer. Disse er saa afløst af Samtaletimer, Særfagstimer og andre Timer, der kræver større Medvirksomhed af Eleverne og skaber Mulighed for mere Samspil mellem Lærer og Elev. – Denne Ændring i Arbejdsform er Udtryk for en Trang baade hos Eleverne og Lærerne.

Hvad de *Emner* angaar, som vi arbejder med, er der ogsaa lidt efter lidt sket en Forskydning. Den ældre danske Litteratur og Historie er gledet ud af Billedet. I Stedet for er vor egen Tids Verdenshistorie – naturligvis med Linier tilbage i Tiden – nyere nordisk Litteratur og Samfundsspørgsmål kommet i forreste Linie. Ogsaa denne Forskydning er Udtryk for en Trang hos Lærere og Elever.

Vi er os bevidst, at vort Arbejde her har ligget paa den grundtvigske og ikke paa den koldske linie i Folkehøjskolen. Den Livsoplysning, Grundtvig talte om, er jo ikke en farveløs Meddelelse af Viden, men kan kun gives ud fra en personlig Overbevisning. Kun i det Ord, hvori der er Sandhed og Overbevisning, er der Næring til aandeligt Liv.

Til Grundtvigs Tankeverden hører jo det Syn, at hvert enkelt Folk skal have Lov til at leve i Frihed og udvikle sit eget nationale Liv. Men det skulde frem for alt unde andre Folk samme Ret. Enhver Form for Nationalisme og Imperialisme var ham inderligt imod. Vi, der var unge efter den første Verdenskrig, blev naturligvis stærkt grebet af Tidens Tanker om at skabe et Grundlag for varig Fred, for Lov og Orden mellem Nationerne. Det blev min Generations største Skuffelse, at de Forsøg, der i Aarene efter første Verdenskrig blev gjort for at skabe et saadant Grundlag, var forgæves. Vi har netop oplevet Nationalismens og Imperialismens frygtelige Følger. Et Samvirke mellem Europas Folk staar i Dag som en uomgængelig Nødvendighed. Ogsaa paa dette Omraade kan vi lære af Grundtvig, *at intet Menneske og intet Folk kan være sig selv nok*. For den gamle Højskole i Perioden 1864-1920 blev naturligt nok det nationale Hovedsagen. Det samme var naturligvis Tilfældet under Krigen 1940-45. I den tid, vi nu gaar ind i, vil det fælles nordiske og det fælles europæiske blive det afgørende, det hvoraf vor Fremtid afhænger.«

Første april 1954 bliver højskolen en selvejende institution (før den tid var den som bekendt forstanderejet). Skolen får en meget stærk bestyrelse: Forstander Uffe Grosen, valgmenighedspræst Uffe Hansen, forstanderinde Helga Josephsen, højskolelærerinde Johny Haugaard, sognepræst Ulrich Balslev, skolebestyrerinde Johanne Hjortdal, forstander Johannes Novrup og magister Jens Rosenkjær.

Og så bliver det da også Dræbys tur til at rejse. Efter atten år kan han overlade sine efterfølgere, Arne og Kirsten Frandsen, en økonomisk velfungerende skole med et stort elevtal og gode udsigter. Overtagelsen skal ske 1. april 1955.

Det virker næsten stereotypt, men den nye forstander begynder med nybyggeri. Det er Vesterhus, der »kommer op at stå«, som det jo hedder nu om stunder. Der er 7 dobbeltværelser til elever i den nordre del, og to lærerindelejligheder mod syd. Og inden det står færdigt, ligner gårdspladsen et skyttegravsafsnit fra første verdenskrig. Det er varme og vandledninger, der lægges ud. Vesterhus er den største udvidelse siden førstesalen på hovedbygningen i 1925. Det er dog ikke for at skaffe plads til flere elever, alene for at give dem mere komfort. Det er stadig meningen, at skolen skal kunne rumme små 60 elever, ikke flere.

Det er nette, lidt spartanske værelser, men de var gode nok for tiden. Det er helt rørende så fin omtale, de får i Tidsskrift for Sygeplejerskers novembernummer 1957. »De enkle, moderne elevværelser, hvor hver tomme er udnyttet på den mest hensigtsmæssige måde, skulle kunne danne en god ramme om de unge pigers tilværelse i højskoletiden«, hed-

der det. Og et par billedtekster fortæller henholdsvis: »I elevværelserne danner skabet, der er placeret ved fodenden af sengen, en lille kabine, hvor vaskekummen findes.« Og: »Nutidens lette, uhøjtidelige stil præger elevværelsernes møblering. Hyggen er udelukkende skabt ved hjælp af gode farver.«

Og i årsskriftet for 1957 kan Frandsen tilføje: »Knapt var imidlertid arbejdet med den nye fløj tilendebragt, før vi gav os i kast med den næste store opgave: at få gymnastiksalsbygningen bragt i tidssvarende stand. Tidligere års vinterelever vil vide, hvor lidt nytte vi hidtil har haft af denne store bygning om vinteren, og hvor meget vi har savnet den! I tiden fra jul til vinterskolens slutning har det været næsten umuligt at gennemføre gymnastiktimerne på timeplanen, da der ikke fandtes ordentlige opvarmningsmuligheder. I løbet af sommeren og efteråret er der rådet bod på denne mangel. Der er blevet lagt loft i salen i en højde af godt to meter over balkonen, og et moderne varmlufts-indblæsningsanlæg er installeret. De små værelser i bygningens hjørner, hvor skolens unge piger bor, er blevet restaurerede og har fået indlagt centralvarme ved radiator. Man vil forstå, at vi i denne vinter har al den gymnastik, som de øvrige fag levner tid til, og at vi vil tage salen i brug, så ofte vi trænger til at muntre os!

Med alt dette er ombygningsprogrammet dog kun halvt gennemført. I løbet af vinteren og næste forår venter vi at få det store elevværelse, der i sommeren 1955 fik navnet »Svalereden«, omdannet til toilet- og baderum. Der skal så indrettes to værelser på balkonen ovenover. Endvidere skal der laves en bred glasdør i østgavlen under det store vindue, så salen får to udgange.«

Bag disse kønne ord skjuler sig blandt andet det faktum, at det indre loft i Bindesbølls pragtfulde gymnastikhus er blevet sænket, rummet påført idiotiske proportioner, og at indgrebet vidner mere om økonomisk sans end kunstnerisk fornemmelse.

Da skolen her i 1989 står med et topmoderne køkken, er det også pudsigt at bemærke, at man såmænd var lige så stolt af det køkken, vi nu har fået nedlagt, som vi er over vores.

I 1959 hedder det: »Endnu før de sidste elever var ude ad døren, begyndte håndværkerne på nedrivning af det gamle køkken, der længe havde trængt til en gennemgribende restaurering, og nu skulle det være! I løbet af efteråret var der blevet udarbejdet tegninger til nyindretningen, og det hele måtte nødvendigvis ske i januar måned, inden det nye hold rykkede ind. Det var fra første færd spændende, om det kunne nås, og hen imod månedens slutning blev det rent ud nervepirrende. Endnu til middag dagen før de nye elever kom, var der snedkerværksted i spisestuen, og i køkkenet var de mange håndværkere fra de forskellige fag ved

Fra venstre Arne og Kirsten Frandsen, 1958.

at falde over hinanden i travlheden med at få det hele så vidt, at det kunne tages i brug. Det lykkedes, men hvor det kneb! De nye kogegrejer og maskiner blev så at sige først afprøvet ved tilberedningen af det første måltid til eleverne.

Vor arkitekt, professor Ejner Borg, København, har forestået arbejdet, og resultatet er blevet særdeles godt. Vi glæder os daglig over den store forbedring, der er sket. Køkkenet er blevet lidt udvidet, idet bryggerset og den gamle folkestue er blevet lagt til. En del af stuen udgør nu en hyggelig spisekrog for pigerne. Alt er nyt med undtagelse af køleskab og gasapparater! Nyt puds på vægge og loft, fliser, terrazzogulv, langt køkkenbord med teaktræsplade og opvaskearrangement af stål med diverse vaske og beholder til sterilisering af service. Alle skabe har skydelåger af teaktræsfinér. Kulkomfuret er helt fjernet, og i stedet er kommet fritstående elektriske gryder og en stege- og bageovn. Over gryderne er anbragt en stor emhætte med ventilator, der fjerner damp og mados. Apparaterne er hensigtsmæssigt anbragt, så overflødige skridt undgås. Også de to kælderrum er blevet fornyet.

Det bliver det sidste store fremstød, vi foretager i denne omgang.«

Men det er jo ikke ydre rammer alt sammen. Det er stadig højskole, og det er stadig den form for højskole, som er tæt forbundet med fagsko-

På et værelse i hovedbygningen, 1959.

le, i vor forbindelse forberedelsesskole til sygeplejegerningen. I disse år – godt tredive år efter Frandsen begyndte – er der også stærk tale om uddannelsestilbud, og mange højskoler ser deres overlevelseschance knyttet til voksenuddannelsesstøtte og UTB, og frygter konkurrencen fra dag- og produktionshøjskoler og AMU-centre osv. osv. Blandt andet af den grund kan det være lærerigt at høre Arne Frandsens artikel fra 1958 om »Folkehøjskole – faghøjskole«. Den fortæller meget om både det ene emne og det andet og foreningen af dem. Lad os præsentere Frandsen ved at bringe hans artikel.

FOLKEHØJSKOLE - FAGHØJSKOLE

Af *Arne Frandsen*

Udgangspunktet for Grundtvigs tanker om en skole for den voksne ungdom var det stærke politiske røre, som var opstået i hele Europa efter julirevolutionen i Paris 1830, og som her i Danmark havde givet stødet til oprettelsen af De rådgivende Stænderforsamlinger.

Grundtvig selv var på det tidspunkt tilhænger af enevælden, det landsfaderlige styre, men med sit historiske klarsyn så han, at udviklingen uafvendeligt gik i retning af demokratiet. Når kravet om frihed og folkestyre een gang var rejst, ville det slå igennem – om ikke på anden måde så gennem det, der for Grundtvig stod som fortvivlelsens udvej: revolutionen. Og der sad i Grundtvig en angst for revolutioner, siden han som dreng havde slugt avisernes beretninger om den første franske revolutions rædselsregimente. Derfor hedder det sådan i et skrift fra 1832 (omsat til mere moderne dansk): »Jeg kan ikke skønne rettere, end at revolutionerne vil gå som dødskampe den hele folkeverden rundt og opløse både det læge og det lærde samfund, hvis man ikke forebygger dem ved at skabe en planteskole for livet, så det både får lov at udvikle sig og lys til at se, hvad der i sandhed tjener til dets timelige fred og velfærd.«

Alle vegne fra lød råbet om frihed, men Grundtvig så ganske klart, at en nødvendig forudsætning for, at folket og det enkelte menneske kan tåle frihed, *bære* friheden, er, at man har gjort sig klart, hvad frihed er, og hvilke krav friheden stiller til den enkelte. Den frihed, som vindes ved voldelig revolution – altså blot ved at sprænge bånd og lænker – udarter oftest til tøjlesløshed, som virker opløsende på ethvert samfund. Tøjlesløsheden kan kun, mente Grundtvig, forebygges ved, at der oprettes en *skole for livet*, der gennem en alment menneskelig og folkelig oplysning kan kaste lys over livets grundvilkår, så at det enkelte menneske, som under demokratiet må være sin egen autoritet, kan se sin sande stilling i tilværelsen, erkende de livslove, som må respekteres, hvis ikke livet skal lægges øde. En sådan livsoplysning vil gøre det klart, at virkelig frihed kun kan bestå, når man føler sig bundet af et personligt ansvar over for de livslove, der, som Grundtvig udtrykte det, tjener til den timelige fred og velfærd.

Vi ser, at det personlige liv med det samme sættes i centrum, da Grundtvig formede sine tanker om den oplysning, der skulle bære en ny tid, folketiden, frem. Selv om det var økonomisk og politisk frihed, kampen stod om, var for Grundtvig økonomiske forhold og politiske

indberetninger kun udvendigheder og afledninger. Han måtte søge ind til de personlige, almenmenneskelige grundforhold. Det vigtigste er: Hvordan får et menneskes liv mening og indhold, retning og mål, så at friheden kan bruges på rette måde? Afgørende er her det syn, der bærer den oplysning, som gives borgerne i et demokratisk styret samfund. Man kan have det syn på mennesket, at det er *materiale,* noget, som kan og bør ensrettes og formes efter ydre påvirkning med overvejende hensyn til hensigtsmæssigheden i den funktion, det skal udøve, eller man kan anse mennesket for at være et *dyr,* som bortset fra en vis forfinelse har fælles vilkår med de øvrige dyr derved, at dets væren og handlen er bestemt af instinkter og drifter. Men oplysningen kan også gives ud fra det syn på mennesket, at det er *noget underfuldt,* en guddommelig skabning, for hvem der gælder ganske særlige vilkår her i verden. Grundtvig selv udtrykker det sådan: »Er vi derfor så forfængelige, at vi vil gøre vore børn og hele efterslægten til et stentryk af os i legemstørrelse, da gør vi os selv en stor skam og gør, så vidt det står til os, efterslægten ulykkelig, fordi mennesket er ingen abekat, bestemt til først at efterabe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende, men han er en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde slægter som et guddommeligt eksperiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i en fælles guddommelig bevidsthed.«

Dette menneskesyn, som var Grundtvigs, og som blev den danske folkehøjskoles, bæres af troen på det underfulde ved menneskets eksistens. Ikke underfuldt i betydningen mirakuløst, så at livet skulle udfolde sig på trods af naturlovene, men underfuldt i den forstand, at menneskelivet er en forening af to verdener, som for en fornuftsmæssig betragtning synes at udelukke hinanden: *ånd* og *stof.* Det er det gamle mosaiske livssyn, som fremlægges i 1. mosebog: I begyndelsen var intet, men Gud Herren frembragte alle ting ved sin almagts ord. Og på den sjette dag skabte han mennesket i sit billede ved at danne det af støv og indblæse det livsånde. Mennesket har modtaget ånd af skaberens ånd og har dermed fået en særstilling i verden, et fællesskab med skaberen selv, og derigennem har mennesket fået mulighed for at erkende skaberens vilje, erkende – eller dog ane – de love, som skaberen har givet for livets udfoldelse; det kan lyde disse love eller trodse dem.

Når folkehøjskolens undervisning skal bæres af dette syn, er det klart, at det ikke er nok at meddele kundskaber, som er bestemt udelukkende af det praktiske, materielt betonede, livs krav. Skolen for livet må også beskæftige sig med den anden side af vor eksistens, den åndens verden, vi har i os, og som ikke er mindre væsentlig end den materielle. Sådan må

det være, hvis livet skal udvikle sig efter sin bestemmelse: At være til menneskers gavn og til skaberens ære. Det gør højskolen ved at indføre sine elever i åndslivet, som det udfolder sig i historie, digtning og kunst. Denne indførelse sker ikke efter en systematisk fremgangsmåde, men i fuld frihed i erkendelse af, at den kun ret kan lykkes, hvor elevens trang og lærerens evne møder hinanden. Udefra set kan det synes, at der er noget spredt, somme tider måske endda lidt tilfældigt over de emner, der tages frem i foredrag eller til drøftelse, men den, der kender højskolen indefra, vil opdage (selv om det måske først sker mange år efter, at han har forladt skolen), at der gik en dybtgående linie gennem det hele. Livsoplysningen tog sigte mod det, som er langt mere værd end det røde guld: At lære sin Gud og sig selv at kende.

Det kunne lyde, som om det var højskolens vigtigste opgave at prædike kristendom. Det var dog ikke Grundtvigs tanke. For ham betød dette: at lære sin Gud og sig selv at kende, en rent menneskelig vækkelse, som er et naturligt og rigtigt gennemgangsled til sand kristendom. Et menneske kan gennem kamp med sig selv vinde fremad i menneskelighed, men det kan ikke tilkæmpe sig kristendom eller ved egen indsats gøre fremgang som kristen.

Som det er med det religiøse, er det med det borgerlige og politiske. Det ville være forræderi mod hele livsoplysningens idé, hvis der blev lagt pres på nogen i disse forhold. Det er jo ungdommens særlige situation, at den er i en gæringens og uafklarethedens periode, hvor man søger i vidtstrakte egne for at finde det livsindhold, der kan blive personlig sandhed for én. Og jo videre og dybere man søger, desto større rigdom vinder man. Det ville være åndelig voldførelse, hvis nogen pr. autoritet ville *tvinge* den personlige udvikling hos unge i en bestemt retning. Åndeligt liv kan kun leves i frihed, og der må i folkehøjskolen være fuld frihed – ikke bare til at tage imod, hvad man har behov for, men også til at forkaste, hvad man ikke kan bruge. En højskolelærer er bange for metodik og systematik, fordi han ved, at vejene til livet er mange og forskellige.

Højskolen skal ikke vække ungdommen ved at søge at begejstre den for en eller anden religiøs eller politisk idé. Opgaven har den norske højskolemand Christopher Bruhn udtrykt således: »Det er hele tilværelsens dybe herlighed, vi vil åbne det begejstrede syn på, og særlig da menneskelivets. Vi vil vække de unge i begejstringens evne og i lysten til at føre deres liv i begejstringens kraft. Vi vil vække dem til åndens liv. Det er en sammenhængende ideal livsanskuelse, vi vil hjælpe dem frem til.«

En moderne højskolelærer ville vælge mere sagtmodige udtryk, men i selve sagen vil han være enig med Christopher Bruhn. Det er *idealite-*

ten, der skal kaldes på. Idealiteten er det, der skabes i mennesker, når det lykkes at få de to verdener i vor eksistens, ånd og støv, til at gennemtrænge hinanden.

– Fordi det personlige med det samme kom til at stå i centrum for Grundtvig i hans forsøg på at tyde tidens tegn i 1830'erne, blev den danske folkehøjskole en skole for livet og kom derfor til at give meget andet og uendelig meget mere end det, en skole med direkte sigte mod den politiske opdragelse ville kunne give. En almue blev til et folk, dannelsesprivilegiet blev sprængt, kulturn fik indpas i hus og hytte, livsmodet blev vakt hos fortrykte, dygtigheden udfoldede sig, øjet blev opladt, hånden øvet.

Hvis man i det 19. århundrede havde været præget af den samme mistillid til det almindelige menneskes muligheder, som vi lider under i vor tid, havde man sagt: Det gælder først og fremmest om at få tilvejebragt det rette milieu, at få fastsat bestemte normer for det, der skal udvikles; det må ske efter en nøje fastlagt plan, som administreres centralt! Så havde man nedsat en kommission af sagkyndige, som skulle forberede og lede overgangen fra enevælde til folkestyre. En skole for dem, der skulle være folkets foregangsmænd, måtte naturligvis have et klart defineret mål. Resultaterne måtte kunne dokumenteres. Og da det menneskelige jo trods alt er en faktor, som ikke helt kan elimineres, måtte de sagkyndige på det felt finde frem til en klar og endegyldig definition af dette begreb. Uden en sådan er en diskussion umulig for sagkyndige. Man havde da højst sandsynligt valgt det menneskesyn, som repræsenteres af den positivistiske filosofi – ikke bare fordi det var på mode i tiden, men fordi det er overkommeligt at definere. Vi havde da ikke fået en skole for livet, demokratiet havde fra begyndelsen været et bureaukrati, og folket ville fremdeles have været delt op i en fåtallig elite og en stor, indifferent masse. –

Man kan naturligvis ikke give folkehøjskolen hele æren for den lykkelige udvikling, det danske folk har gennemgået i folkestyrets tid. Mange andre faktorer har gjort sig gældende i gunstig samvirken: økonomiske, tekniske, videnskabelige, kulturelle. Det regnskab lader sig ikke gøre op. Men det er uomtvisteligt, at folkehøjskolen og de mange forskelligartede oplysningsbevægelser, der fulgte i dens spor, har haft en meget stor betydning, fordi de drog mennesket, *hele* mennesket, og ikke bare dets funktion, ind i centrum. Og har det været værdifuldt og frugtbart i en tid, hvor så meget *bar med*, hvor mange andre faktorer bragte fremskridt i retning af en bedre og lysere tilværelse, så er folkehøjskolens gerning ikke mindre værdifuld og nødvendig i en tid som den, vi nu lever i, hvor folkestyret trues indefra og udefra, og hvor så mange menneskefjendtlige tendenser gør sig gældende. Den mere og mere industrialise-

..... *ringer til time, 1960.*

rede og rationaliserede tilværelse, der er blevet vor lod, truer med at kvæle evnen til begejstring, idealiteten, i blaserthed og snusfornuft. Den tendens til personlig umyndiggørelse, som det gennemorganiserede moderne samfunds liv medfører, hæmmer det personlighedsskabende. Rastløsheden, det forjagede tempo, den lette adgang til adspredelser, sløver evnen til koncentration og fordybelse. Standardisering og åndelig uniformering skaber en ensretning, som er farligere end den politiske, fordi den kommer på listesko og ikke med støvletramp.

Netop i en sådan tid er det nødvendigt med en livsoplysning, der kan hjælpe os til at finde os selv, hjælpe os til at leve et personligt liv ud fra de forudsætninger, som blev os givet, lære os, at vi lever vort liv under et personligt ansvar også i en videre eller dybere forstand end den juridiske.

Desværre har udviklingen medført, at kampen for tilværelsen i en vis forstand er blevet hårdere, ikke just kampen for at opretholde den nøgne eksistens, men kampen for at nå en vis levestandard. Hertil hører i mange fag en temmelig lang og undertiden ret kostbar uddannelse. Færre og færre synes at have tid til at anvende et halvt år af deres ungdomstid til at modtage en oplysning, som tilsyneladende ikke fører til noget, fordi dens resultater ikke kan dokumenteres. Tilgangen til »den

rene højskole« har derfor været dalende, og den skoleform, som almindeligt kaldes faghøjskolen er dukket frem i billedet. Ingen af os, som arbejder med denne skole, vil hævde, at det er den ideelle; men vi tror, at det er en af de veje, et oplysningsarbejde ud fra folkehøjskolens syn kan gå i det 20. århundredes komplicerede samfund, hvis vilkår er så forskellige fra det 19. århundredes, da folkehøjskolen fremstod.

På eet punkt og i en vis forstand er faghøjskolen blevet mere folkelig end »den rene højskole«, idet den får sine elever fra alle grupper og lag i samfundet. Alene dette er en værdifuld nyvinding, og vi vil også hævde det betydningsfulde i, at mange hundrede »højskolefremmede« elever, af hvilke ellers kun ganske få ville komme på højskole, dog under denne form får et møde med det, højskolen har at give. Om virkningen af dette møde får større eller mindre værdi for dem end for den rene højskoles elever, kan naturligvis ikke gøres op. I en faghøjskole sigter en væsentlig del af skolens undervisning mod den gerning, eleverne har valgt, og det vigtigste spørgsmål for denne skoles medarbejdere bliver da, om det er muligt at fastholde folkehøjskolens syn på oplysningen som noget, der angår hele mennesket og ikke blot dets funktion, og gøre skolearbejdet på en måde, så eleverne oplever denne helhed. Som fagskole må den naturligvis være engageret i den opgave at forberede og udruste sine elever så godt som muligt til den specielle indsats, de skal gøre i samfundet, og den ville svigte sine elever, hvis den ikke tog den opgave alvorligt. Alle dens elever er jo kommet på skolen for at tilegne sig den dygtighed som kræves. Hvis ikke de havde håb om at få den, var de ikke kommet. Der skal gøres et reelt og solidt arbejde på det område, og det kan ingen lærer – heller ingen højskolelærer – have noget imod!

Her møder vi et forhold, der viser, at faghøjskolen spiller en rolle, som ikke bare er tildelt den, fordi det desværre ikke længere var muligt at holde »ren højskole«! Faghøjskolen er ikke at betragte som et surrogat for noget bedre. Folkehøjskolen har i sin tid kun taget mod elever, som er kommet helt på eget initiativ, ikke fordi skoleopholdet var et *nødvendigt* led i deres uddannelse. Den har sikkert i udstrakt grad fået sine elever fra kredse, som er indstillet på at modtage gennem øret, og der er næppe nogen tvivl om, at hvis højskolen skal i berøring med mennesker fra alle lag og grupper i samfundet, må den indstille sig på at tage også mere konkrete undervisningsmetoder i brug. Det er rigtigt, som det ofte er sagt, at den virkelige værdi af et højskoleophold først viser sig senere, måske mange år efter; men det er sikkert også sådan, at mange unge mennesker har et behov for med det samme at mærke, at det arbejde, de præsterer, virkelig fører dem fremad.

På sygeplejehøjskolerne kommer der ikke så få elever, der tidligere har været på en almindelig højskole. For nogle af dem har det første høj-

skoleophold været en stor oplevelse, at faghøjskolen kommer til at stå i skyggen. Andre akcepterer forskellen nøgternt ud fra den betragtning, at en direkte sammenligning er meningsløs, fordi motiveringen for de to skoleophold var forskellig. Men ikke så sjældent – og antagelig hyppigere, end »den rene højskoles« varmeste forkæmpere forestiller sig det – hænder det, at tidligere højskoleelever giver udtryk for deres glæde ved at komme til at arbejde grundigt med fag, som er formålsbestemte i noget konkret. Det har givet dem en tilfredsstillelse, som de har savnet, og det sker, at de bliver mere lydhøre over for det andet, som højskolen vil give dem.

Lige så rigtigt er det, at faghøjskolen ville svigte sine elever, hvis den blot var fagskole på skrømt, lige så rigtigt er det, at den også ville svigte dem, hvis den kun gav dem den faglige dygtighed. Dens særlige opgave er gennem sit arbejde med eleverne at forankre den faglige duelighed og dygtighed i en sund og frugtbar livsholdning. Derfor må der på en faghøjskoles timeplan være plads for de almene fag, hvor oplysningen ikke er konkret formålsbestemt, men drejer sig om hele menneskelivet. Det almenmenneskelige er udefinerligt, kun pedanter kan tro andet. Det ville være en ulykke, dræbende for al sand oplysning, hvis man låste sig fast til en eller anden definition, som autoriteterne, med deres tilbøjelighed til at ville kontrollere alt, kunne autorisere, så undervisningsstoffet blev gjort til *pensum* med normeret timetal og dokumentation for resultater. Det, som højskolen forstår ved *det menneskelige*, det, som Grundtvig kaldte et guddommeligt eksperiment, og som det gamle skabelsessagn nævner som en forening af ånd og støv, vil altid i sit inderste væsen forblive en hemmelighed, som mennesket kan ane, men aldrig til bunds udforske. Det har altid været en livsfornødenhed for mennesket at have forbindelse med dette underfulde, at leve med det. Ellers udtørres livets kilder, og selv den mest fremragende dygtighed vil være hjælpeløs, når »– hans hjerte er aske, og hans håb er ringere end jord, og hans liv er foragteligere end ler, efterdi han ikke kendte den, som havde dannet ham og indåndet ham en virksom sjæl og indblæst ham en levende ånde«. (Visdommens Bog.)

Det underfulde i tilværelsen, der kan inspirere og give kraft til det daglige liv, og som lader os ane de uskrevne livslove, som vort liv må indordne sig under, hvis det skal følge dets af os selv ukendte bestemmelse, møder vi i digtning og kunst, historie, sagn og saga, og derfor kan folkehøjskolens vigtigste undervisningsfag ikke undværes i faghøjskolen; de må også have en betydningsfuld plads, så de ikke hverken af lærere eller elever bliver betragtet som noget sekundært. Her har sygeplejehøjskolen været i en gunstig situation, fordi mange af de teoretiske fag, som specielt sigter mod sygeplejeuddannelsen, kan komme til at

En øvelsestime, 1957.

supplere det almene. Det forudsætter, at de, der underviser i disse fag, har forstået og føler sig forpligtet af faghøjskolens særlige opgave, men også på det punkt har det været så heldigt, at det i vid udstrækning er lykkedes at knytte sådanne medarbejdere til skolen.

Det rigtige og naturlige i, at forberedelsen til sygeplejegerningen blev lagt ind i højskolen, har Maren Grosen, Testrup Højskole, udtrykt således: »Sygeplejen og højskolen har det tilfælles, at de begge vil tjene livet.«

Faghøjskolen er et barn af det 20. århundrede, hvor man ikke skelner så skarpt mellem det åndelige liv og det praktiske hverdagsliv, som man i de folkeligt og kristeligt vakte kredse i det 19. århundrede har været tilbøjelige til at overbetone. Uden derfor at ville påstå, at faghøjskolen er mere i overensstemmelse med Grundtvigs syn end den almindelige højskole, kan man sige, at den i sit udgangspunkt næsten i bogstavelig forstand bygger på dette, at mennesket er en forening af ånd og støv, og at dens arbejde sigter mod at få de to ting til at gennemtrænge hinanden. Det er noget meget værdifuldt, at et menneskes åndelige liv er rigt og stærkt, men den måde, hvorpå han eller hun optager sin praktiske gerning, er ikke mindre betydningsfuld.

Den almene livsoplysning har hidtil ikke haft dårlige kår inden for sygeplejehøjskolen. Det har været en god skoleform med rige muligheder. Det er vel ikke noget helt ringe vidnesbyrd herom, når en sygeplejeelev nogen tid efter, at hun havde forladt højskolen, kunne sige: »Jeg lærte mere om livet i de 5 måneder på sygeplejehøjskolen end i de 3 år på gymnasiet!« Men skal arbejdet lykkes, er det betinget af, at der levnes eleverne den fornødne tid og ro til at beskæftige sig med det almene. På det punkt trues faghøjskolen, og nu måske i særlig grad sygeplejehøjskolen, af en fare, fordi de krav, der stilles til den faglige kunnen er steget. *Hvis* det går sådan, at det meste af elevernes tid og kraft går til at tilegne sig de nødvendige teoretiske forkundskaber til faget, kommer *indlæringen* til at dominere på bekostning af *oplevelsen*, og da vil noget meget værdifuldt være tabt. Ikke bare menneskeligt, men, tror vi, også fagligt, for til den sande duelighed hører noget, der ikke kan læres, men som skal opleves.

Det blev til lykke for Danmark, at det menneskelige stod i centrum for Grundtvig, da han formede sine tanker om den skole, der skulle gøre det danske folk sikkert til at bære friheden. Da folket blev vågent, blev det også dueligt og dygtigt.

Måtte vi dog aldrig glemme det i Danmark!

DER VAR ENGANG ET UNGDOMSOPRØR

Årene på Ubberup gled fint og arbejdsomt hen. I 1958 skrev Arne Frandsen den artikel, vi lige har kunnet læse. Og ti år efter er skolen stadig forskole til sygeplejegerningen. Men allerede i det »gyldne« år 1968 har Arne Frandsen en artikel, der klart ser værdierne i det anbrusende unge oprør. »Hvad ligger bag ungdomsoprøret?« hed artiklen. Vi skal have et par klip, for efter den rolige tid med sygeplejeeleverne (den varer jo til 1972) kommer bølgen også til Ubberup.

»Tiderne skifter. For godt en halv snes år siden bragte et af vore dagblade en kronik, hvori der blev givet en karakteristik af 50'ernes ungdom. Den blev kaldt »Den tavse Generation«. Ungdommen nu, hed det, har ikke som tidligere tiders ungdom en ubændig trang til at storme tinderne. Dens længsel er ikke rettet mod evigheden, men mod det lille enfamiliehus på Evighedsvej.

60'ernes ungdom er anderledes. Den er ikke tavs, tværtimod. De sidste 3-4 år har været præget af en usædvanlig uro og oprørsstemning i de unges lejr.«

Sådan lyder indledningen. Og i konklusionen hedder det: »Det er næppe tilfældigt, at denne bevægelse – den intellektuelle privilegerede ungdoms oprør – kommer i følge med det såkaldte modernistiske frembrud i kunsten. De er i slægt med hinanden, ja, de er to sider af samme sag. Også den moderne kunst har vakt forargelse og fordømmelse i den etablerede generation, fordi den brutalt prøver at bryde det panser, vi har indkapslet os i for at gardere os mod en virkelighed, der er blevet anderledes end det billede af den, vi har accepteret. Det kan gøre ondt, men det er en nødvendig proces. Den moderne kunst er udtryk for en ærlig og uforfærdet vilje til at erkende virkeligheden, som den *er*. Ungdomsoprøret udspringer af en lige så ærlig og uforfærdet vilje til at tage stilling til de forhold i virkeligheden, der skønnes at være forkerte, og søge dem bragt i overensstemmelse med, hvad de *bør være*. Som alle *sande* oprør tidligere i historien er ungdomsoprøret båret frem af en etisk holdning. Den etablerede generation gør vel i at bemærke sig det, selv om de vildskud, bevægelsen har sat, måske er det, der springer stærkest i øjnene. I sig selv er oprøret et sundhedstegn, der styrker vort håb til fremtiden.«

Hermed slutter så Frandsens artikel. Det skal snart vise sig, at der er mere at sige om det underlige, der sker i samfundet, end hvad der hidtil er sagt.

I 1970 er der ved at være nedgang i elevtallet. I mange år havde man vidst, det ville komme, fordi sygeplejeskolerne var begyndt at oprette egne forskoler.

Nu kom så nedgangen, lidt pludseligere, end man havde ventet. Man aner sporene, og de skræmmer. Derfor oprettes et nyt kursus ved siden af forskolen. Det er af undervisningsministeriet blevet godkendt som et almindeligt højskolekursus, men alligevel satser man ikke helhjertet på det. Man søger at bibringe det noget »forskole« i skemaplanen. Der er ikke egentlige sygeplejefag på programmet og så dog, og på den anden side, og måske alligevel. Fagene er dansk, regning, matematik, fysik, kemi og latin (sic!). Sic er latin og betyder på dansk »nota bene«. Det er da et mystisk fag at have, hvis det ikke var, fordi det var et sygepleje-forberedelsesfag. Matematikken skal ind, fordi de unge piger gerne skulle kunne aflæse koordinatsystemer såsom feberkurver. Det nye tilbud skal stå som tilbud til – åh, man vil så gerne have det gamle klientel: forskole, »men også andre er velkomne til at melde sig til det«. Krisen kradser. Og så kommer det da i årsberetningen uforblommet:

»Højskolen er – som alle skoleformer – i disse år i en krisesituation. Det vældige opbrud i normer og livsformer, som udviklingen har ført med sig, er ikke gået uden om højskolen. Når sygeplejehøjskolerne og andre faghøjskoler har mærket betydelig mindre til det end de almindelige højskoler, hænger det jo sammen med, at eleverne er fremadrettede i deres indstilling, og at de er på begyndelsestrinet i deres uddannelse. Dette skal vi gøre os klart. Vi har lov til at være glade og taknemmelige for vor støtte og rolige hverdagstilværelse, men vi må ikke lade os forlede til at tro, at den skyldes vor egen fortræffelighed. De almindelige højskoler er i langt højere grad end faghøjskolerne afspejlinger af hele samfundet, og derfor må dettes konflikter også vise sig på højskolerne.

Der findes ingen nemme udveje af denne krisesituation. At hindre konflikter ved at undertrykke dem er ingen udvej, og det lader sig jo da i længden heller ikke gøre på en fri skole. Man vil umiddelbart finde det vigtigt og helt i overensstemmelse med folkehøjskolens grundlæggende idé, at højskolen helt og fuldt kan siges at afspejle det samfund, den virker i. Men er det et opnåeligt ideal? Hvis vanskelighederne bliver så store, at skolens virke som skole: oplysning, horisontudvidelse, fordybelse, umuliggøres, må man så ikke afskrive en del af idealismen og sige, at højskolen skal afspejle den del af samfundet, som har følt et behov for det, som skolen tilbyder?

Af det her sagte fremgår det umiddelbart, at jeg ikke synes, at det er en ideel udvej, men at den måske kan blive nødvendig. Vurderingen rummer ikke nogen foragt for de samspilsramte unge, der i disse år søger højskolerne, tværtimod. Vi skylder disse unge al mulig bistand, men det

er vel et stort spørgsmål, om en højskoles lærere i det hele taget magter at yde den rette bistand. Behovet for disse unge synes ikke i første række at være oplysning og undervisning, men meget mere dette at finde sig selv i forhold til andre i et fællesskab. Man spørger så sig selv, om det ikke var bedre at beskæftige dem med et meningsfyldt håndgribeligt arbejde i en slags arbejdskollektiv? Der skulle være mulighed for noget sådant i en tid med mangel på arbejdskraft. Det siger sig selv, at der i et sådant kollektiv skulle være mulighed for at få den undervisning, der måtte opstå behov for, ligesom der også skulle være adgang til, at kollektivet gennem diskussion på grundlag af erfaring fandt frem til gyldige normer for den daglige tilværelse.

Mange højskolefolk vil sige, at højskolen svigter sin idé, hvis den ikke tager opgaven med de samspilsramte unge på sig, men overlader den til andre former for fællesskab. Men lige så mange vil være tilbøjelige til at mene, at den kun kan løse sin egentlige opgave ved at gøre arbejdet med undervisningen og oplysningen til det væsentlige i den grad, at det må være det, der af alle i det fællesskab, som højskolen udgør, må føles som en overordnet myndighed, der skal sætte de grundlæggende normer i fællesskabets tilværelse.

Når der ikke uden videre kan gives et endegyldigt svar på, hvorledes højskolen skal løse sin opgave i dag, hænger det sammen med, at spørgsmålet som så mange af dem, der skaber de store konflikter i vor tid, er et eksistentielt spørgsmål. Bag det står det helt afgørende: »Hvad er et menneske?« Det skal vi forsøge at svare på ud fra vor tids forudsætninger, som andre tider har måttet gøre ud fra deres. Det vil nok ikke være godt for os selv eller for tiden, hvis vi for hurtigt afgør os for et svar. Det kunne da hænde, at det bliver givet på et overfladisk grundlag. Og det er ingen hjælp.«

Jo, Arne Frandsen er med god grund bekymret for slipstrømmen fra ungdomsoprøret. Og så i 1972 sker det endelige brud. Man tager afsked med det sidste hold, der gennemgik sygeplejeforskole på Ubberup. Frandsen tager nølende, ugerne, afsked med sit hidtidige grundlag. »Målt med moderne højskolemålestok måtte den virke som en noget stiv skoleform, og det skyldes jo ikke mindst det meget faste og meget tætpakkede ugeskema.« Før havde hver elev 38-39 obligatoriske timer! Nu er man nede på ca. 30. Der er kommet nye valgmuligheder til og flere fælles aktiviteter.

De ændringer, man gør her på Ubberup, er endnu brattere end på andre skoler, fordi man er kommet ud af det rolige liv med sygeplejeeleverne. Så roligt var det ikke på så mange andre skoler, men det, man havner i, ligner til forveksling det, man havnede i på de fleste skoler.

Det her falder sammen med min egen højskolestart, og jeg husker tydeligt, hvordan borde og stole rettet mod et kateder blev betragtet som »fascistoide«, mens madrasser blev betragtet som tegn på ægte folkeligt fællesskab.

»Samtidig med den store forandring er der sket mindre ændringer i skolens dagligliv. Der er indført en lidt mere afslappet måltidspraksis. Ved morgenbord og frokostbord behøver man ikke længere at møde præcis, og man kan blive siddende og hygge sig med en kop kaffe og en cigaret så længe, man har lyst (nogenlunde da). Nu mangler vi blot at få udryddet den konservatisme, som ikke er mindre udbredt hos unge end hos ældre, og som giver sig udslag i, at man absolut ved hvert måltid skal sidde på den bestemte plads, man tilfældigvis fik sig anbragt på en af de første dage! Et mere fleksibelt bordfællesskab var af mange grunde ønskeligt!

En anden ændring i vor tilværelse er, at vi ikke længere har fælles morgensang. Det er muligvis noget, som nogle gamle elever vil undre sig over. Lad mig derfor straks slå fast, at der ikke dermed er sket nogen ændring i skolens grundlag eller linje. Men i de senere år har det ikke været så naturlig en ting at have morgensang, som det var tidligere. Det er blevet noget fremmedartet for de fleste elever, og så er tiden kommet til at gøre forandring. Vi har så afskaffet morgensangen og ikke forsøgt os med at sætte noget andet i stedet. Det ville i hvert fald for os, for hvem morgensangen i dens gamle form betød noget, føles som noget temmelig fattigt og måske også lidt kunstigt.

En anden mindre reform er af rent pædagogisk art. Det gælder foredragstimerne, som vi har gjort til halve timer i stedet for de ellers obligatoriske 50 minutter til en skoletime. Begrundelsen er den, at vi meget nødig vil afskaffe foredraget som pædagogisk redskab; men også på det område må vi indstille os på ændrede vilkår. I vore dage føles en time meget lang, når man blot sidder og hører, og det er sikkert rigtigt, at evnen til koncentration svækkes i timens sidste halvdel. Men hvor er det svært at lære at mestre den korte form!

En ikke uvæsentlig del af undervisningen gives nu i form af studiekredse. Der tilbydes to eller tre gange i et kursus en række emner, som eleverne vælger imellem. Regelen er den, at hver elev mindst deltager i to studiekredse, men der er adgang til flere, hvis det ønskes. Som eksempler på studiekredsemner kan nævnes: Biologi, psykologi, udenrigspolitik, miljøproblemer, mikroskopi, fællesmarkedsproblemer, sociallovgivning, u-landsspørgsmål, formning, forskellige litterære emner, førstehjælp, massemedier, dramatik, taleteknik m. m.

Der har også været arrangeret emnedage, hvor den normale timeplan suspenderes, og alles arbejde samles om et bestemt emne, som belyses

gennem gruppearbejder, rapporter og foredrag samt eventuelt ekstemporalspil. På forårskursus havde vi tre sådanne dage om følgende emner: racisme, narkoproblemer og fællesmarkedsproblematikken. På efterårsholdet har vi til nu haft en emnedag om alkoholproblemet.

I tilslutning til undervisningen er der gennemført nogle institutionsbesøg i Kalundborg.«

Arne Frandsen, 1972

Samtidig byggede man de to lærerlejligheder ud i Vesterhus, så der blev lidt mere plads. Men samtidig begyndte problemerne at vise sig. Problemerne hed: den gamle skole kontra de nye elever. Men én revolution (et modeord i de år) blev ikke »blodig«: Der var efter overgangen fra sygeplejetiden nu kommet drenge eller mænd på skolen! De meldte sig nok så fredeligt ind i god tro. Det første år kom der to mandlige elever, og ganske langsomt blev de flere og flere, selv om de sikkert har været godt forkælede de første år. Nej, problemerne viser sig tydeligere i årsskriftets udseende. Ikke bare stole vendt mod kateder, men også ordentligt bogtryk opfattedes som kontrarevolutionært. Nu var det på skrivemaskine, og nu blev der eksperimenteret på alle slags former. Fra 1974 udkom både et elevforeningens sommerskrift og et elevforeningens vinterskrift. Nu hedder det ikke: kære elever, men »Hej, elevforeningskammerater«. Hold kæft, hvor var vi rørende i de år. Og samtidig kunne man markere skolens 75-års fødselsdag. Arne Frandsen søger at fastholde linjen fra Grundtvigs vision. »Det er højskolens opgave at være med til at skabe *helhed* og *sammenhæng* i menneskers tilværelse... Opgaven er vanskelig, fordi så stærke kræfter i tiden virker i modsat retning... Det er i dette spændingsforhold, folkehøjskolen har sit arbejdsfelt.«

Og så, på klos hold af dette udsagn står så afskedshilsenen: »I erkendelse af, at tiden nu er inde til at lade yngre kræfter komme til styret, har Kirsten og jeg søgt vores afsked fra Ubberup Højskole pr. 1. januar 1975. Jeg er gået i gang med en uddannelse, der berettiger til at søge et præsteembede i folkekirken.

Vi er glade for, at det ikke er konflikter eller andre problemer, der bevirker, at vi ønsker at slutte nu. Beslutningen er fremgået af overvejelser over både vor egen og skolens fremtid... AF.«

Mens Frandsen strakte våben, synes lærer Lars Aalling at stå fastere i malstrømmen. I vinterskriftet for 1974 skriver han:

»Når højskolerne i dag i deres brochurer o.s.v. søger at udtrykke deres målsætning, bliver det da også for det meste til nogle ret brede formuleringer, hvor man peger på nogle mulige værdier af højskoleopholdet, men vogter sig for at låse sig fast til ganske bestemte holdninger.

Man siger måske noget om, at man vil udnytte kostskolemiljøet til at lade eleverne opleve et større fællesskab, og det medansvar, der følger med her. Det er for de fleste noget nyt at leve tæt sammen med mange andre, og det kan i sig selv give værdifulde erfaringer og oplevelser. Så siger man i reglen også noget om, at man ved at beskæftige sig med kulturelle emner og samfundsforhold m.m. gerne vil være med til at åbne elevernes øjne for tilværelsens mange sider, og man håber, det vil medvirke til at udvikle elevernes personlighed og selvstændighed og egnethed til at leve i et demokratisk samfund. Hvis noget af dette lykkes er det jo også meget værdifuldt.

De fleste højskoler i dag er pluralistiske, d.v.s. de forfægter ikke én bestemt holdning, men ser det som deres opgave at fremlægge tilværelsens mange forskellige muligheder og så lade eleverne selv vælge deres standpunkter. Lærerne er jo også forskellige m.h.t. de synspunkter, de fremlægger, og måden, de gør det på. Det kan blive et meget broget billede af tilværelsen, der på den måde bliver lagt frem for eleverne på en højskole, og ligesom det kan være farligt at fremlægge én bestemt holdning, må man nok indrømme, at det kan være den pluralistiske højskoles fare, at den fremlægger alt for mange holdninger og måske i form af kritik af eksisterende forhold.

I gamle dage kom eleverne til højskolerne med en vældig nysgerrighed... I dag risikerer vi alle at få vor nysgerrighed kvalt af alle de indtryk, der vælter ind over os.

Når manglen på nysgerrighed og på lyst og evne til at fordybe sig i tingene er nævnt som et problem, må jeg skynde mig at sige, at til gengæld er der tit hos de unge stor frimodighed og åbenhed, som giver mulighed for engagerende og værdifulde drøftelser.

Før kunne man sige, at højskole opstod der, hvor lærerens viden og erfaring mødtes med elevernes trang til viden. Dette kan vel stadig gælde, men med den tilføjelse, at lærerne i dag også må være indstillet på at lytte til eleverne og lære af dem, for eleverne af i dag tager ikke uden videre imod alt på lærernes betingelser. Det bør, så vidt jeg kan se, ikke føre til, at skolen og lærerne får travlt med at gøre alt på elevernes betingelser.«

EN SVÆR OVERGANG - EN CITATMOSAIK

Efter nitten år takker Kirsten og Arne Frandsen af. Den sidste tid har han læst til præst, og årene på skolen havde været lidt matte og vanskelige siden omstillingen fra sygeplejeforskolen. Første januar 1975 får Ubberup sin femte forstander, sit fjerde forstanderpar. Det er Ragnhild og Morten Kirkegård. Begge har undervist på Ryslinge, og han har de seneste tre år været seminarielærer i Tønder.

I sin meget oplysende velkomstartikel skriver skolens bestyrelsesformand, valgmenighedens præst, Erik Nissen bl.a.:

»Jeg skal her redegøre for ansættelsen af Ragnhild og Morten Kirkegård, en ansættelse, som elevforeningen gennem sin repræsentation i skolens bestyrelse har haft sin medindflydelse på. Skolen har i dette år fået nye vedtægter, hvori der bl.a. står, at højskolens bestyrelse skal bestå af 7 medlemmer, hvoraf de tre skal vælges af elevforeningens generalforsamling – første gang dog af bestyrelsen for elevforeningen – 3 af Ubberup valgmenighed og endelig, at disse 6 skal supplere sig med et 7. medlem. Højskolen fik hermed stort set en ny bestyrelse, idet jeg som den eneste fra den gamle også er med i den nye. På et bestyrelsesmøde i august måned meddelte Frandsens os så, at de havde besluttet at forlade højskolen med udgangen af året, og at Frandsen ville søge stilling som præst i den danske folkekirke.

Forstanderstillingen blev herefter opslået ledig, og der indkom 13 ansøgninger, hvoraf 4 blev inviteret til en samtale. Og herefter kunne bestyrelsen enstemmigt og med tilslutning fra lærerne opfordre Ragnhild og Morten Kirkegård til at overtage stillingen.

Mange højskoler har i disse år vanskelige kår med svigtende elevtilgang og dermed dårlig økonomi, – svigtende elevtilgang – bl.a. fordi mange har svært ved at se meningen med et skoleophold, som ikke bliver afsluttet med et eksamensbevis. Og selv om vi kan glæde os over, at Ubberup Højskole har trygge økonomiske kår og virkelig god tilslutning, vil den jo også komme til at mærke den almindelige krise. Vi har i bestyrelsen de bedste forhåbninger til, at Ragnhild og Morten Kirkegård skal formå at føre skolen videre på samme gode måde, som den hidtil har været ledet.«

Det er så sandt, som Nissen skriver. Det var svære år for højskolen. Allerede i halvfjerds hørte man om konflikter og vanskeligheder rundt om på højskolerne. Det var ungdomsoprøret, der meget brat satte alle

vedtagne regler til debat. Man nærede en sund, om end somme steder overdreven skepsis ved alle ledere. På masser af højskoler var der problemer. På mange af dem endte problemerne med afskedigelser, avisomtale, polariseringer og »krise«. Og Ubberup var ikke den højskole, der var bedst rustet til at ride stormen af. Så sent som i 1972 var her kun piger i målrettet forberedelse til en gerning som sygeplejersker.

Hvad der egentlig skete op til »The Big Bang« i 1980, er svært at udrede, og da så mange mennesker endnu husker sagen, og kender meget mere til den, vil jeg strengt holde mig til, hvad jeg kan udrede af de skriftlige materialer af forskellig observans.

En af de mest afbalancerede kilder synes at være Kurt Kristensen, der var lærer her indtil sommeren 1980, hvorefter han med sin kone, Jonell, flyttede til Husflidshøjskolen i Kerteminde. I elevforeningens årsskrift for 1981 skriver han:

»*Sommeren 1975* oplevede vi det sidste sygeplejeophold, det var sjovt og rart. Jeg husker ikke nogen større problemer. Der var mennesker på det hold, der ønskede at påtage sig opgaver og ansvar...

Det var fra foråret 76, at Ubberup gik ind i en ny historie. Man fik nye opgaver i at motivere mennesker til livsglæde og tro på sig selv, deres eget værd, og at man selv må gøre sig til herre over sin egen tilværelse.

Foråret 76 var der mange problemer, der skulle løses. Der var flere, som vi i lærerkredsen mente, ikke var en højskoleopgave. Og derfor måtte en del mennesker rejse fra skolen. De, der tog hele forløbet, fik lært noget af det fællesliv, der derved opstod...

Efterår 76 var ret stilfærdigt. Der var kun 28 elever. Og dermed fik man for første gang et økonomisk problem. Det viste sig at skulle danne tradition.

Hvert efterår røg vi en tur ned i en økonomisk bølgedal. Vi prøvede at gøre skolen kendt. Næsten ingen i landet kendte en højskole, der hed Ubberup. Ikke engang i Kalundborg vidste man noget om den. Gang på gang mødte vi der sætningen: Ubberup, var det ikke en højskole engang? Kalundborg Folkeblad og Sjællands Tidende lavede et par store artikler om skolen. Det hjalp vist noget.

Det efterår diskuterede lærergruppen meget voldsomt, hvad skolen skulle stå for, dens indhold og struktur – og vores (lærergruppens) holdning over for elever.

Økologi og socialpolitik startede som nye tilbud med *forårsholdet 77*. Et af de interessante hold der forstod at lægge sig i selen, så der kom en højskole ud af det...

Det forår fik vi udarbejdet ny skoleplan – skolens nye ansigt. Kun en nedslående sag husker jeg fra det forår. Holdet fik presset os til at gøre det frivilligt at gå til foredrag. Resultatet: En tredjedel blev konstant

Et elevpar fra 1977.

væk. For det meste for at dyrke solbadning, og det er jo det modsatte af en højskole.«

Her afbryder vi Kurt Kristensen for et øjeblik for at komme med nogle supplerende oplysninger. Jeg har hentet dem fra det brev, Jan Rasmussen sendte rundt 20. september 1981. Jan Rasmussen var elev i 1974, altså i Frandsens sidste tid. I 1976 blev han valgt ind i elevforeningens bestyrelse, og i 1979 blev han valgt som et af elevforeningens medlemmer i skolens bestyrelse. Han skriver, at der var en voldsom udskiftning i lærergruppen:

»1. maj 75 rejste Anne-Marie Bo til sygeplejeskolen i Ringsted. 1. januar 76 rejste Birgitte og Thor til Vallekilde Højskole. I løbet af 75 var Ragnhild rejst og Lis flyttet ind i stedet, og til august 77 forlod Lars (Aalling, FA) skolen for at tage imod en stilling på Tømmerup Fri- og Efterskole i nærheden.«

Uden at jeg skal gøre mig til moralens vogter, kan jeg da ikke undgå at lægge mærke til, at den ene del af det valgte forstanderpar, Ragnhild, rejser allerede i parrets første forstanderår, og at en ny kommer ind. Jeg nævner det, fordi det ikke er noget, der går sporløst hen i en højskoles tætte samliv.

Lad os følge Kurt Kristensen endnu en tid: »*Efterår 77* var igen et lille hold – 32 – men et hold, der skabte et godt efterår. Men økonomien havde det ikke for godt. Derfor opfandt vi julekursus. 14 dage på højskolen for at holde jul og nytår. Det blev en dejlig berigende oplevelse. Vel nok den bedste jul, jeg har oplevet.

Forår 78 var et hold med store evner og muligheder, men vist også med store divergenser... En hash-sag midt i opholdet gav svære konflikter, som for nogle var svære at komme over. Men det var et forår, hvor der spirede en højskole frem og mange fællesskaber udvikledes.

I *efteråret 78* startede et hold på 28, dog endte det med 17. Vi udviklede et meget nært og varmt fællesskab. Men det gav skolen et virkelig hårdt økonomisk slag, som der måtte lides under det næste par år. Vi havde påbegyndt samfundsfag, som en ny linie, men vi havde ikke slået igennem – navnet var ikke kendt. Det var det efterår, vi fik bygget Kernehuset plus Værkstedet. Dermed var skabt de nødvendige fysiske faciliteter for at udvikle en højskole.«

I årsskriftet for 1978 skriver Kirkegård: »14. september: Årets nyhed! – Vi modtager fra undervisningsministeriet meddelelse om, at vi måtte påbegynde opførelsen af en ny elevbygning samt bygge formningslokaler dobbelt så store. Men da var der også gået næsten 10 år siden, min forgænger, Arne Frandsen, for første gang indsendte anmodning om tilladelse til at udbygge og modernisere skolen.« Allerede 10. november er der rejsegilde på elevbygningen.

Jan Rasmussen nævner, at valgmenighedens præst, Erik Nissen, træder ud af bestyrelsen i 1979 efter at have siddet i den siden 1971. Den nye formand hedder Franck Jørgensen og er også knyttet til valgmenigheden. Den tætte tilknytning til valgmenigheden blev formaliseret i 1973, da forstander Frandsen henvendte sig til den og spurgte, om den ville fungere som støttekreds for skolen. På valgmenighedens generalforsamling blev forslaget stærkt støttet med næsten 100 procent. »I årene 75-80 skrumpede forbindelsen mellem de to institutioner betydeligt ind«, skriver Jan Rasmussen.

Kurt Kristensen igen: »Det var på den tid, at man skiftede ud i skolens bestyrelse – valgmenigheden satte nye folk ind, som ikke havde noget kendskab til, hvad en højskole var/er. De var totalt fremmede over for Ubberup.

I lærerstaben var vi på vej mod en større afklaring af, hvilke rammer og indhold skolen skulle have. Vi var ved at arbejde os hen imod en forbindelse med de nye folkelige kræfter. Så man kan godt sige, at vi blev væltet over ende af elevholdet *forår 79*, som ellers startede utroligt lovende. Men en nødvendig bortvisning skabte så megen mistillid og satte dybe skel – og det parret med autoritetsskræk hos de dominerende,

De her ligner heller ikke sygeplejersker.

skabte så stor splittelse, at der ikke var muligheder for det dybe møde mellem mennesker, der er nødvendigt for at få en højskole ud af det. Holdets aktiviteter ebbede ud i diffuse og flippede opsamlingsforsøg, som lå langt fra den egentlige højskolevirksomhed.

Det forår var en forskrækkelse, der fik lærerne til at gå sammen og formulere, hvilke stærkere krav og struktur, fremtidige elever måtte stilles overfor. Endelig gjorde vi det endnu engang op, hvilke formål, vi havde med skolen.

Man kunne forvente, at bestyrelsen havde indbudt til en fælles drøftelse af skolens formål og fremtid. Men bestyrelsen holdt sig udenfor og gjorde ikke noget for at få kendskab til/eller få forbindelse med lærerstaben – de nærmest flygtede ud ad skolens gårdsled hurtigst muligt efter bestyrelsesmøderne. Hvad der blev skabt af højskole i efterår 79 og forår 80, tror jeg ikke blev gjort bedre andre steder i kongeriget. Det var seriøst arbejde. Engagement og frugtbare samtaler. Mennesker, der var alvorligt optaget af tilværelsen. Villige til at yde noget for andre. I stand til at synge og feste. Og meget lidt druk.

Ja, vi havde i foråret dog en hård affære med nogle stykker, der ikke ønskede at gå ind i arbejdet til gavn for fællesskabet og deres egen udvikling. Det var en affære, der tog på nerverne, men beslutningen om, at de folk måtte rejse, var rigtig og nødvendig. Der blev mulighed for at skabe en sikker og frugtbar helhed med dem, der søgte udvikling.

Der blev om efteråret bygget vindmølle, som kom til at gå flot. På forårsholdet byggede man solfanger – vistnok manglede man bare lidt i at blive færdig. Vi var med i OOA's uddeling af pjecer mod atomkraft og påtænkte et arbejde for folkebevægelsen mod atomvåben.«

Morten Kirkegaard beskriver projekterne sådan i årsberetningen i årsskriftet for 1979: »Efteråret er forløbet med arbejde og samvær med et harmonisk elevhold. – Vi har prøvet at gøre en ekstra indsats for at gøre alle mere bevidst om brugen af energi. Eleverne er fremkommet med en lang række gode forslag til energibesparelse og over halvdelen af ideerne har kunnet lade sig realisere uden store udgifter. Energiholdet og alle andre har medvirket ved indsamling af affaldstræ på skolens område, hvilket har givet 5 landbrugsvognlæs og opfyringen heraf har sparet over 2000 liter olie. – Den solfanger, tidligere elever lavede sammen med Birger, er blevet efterset og anbragt på taget af Østerhus, hvor anlægget er tilsluttet centralvarmeanlægget. Vi håber i fremtiden at kunne bygge flere solfangere, der så skal tilsluttes den nuværende. – Ingemann har ved at fylde 10 liter grisegødning og 90 liter vand i en olietønde kunnet udvikle et demonstrationsanlæg, der fremstiller biogas.

På det sidste er en gruppe elever gået ind i et kombineret undervisnings- og produktionsprojekt, hvor den praktiske del består i en træning i at bruge maskinværktøj (svejseapparater, slibere, boremaskiner m.v.) under ledelse af Troels og Asger fra Vinhuset. Der fremstilles dele til en 15 kw vindmølle, der måske står og laver strøm til skolen, næste gang du besøger os.«

Som den kløgtige læser, eller den læser, der allerede kender til sagens gang, vil vide, er der ved at trække alvorlige skyer sammen over skolen. Solfanger og vindmølle er vel mere symptom på end årsag til de kommende konflikter, men derfor kan det alligevel være oplysende at høre disse projekter beskrevet fra et andet hold. Det er tidligere elev og nuværende bestyrelsesmedlem Jan Rasmussen:

»Sommeren 80 (ved Mortens afrejse) stod skolen så med en vindmølle, der skulle vise sig at være defekt, så den måtte standses for reparation, og en ikke-færdiggjort solfanger. Begge dele har været et næsten fast punkt på vore bestyrelsesmøder siden. Der er nu foretaget forskellige besigtigelser og vurderinger af folk med forstand på disse ting. For at gøre solfangeren færdig vil det komme til at koste 55.000 kroner. Bestyrelsen har søgt Vestsjællands amt og undervisningsministeriet om at

Den omstridte vindmølle.

hjælpe os med at udrede beløbet. Foreløbig har amtet bevilget halvdelen af beløbet, dog under forudsætning af at undervisningsministeriet nu yder den resterende halvdel. Angående vindmøllen vil det koste ca. 20.000 kr. at få den færdiggjort, så den igen er køreklar.

I sin artikel i elevskriftet 81 mener Morten åbenbart, at det er de nye vinde, der blæser over højskolen, der har fået disse ting til ikke at fungere. I så fald har de bevirket at kædetrækket på vindmøllen er rustnet, og at en ikke-færdiggjort solfanger har gemt sig under taget på Østerhus.«

Kurt Kristensen, der har ført os redeligt gennem de seneste år, skal have lov at afrunde sin gennemgang: »Mens der således var trivsel i lærernes arbejde sammen med eleverne, voksede, uden at vi lagde mærke til det, afstanden til bestyrelsen, der hellere lod sig spise af med løse rygter på egnen end søge kontakt med os. Dette modsætningsforhold lå bag

det brud, der førte til den udrensning, bestyrelsen nu har foretaget på skolen, uden at de vidste, hvad de ellers skulle sætte i stedet. Måske er Ubberups tid som højskole færdig (så er der fine omgivelser til et børnehjem). – Alligevel tror jeg, den vil have en fremtid som højskole – dersom den får en anden bestyrelse, der er indstillet på at skabe et sted, hvor man kommer unge mennesker i møde og ikke skal tilgodese forstenede valgmenighedsprincipper.«

Men ellers må man da sige, at sådan et udsagn kræver en nærmere uddybning. Tingene har taget fart. Vi er hastigt nået fra vanskeligheder til »udrensning«. Lad os se på det.

Tingene tager for alvor fart omkring 1. maj 1980. Morten Kirkegaard meddeler, at han ønsker at trække sig tilbage hurtigst muligt. Men selv dette har en forhistorie. Jan Rasmussen skriver, at Kirkegaard allerede julen 1978 havde gjort bestyrelsen opmærksom på, at den måtte regne med, at han søgte en anden stilling, hvis han fandt én, der »var tillokkende nok«. Julen 1979 sagde han derimod, at han ikke søgte noget andet. Og altså i maj siger han op.

Der findes mange udsagn fra denne periode. Langt de fleste indlæg er stærkt polemiske, som de jo er, når tingene tager fart. Jeg skal prøve at holde mig til det sikre:

Kort efter henvender lærergruppen sig til bestyrelsens formand med forslag om en kollektiv ledelse. Med en pro forma forstander valgt for to år ad gangen.

Morten Kirkegaard: »Et flertal i bestyrelsen nægter at diskutere forslaget, idet det ikke havde været forelagt det praktiske personale.«

Jan Rasmussen: »Det er min formodning, at det praktiske personale ikke var »særligt lune« på denne ordning, da vi før havde modtaget henvendelser om dårlig kommunikation og manglende samarbejdsvilje i forholdet til lærerne (og forstanderen).«

Kirkegaard: »Lærerne går nu til det praktiske personale, der alle – med en undtagelse – går ind for at afprøve ideen i praksis. Lærerne går igen til bestyrelsen, hvor et flertal nu nægter at diskutere ideen, denne gang med den begrundelse, at man ønskede et forstanderpar!«

Henning Wichmann Andersen (der var en af de tre lærere, der kort efter blev fyret – og næsten samtidig indvalgt i bestyrelsen af elevforeningen): »Vi blev ikke vist nogen åbenhed eller tillid, vi var *meget* nedslåede. I stedet spurgte Franck (Jørgensen, bestyrelsesformanden, FA) blot om Kurt og Jonie ville konstitueres som forstanderpar, indtil man fandt det rette par.«

Rasmussen: »Den 28. juni opsagde Kurt og Jonell (= Jonie, FA) deres stillinger for at rejse til Kerteminde... Bestyrelsen konstituerede derefter Henning (Wichmann Andersen, FA) som midlertidig forstander

frem til den 1. september.« (Dvs. fra 1. august til 1. september, fordi man ikke kunne nå at finde forstanderkandidater på den korte tid).

Henning Wichmann accepterer under forudsætning af, at lærerne bliver medbestemmende ved forstandervalget. Dette indvilliger bestyrelsen i.

Der kommer ca. et dusin ansøgere. Den samlede bestyrelse vælger at indkalde fire til samtale. Den samlede bestyrelse minus ét medlem stemmer på Ruth og Erland Kildegaard. Lærerne derimod stemmer for en anden kandidat, »samtidig med at de på forhånd erklærede en klar mistillid til Kildegaards – de praktiske medarbejdere gik ind for dem. Ruth og Erland får meddelelsen om ansættelsen telefonisk dagen efter fra bestyrelsen, samtidig med at lærerne ringer dem op og forklarer deres holdning – de tror ikke på et samarbejde.« (Jan Rasmussen.)

Man må sige, at banen er trukket op, og kampen klar. Den står mere hen over hovedet på det nye forstanderpar end om dem.

Knap en uge før den konstituerede forstander Wichmann fratræder, ansætter han en musiklærer »uden først at kontakte Erland« (Jan Rasmussen), »men har accept fra skolens bestyrelse« (elevforeningens bestyrelse).

Allertidligst den 7. august får Kildegaards besked om, at de er valgt. (Jeg skønner det ud fra, at kandidatsamtalerne lå den 5. og 6. august), og allerede 28. august ankommer de til Ubberup. Alligevel har man måttet bede eleverne komme en dag senere end aftalt: den 2. september i stedet for den første.

»15. september. E. Kildegaard foreslår en vagtskifteordning på skolen, som lærerne afviser. Indførelsen af vagtskifteordningen var et krav fra Kildegaard i hans ansættelsesaftale.« (Elevforeningen.)

Det er det, Brecht ironisk kalder: Erste Wolken auf Himmel des jungen Glücks«. Ironien ligger også i, at *Erste* er det ikke, *Himmel* ej heller og *Glück* næppe.

Ifølge Morten Kirkegaard er det ikke *Erste:* »Fra første færd står det klart, at den nye forstander på egen hånd ønsker at lede skolen til trods for, at Henning, Jette og Peter (de tre lærere, der kort efter fyres, FA) jo kender det hele ud og ind.«

Det er en bøvet situation. Det kan godt være, at lærerne har slået nogle skæve, men det var også en svær tid. Og lærere, især i en svær tid, slås for deres skole. De kan med fuld ret sige, det er *deres.* Det er kun i formel henseende bestyrelsens, og det er endnu ikke den nye forstanders. Det er hverdagen, der tæller.

Den erfarne højskolemand Poul-Erik Søe bliver af bestyrelsen indkaldt som mægler. Han fører forhandlinger til alle sider og lægger en

samarbejdsaftale frem, der hviler på de kendsgerninger, at Kildegaards er forstanderpar, og at vagtordningen skal indføres.

Denne her vagtordning er nok også lige så meget symbol som årsag, men den bygger på den nødvendighed, at der altid skal være én lærer på skolen, og hvis der ikke er en eller anden form for ordning om det, så er det forstanderen, der hænger på sådan noget, som den der har ansvaret. Det lyder jo rimeligt nok, set i sammenhæng med den modvilje, man måtte formode, lærerne sad med. Måske lidt rigoristisk (eleverne er voksne, og kan vel nok selv ringe efter en læge). Men nuvel.

Sagen kan fortolkes anderledes: Wichmann: »Kort efter Erlands ankomst blev der lagt en »fælde«. På et lærermøde fremførte Erland en vagtordning, som vi ikke syntes om. Men vi modsatte os den ikke, hvis han ville gennemføre den. På baggrund af vores »forkastelse« går Rasmus til en sagfører. Denne råder primært til forhandling, der medfører et for *alle parter* tilfredsstillende resultat. Men man skrider alligevel hårdest muligt til værks den 25. september.

Bestyrelsen viste hermed os den størst mulige *mistillid* ved uden forudgående varsel eller drøftelse at forsøge os opsagt efter de groveste paragraffer i Højskolelærernes Stilling. *Kort* efter at have anmodet mig om at blive konstitueret forstander, vil man afskedige mig blandt andet på grund af *lang* tids modsætningsforhold til bestyrelsen. Er bestyrelsen inkompetent eller uanstændig?«

Hvor meget »fælde« det var, er svært at sige. Noget tyder i hvert fald på, at den ulyksalige »vagtordning« ikke er den egentlige synder. Rasmussen: »Adskillige gange, når der kom forslag fra Kildegaards til ændringer af det bestående, blev det afvist fra lærerne. Der var ganske simpelt ikke grundlag for yderligere forhandlinger.« Kirkegaard: »Lærerne passer deres timer og alle de andre ting, der hører højskoledagligdagen til og får hurtigt et godt forhold til de tyve elever.«

Polerne er afgjort: Lærerne og bestyrelsen. Jan Rasmussen fortæller om et stort antal møder mellem parterne, der endte i vrede. Det fremgår, at især et møde 16. april 80 gik Kirkegaard på. »Morten virkede denne aften meget træt og modfalden, og 14 dage senere indgav han sin opsigelse til bestyrelsen uden nogen forhåndsorientering om, at han søgte anden stilling.«

Vel er Jan Rasmussen part i sagen, men den sidste passus kunne han have sparet alle parter. Selvfølgelig kan et menneske føle sig så presset af stedets »magthavere«, at han tager sit gamle tøj og går. Der skal trods alt to parter, begge med god vilje, til at få samvær til at fungere.

Bestyrelsen vil ét, lærerne noget andet. Det er set før i højskolen. Forstanderen er medunderskriver af afskedigelserne og vil derefter ikke så gerne udtale sig. Også set før. Fra den dag, han blev udnævnt af den ene

part, beder den anden ham om at blive væk. Så støtter man sig til den ene part. Så enkelt er det.

Noget kunne måske være reddet, selv om lærerne nok burde have tøvet en kende. Manden kan jo dårligt trække sig tilbage med æren i behold, og dén udvej skal man altid give en modstander. Men måske kunne »manden« være gået ind i en debat med de modvillige lærere. Det var jo – trods alt – ikke ham og dem, der var de egentlige antagonister... Nå, hvorom alting er, så går den sag med lærerfyringerne den sædvanlige skæve gang. Mæglingsinstansen, kaldet »§ 20-udvalget«, søger at formidle en overgang og en løsning. Det er forgæves. Bestyrelsen trækker meget af dampen af egne argumenter ved at tillade de to af de tre fyrede at forblive i stillingen. Det kan de to jo heller ikke gøre med ære og ynde, så gestussen er tom, ud over at den tyder på konfusion.

Meget værre er egentlig den samtidigt løbende sag om »statskuppet«. Bestyrelsen består af syv medlemmer: tre fra valgmenigheden og tre fra elevforeningen, mens det syvende medlem udpeges af de seks i fællesskab. Nu forsøger valgmenighedsdelen af bestyrelsen at besætte den syvende post. Ministeriet nægter at godkende denne vedtægtsændring. Ikke desto mindre lykkedes det valgmenigheden at sætte sig på det syvende mandat.

Jeg tror, Lars Aalling har den (eneste) afbalancerede vurdering af hele miseren. I 1982-årsskriftet skriver han: »Jeg har kendt Ubberup Højskole siden 1960, idet jeg har været lærer der i sytten år. Jeg kender altså skolens udviklingshistorie ret godt og har beskæftiget mig meget med elevforeningens forhold, ligesom jeg har været i skolens bestyrelse i en årrække. Skal jeg give min bedømmelse af problematikken omkring Ubberup Højskole, må jeg gå tilbage til perioden, hvor Arne Frandsen var forstander. Det var en skole, der var præget af stilfærdig, solidt og frisindet højskolearbejde. Man vedkendte sig sit grundtvigske udgangspunkt og lagde vægt på, at skolen i det daglige fungerede som et velordnet hjem, præget af kvalitet og orden. Det var ikke uden problemer at få tilpasset den verden til det »moderne« elevklientel, der kom til, især efter at man gik over fra sygeplejehøjskole til almindelig højskole, men det gik helt godt. Efter et forstanderskifte og tilgang af nye lærere var vi ikke længere helt enige om stilen og om, hvor meget vi skulle støtte os til stedets oprindelige traditioner. Jeg var bange for, at hvis skolen for hurtigt vendte fortiden ryggen, ville den blive fremmed for omegnens folk, tidligere elever, bestyrelse og hvem der ellers er med til at give en skole solid folkelig baggrund. Jeg rejste, fordi jeg syntes, der manglede balance i udviklingen, og har forstået, at bestyrelsesflertallet efterhånden blev utrygge og i forbindelse med sidste forstanderskifte gerne ville dreje udviklingen lidt mere i retning af det, der før havde været stedets stil, en

troværdig, velfungerende skole med solid økonomi. Og så kom altså opgøret, vel mest fordi lærerne og bestyrelsesflertallet efterhånden var kommet på for stor afstand af hinanden.«

En begivenhed, der egentlig er nok så skelsættende, om end langt mere uomtalt er det, at højskolens landbrugs forpagter, Ingemann Riis forlader skolen sammen med fru Inga den 1. april 1981.

Arne Frandsen skriver: »Ingemann kom til Ubberup som bestyrer af landbruget, da forstander Dræby overtog højskolen i 1937. Efter at have været elev på skolen kom Inga til, og det unge bestyrerpar indrettede deres hjem i »Røde hus«. Ved forstanderskiftet i 1955 overtog Ingemann landbruget i forpagtning.«

Det vil sige, at Ingemann har været det faste punkt på Ubberup midt i tidernes strøm. I over fyrre år!

I årsskriftet for 1983 står der så, at han er død. Lars Aalling ligeledes.

NUTIDEN

Efter stormen finder Ubberup ind på et mere stilfærdigt leje. Vi er nået frem og tilbage til klangen fra de første år. »Den fine, rene celloklang«, som der engang blev sagt for mange år siden. Der synes at blive drevet udmærket højskole – lidt i det skjulte. Der er i årsberetningerne vidnesbyrd om en del liv på skolen og også megen virksomhed uden for den. Efterårsholdene ligger fast på mellem 20 og 30 elever, forårsholdene med en snes flere. Fra årsskiftet for 1983 er den gamle form genvundet. Bogtryk, pænt omslag, rolig opbygning. Årsskriftet er en klar manifestation. Det er året for Grundtvigs 200 års fødselsdag. Det mærkes i teksten. Lange, vægtige artikler af solide ege i højskolen: Frederik Christensen, Poul Engberg og Niels Højlund, foruden en artikel af Kildegaard om »Højskolens rødder«.

Back to normal, som de siger.

Som indledning til årsskriftet for 1984 skriver forstanderparret, at det trods vanskeligheder har været et godt år. »Forbedringer i det små ses alle steder, og intet ser nu mere udslidt og udtjent ud. Mølle og solfanger fungerer og mange glade elever besøgte skolen i 1984.« Og bag i skriftet ses navnene på en helt ny bestyrelse. Formand er Jens Birk Kristoffersen. I 1985-udgaven har han en redegørelse for skolens nye struktur og vedtægter. Selv om dét årsskrift stadig er lettilgængeligt, er artiklen så mættet med oplysninger, at den må med i et skrift om skolens historie.

»Da Ubberup Højskole i sin tid overgik fra privatejet til en selvejende institution, havde man en udpeget og selvsupplerende bestyrelse, det vil sige, at man fandt nogle mennesker med indsigt og interesse for højskolen og dens idé, og under denne form har Ubberup Højskole fungeret godt i mange år.

I december 1971 anmodede undervisningsministeriet imidlertid om, at vedtægterne blev ændret således, at selvsupplering kun fandt sted i meget begrænset omfang, det vil sige, at kun nogle enkelte af bestyrelsen kunne udpeges. Den daværende bestyrelse udarbejdede forskellige forslag, der i første omgang gik ud på at oprette en skolekreds, hvor generalforsamlingen var højeste myndighed, disse forslag blev imidlertid ikke til noget, uvist af hvilken årsag, men derimod forslaget som vi kender i dag, hvor elevforeningen vælger 3 medlemmer til bestyrelsen og valgmenigheden vælger 3 medlemmer og disse 6 i fællesskab udpeger det 7. medlem. Denne bestyrelses sammensætning har imidlertid ikke altid givet det fornødne samarbejde og ro omkring skolens arbejde, for 5 år

siden gik bølgerne særlig højt, og dette medførte diverse skriverier til ministeriet fra fløjene i bestyrelsen.

Vi søgte i bestyrelsen at bøde på de nuværende vedtægter med nogle tilføjelser, dels for at tilfredsstille ministeriet og for at samarbejdet i bestyrelsen kunne blive bedre, dette kunne ikke godkendes, og man henstillede, at bestyrelsens sammensætning blev gjort bredere. Dette var den ene ting, en anden ting, der var mindst lige så væsentlig, var, at vi i bestyrelsen efterhånden følte det meget utilfredsstillende, at vi *alene* var højeste myndighed. Vi havde ikke noget forum, vi skulle melde tilbage til og stå til ansvar overfor, der var ingen beretning og intet regnskab, der skulle fremlægges og godkendes, der var ingen instans, hvor bestyrelsen kunne få opbakning eller det modsatte. Dette har i perioder medført, at forbindelsen mellem de kredse, der valgte medlemmer til bestyrelsen og dermed skolen, blev en meget spinkel forbindelse, der ikke kunne give anledning til megen dialog parterne imellem, når indflydelsen indskrænkede sig til at vælge til bestyrelsen, det var jo helt andre ting, de respektive kredse egentlig var samlet om.

Målsætningen med den nye struktur og de nye vedtægter, har derfor været:

En skolekreds, der har interesse for højskolen og dens virke, men også gerne har rod i lokalbefolkningen, således at højskolen ikke bliver en »ø« i lokalsamfundet.

En generalforsamling, der valgte en samlet bestyrelse, her har vi dog en undtagelse, idet vi gerne vil bevare forbindelsen med elevforeningen og lade denne forening udpege et medlem til bestyrelsen.

En bestyrelse, hvis fornemste opgave må være at sikre det bedst mulige grundlag for Ubberup Højskoles fremtid.

Ubberup Højskole har i mange år haft en »tilbagetrukket tilværelse«, da den var faghøjskole for sygeplejeelever. Man havde, bortset fra et efterårsmøde, ikke meget at byde på for egnens befolkning, det har man heldigvis nu, og efter min mening må en højskole være et sted, hvor ikke blot eleverne kan få et godt kursus og en ballast for livet, men også et sted, hvor egnens befolkning kan møde op, få nogle gode oplevelser, hvor meninger kan brydes, og skolen kan få en fornemmelse af, hvad der rører sig i lokalbefolkningen.

Det er mit håb, at vi med oprettelsen af denne skolekreds kan opnå denne vekselvirkning, og at skolen kan få nogle garanter, der vil tale dens sag, højne dens omdømme og dermed være med til at skaffe skolen elever.«

En højskoles klang er ikke bare tegnet af en forstander. Og en forstanders klang er ikke bare tegnet af det, han skriver, når han skal holde en festtale. Ubberup i de år er lige så meget Jørgen Langs udadvendte kraft,

Bo Schantz' billeder – og – sanselighed, Jens Lauritsens grafiske evner, Brittas helt ekstraordinære kunstart og Cajas computer, som hun gemmer under den krusede hårpragt. For blot at nævne nogle.

Men alligevel er en forstanders taler ikke uvigtige. Det er Erland Kildegaards tale i forbindelse med oprettelsen af en skolekreds i hvert fald ikke.

»Skolens oprettelse går tilbage til en samtale Jannik Lindbæk i 1890'erne havde med præsten ved Ubberup valgmenighed, Carl Koch. Allerede dermed var højskolen knyttet til valgmenigheden, og det kom da også til udtryk i skolens navn, der fra oprettelsen af i 1899 kom til at hedde Ubberup Højskole, selv om tidligere navnet Bøgebjerg indgik i navnet, og selv om skolen faktisk ligger i Asmindrup. På samme måde blev det fra begyndelsen af også en selvfølge, at skolen blev en grundtvigsk højskole, selv om det først blev nedskrevet i vedtægterne i 1972.

Hvad en grundtvigsk højskole er, lader sig ikke bestemme i korte definitioner, selv om mange har prøvet. Nogle af de bedste i den retning er følgende: »Besindelse på menneskelivet«, »Frihed til forskellighed« og »Værne om menneskets værdighed«. Mere fyldestgørende får vi at vide, hvad Grundtvig har ment med sin skole, når vi synger hans sange og lægger mærke til teksten i dem. For så vidt kunne vi her i eftermiddag have nøjedes med at synge: »Hvad solskin er for det sorte muld«, »Folkeligt skal alt nu være«, »Menneskelivet er underligt« og »Et jævnt og muntert virksomt liv på jord«.

Skal det siges mere fyldestgørende, så er der i hvert fald to begreber, som er nødvendige for grundlaget for den skole, som vil kalde sig grundtvigsk. Det er menneskesynet, og det er folkelighedsbegrebet. Og Grundtvigs syn på, hvad et menneske er, vil være mange i denne forsamling bekendt: Nemlig at mennesket er et guddommeligt eksperiment, et mysterium. Derfor er det værdifuldt, og derfor må vi værne om menneskelivet. Mennesket er mere end det, hvad der kan måles og vejes. I ovennævnte sange kommer det til udtryk som: »Mennesket er i Guds billede skabt« og »med lige værdighed i borg og hytte«.

Om det folkelige gælder, at ethvert folk må kunne leve frit ud fra sine *egne* forudsætninger (altså ikke ud fra nogen ideologi eller harmoniseringstanke, som kommer udefra). Folke-ligheden har til forudsætning, at det enkelte menneske gror frodigst i en fortrolig forbindelse med folkets sprog, historie og aktuelle problemstillinger. Som Grundtvig skriver i sangen om folkeligheden: »Til et folk de alle høre, som sig regne selv dertil, har for modersmålet øre, har for fædrelandet ild«.

En grundtvigsk folkehøjskole er for alle unge mennesker uanset uddannelse, intellekt, højde, politisk overbevisning, osv. En folkehøjskole er for alle, fordi dens grundlag er det, vi er fælles om, det fællesmenne-

Gymnastikhuset har besøg af Vestsjællands Symfoniorkester, 1987.

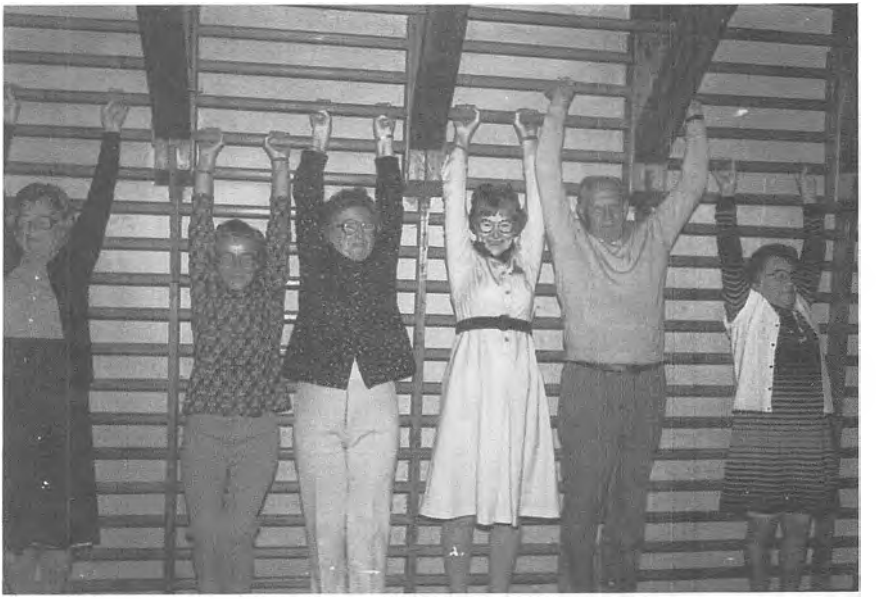
skelige, det almenmenneskelige. På en grundtvigsk højskole skal der ikke være nogen ideologi, religiøs overbevisning, eller -isme, der skal doceres.

De gamle talte om højskolen som en historisk-poetisk skole. *Historisk*, fordi den skulle være forpligtet på den modsigelsesfulde menneskelige erfaring mere end på letfærdige forførende fremtidsdrømme, og *poetisk*, fordi netop det modsigelsesfulde og uforenelige i den menneskelige tilværelse kun kan udtrykkes og forenes i et poetisk sprog.

Lidt mere firkantet kan det også udtrykkes således, at det *historiske* står for: det konkrete, det politiske, historiske, forstandsbetonede, naturkræfterne. Medens det *poetiske* appellerer til hjertet, følelserne, fantasien, drømmen om en bedre fremtid, åndslivet.

Det historisk-poetiske er udtryk for et spændingsfelt, som blandt andet kommer til orde i de nordiske myter, i deres fremstilling af menneskenes liv mellem jætternes og gudernes verden. Eller som sagt af tidligere forstander Anna Krogh ved Snoghøj Gymnastikhøjskoles 50 års jubilæum i 1975: »Der var en stadig kamp mellem gymnastiksalen og foredragssalen.«

Det poetiske kan i dag også komme »til orde« i musikken, fællessangen og i de kreative fag, som i disse år blomstrer op, først og frem-

– og af friske pensionister.

mest fordi denne ene side af menneskelivet i elevernes hidtidige skolegang er så forsømt. Alligevel skal vi fastholde det historisk-poetiske som et spændingsfelt, så vi ikke ender i ensidig samfundsrettet undervisning som i 1960'erne og 70'erne, ligesom vi i dag skal passe på ikke at ende som ensidige kreative skoler uden samfundsmæssig og politisk relevans.

Vor opgave som grundtvigsk højskole er at give livsoplysning. Oplysning om menneskelivet. Og denne oplysning sker især gennem samtalen og det levende ord. Udtrykt med et Grundtvig-citat: »Dér har De nøglen til menneske-gåden i hvert folk, og hver tidsalder, i den hele slægt som i enkeltmanden: et åndfuldt, levende og mundtligt ord, ord på modersmålet, det er den gennem verdenshistorien åbenbarede hemmelighed, hvorpå enhver mand må tro, som skal blive klog på menneskelivet, hvorpå hvert folk må tro, som skal blive kraftigt og lykkeligt, og hvorpå slægten må blive tro, hvis den nogensinde skal nå sit mål og se sit levnedsløb forklaret.«

Højskolen skal ikke sige, hvordan mennesker skal handle; den skal heller ikke forkynde en bestemt anskuelse, ikke prædike religion. Derfor skal der være frihed i skolen, frihed til forskellighed og mangfoldighed. Den grundtvigske højskole er almen-menneskelig og kan som sådan aldrig blive en specialitet.

For eleverne skal højskolen være et kraftcenter, et sted hvor de henter livsmod; den skal være remtræk til virkeligheden, den virkelighed de unge skal ud at prøve kræfter på efter højskoleopholdet. Men også i det daglige prøver vi at undgå, at højskolen bliver en ø, derfor, blandt andet, har vi omegnsmøder og åbent folkemusikhus med deltagere fra omegnen og med foredragsholdere og musikere udefra. Af vinterens emner for omegnsmøder vil jeg, til eksempel, her gerne nævne: »Idræt og folkelighed«, »Sindets veje, afveje og udveje« og »Miljø og kristendom«. For at alt dette skal lykkes, er det nødvendigt med et stort og intereseret bagland, som vil bakke ovennævnte op.

Til sidst lidt om fremtiden: Tidligere kom de fleste elever, fordi man kendte til skolen som et sted, hvor der blev holdt god højskole. Tilliden til denne tankes rigtighed i dag mistede jeg i 1984, hvor vi i foråret havde 53 elever, og hvor jeg var overbevist om, at vinterskolen ville have *mindst* 30 elever til en begyndelse. Der kom 23. Der skal i dag mere til. Det vil sige, at det i dag er nødvendigt med en ordentlig markedsføring af skolen, så nu arbejder vi med plakater, flerfarvetryk på brochurer, nyt logo, og overvejer endda om et nyt navn vil være mere iøre- og iøjnefaldende. Også fagligt har vi fag som idræt, teater og journalistik som eksempler på emner, der trækker elever til.

De fem år, vi har været her, har været fem gode år, også set ud fra et økonomisk synspunkt, og derfor har vi også mod på, hvad fremtiden vil bringe. Udfordringerne vokser, og vi skal vokse med dem. Ingenting går på rygraden, ingenting er godt i morgen, fordi det var godt i går. Men vi er godt rustede. Vi har et godt lærerkollegium og gode loyale ansatte. Ellers ville vi heller ikke turde binde an med byggeri i 1986 af spisesal, køkken og foredragssal. Et byggeri der har stået på skolens ønskeseddel siden 1966.«

Ruth Kildegaard skal også lige have ordet, når hun fortæller om det næste byggeri på skolen, tekstilværkstedet: »Et helt kapitel for sig er det så, at vi fik bygget værksted. Det ligger i vinkel med det gamle og er på 116 kvadratmeter. Jeg ved ikke, hvem der glæder sig mest, jeg, fordi jeg endelig har et sted, hvor jeg kan være med det hele, eller Bo, fordi han er sluppet for mig og mit rod; Jens lever i lykkelig uvidenhed om, hvad det vil sige. Værkstedet blev erklæret færdig kort efter, at eleverne var rejst, men endelig møbleret blev det først, da det skulle tages i brug i efteråret. Arkitekt og håndværkere har gjort et godt stykke arbejde. I skulle komme og se det, jeg viser det frem så stolt, som var det mig, der havde lavet det hele.«

Det næste store byggeprojekt var ombygningen af de marvfulde kampestesstalde. Arbejdet blev udført af arkitekt Poul Lodberg fra Århus. Ikke bare bygningsresultatet, men også beskrivelsen af det, er

klingende poesi. Et lille udpluk af hans beskrivelse kan læseren godt tåle at læse engang til. Bygningerne indviedes grundlovsdag 1987.

»Igennem projekteringen var det en klar målsætning, at kampestensstaldene ikke i egentlig forstand skulle restaureres, de nye funktioner ville i sig selv medføre så store ændringer ved bygningerne, at en vis frihed til at nytolke det bygningsmæssige udtryk måtte være betimeligt. Konstruktivt blev kun genbrugt alle ydermure, men materialemæssigt kunne også de gamle tagsten genbruges.

Alle indvendige konstruktioner er således nye, idet de gamle ydermure jo også blev efterisoleret indvendigt. Ved valget af tagkonstruktion i de to sale blev der lagt vægt på at skabe velproportionerede rum med tilstrækkelig loftshøjde til, at egentlig ventilation skulle være overflødig. Der blev således valgt saksespær med lofter af brædder. Vi valgte at anvende en relativt stor spærafstand, dels for at undgå, at mange spær lukkede rummet opad, dels for at de enkelte spær skulle få dimensioner, som i sig selv havde tilstrækkeligt med gods til at spille op til resten af huset. Bræddelofterne gav endvidere den mulighed at regulere akustikken i de to sale væsentlig forskelligt, uden at salenes karakter blev forskellige. Loftsbrædderne er opsat med mellemrum, og i spisesalen, hvor en kort efterklangstid ønskedes, er hele underlaget bag loftet dæmpningsmaterialer. I foredragssalen, hvor der ønskedes en noget længere efterklangstid, ikke mindst af hensyn til tale, sang og akustisk musik, er valgt at lade underlaget for bræddelofterne være en kombination af reflekterende og dæmpende materialer. Loftsbrædderne blev ludbehandlede, men spærene får lov at patinere uden yderligere behandling.

Indvendige vægge står i vandskurede tegl og gulvene i de to sale er afrikansk teak, der er behandlet med hvid træolie.

Toiletter og depoter, der jo er føjet uden på den egentlige staldbygning, er udført i en kvaderfugning med en fugestand, som forbandtet i kampestenene, og fremstår ganske vist som nye bygninger, men med det nødvendige slægtsskab til huset iøvrigt.

Husets detaljeringer er udført omhyggeligt og alt greb og beslag er poleret messing, herunder har smeden lavet et nydeligt smede- og gørtlerarbejde i trappen i operatørrum.

Der er ved salens udformning – ikke mindst ved foredragssalen – lagt vægt på, at den skulle rumme en atmosfære af højtidelighed. Ikke højtidelighed i en reserveret selvhøjtidelig distance, men en nærværende fornemmelse af et åndfuldt rum. Ja, selv ordet sakralt blev anvendt på projekteringsmøderne. At salene så også gerne skulle rumme så megen djærvhed, at de også tåler at lyset dæmpes og musikken hæves, er en anden ting.

I sidefløjene blev indrettet et moderne institutionskøkken, dog med de begrænsninger, som det må give, når ydervæggene står der, og funktionerne skal være inden for disse. Imidlertid fik køkkenet med renoveringen af nabobygningen »den gamle svinestald« gode forhold til depoter m.v., hvilket må siges at have rådet bod på, at der nu engang ikke var plads til mere bag kampestensmurene.

Med renoveringen af staldbygningerne er sikret, at de næste generationer stadig kan erindres om, at også bygningerne på Ubberup Højskole har levet så længe, at de er blevet historie.«

Og så er vi ved at være til vejs ende i vor lille historiske gennemgang. Noget af det følgende er næsten for tæt på i tid. Men skal dette have værdi som kildemateriale, skal det med. Det bliver det så. Kortfattet.

Der var for få elever. Bestyrelsen bad Erland Kildegaard om at fratræde, og bad Ruth blive som lærer. Fratrædelsen skulle ske 1. juli 1989. Forstanderstillingen opslås ledig. Der står blandt andet i stillingsannoncen, at man ønsker højskolens grundtvigske linje bevaret, men at den nye forstander ellers skal være ubundet af »vi plejer« og villig til, sammen med bestyrelsen at lægge skolens nye linje. Disse ord virker voldsomt opildnende på Jane og mig. Der var en snes i alt, som annoncen appellerede til. Den 12. og 19. marts er først jeg, dernæst vi begge til samtale med bestyrelse og personale. Og så kommer meget snart den gode melding: Ikke alene har man ønsket, det var os, der skulle tage sliddet og alle glæderne, men man fortalte os også, at bestyrelse, praktisk personale og lærere alle pegede på det samme par.

– Mange, mange tak, sagde jeg så (og siger jeg nu igen), jeg skal gøre, hvad der overhovedet står i min magt for at få noget godt ud af det her!

De så på mig, smilede og sagde – Ja, det skal du da. Det er det, vi har ansat dig til!

Anden juni ankommer vi. Vi, det er altså Finn, der har været lærer på Krabbesholm Højskole hos Kr. Schultz Petersen siden april 1971, og Jane, der var elev deroppe vinteren 1977-78, og senere underviste i syning og batik, samt arbejdede på kontoret.

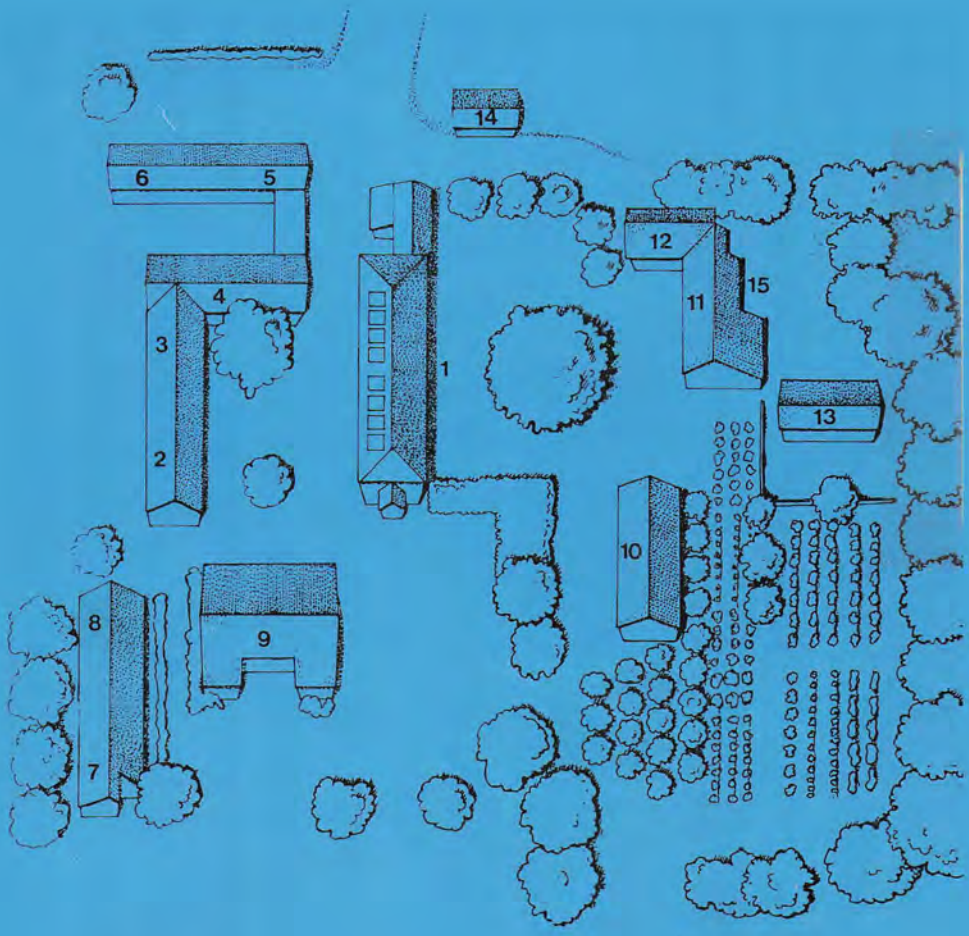
Juni måned er vi her sammen med Erland, og op til næste månedsskifte holder vi en stor fest med bestyrelsen og alle ansatte på Ubberup, samt med begge forstanderpars »højskole-baglande«. *Skiftedagskursus* kaldte vi det. Og her vil jeg gerne takke for, at det var naturligt at holde en sådan fest, og at den blev så dejlig. Også en stor tak til Kildegaards for at have taget så pænt imod os, trods det lidt akavede i situationen.

Og så skulle jeg vel egentlig slutte med en slags programerklæring. Det gør jeg ikke, den er en del af fremtiden, ikke af historien. Men jeg kan da løfte sløret for en del af dens indhold: skriftet her. Det er ikke

bare en gennemgang af højskolens historie, det er et tegn på, at jeg finder det vigtigt at sætte mig ind i baggrunden for dette pragtfulde sted, mere muntert virksomt, end jævnt.

Finn Abrahamowitz
Ubberup Højskole
September 1989

1 Hovedbygning
2 Foredragssal
3 Spisesal
4 Køkken
5 Vaskeri
6 Depoter
7 Lærerbolig
8 Elevbolig
9 Gymnastiksal
10 Elevbolig
11 Billed-atelier
12 Textilværksted
13 Lærerbolig
14 Cykelskur
15 Musikrum

UBBERUP HØJSKOLE

4400 KALUNDBORG · 53 50 00 80